

๑๗.๕.๖ 3658

พจนานุกรมสมุนไพร

ที่ใช้ในสยาม

ค.ศ. ๑๘๖๕

โดย

ช. ณรงค์ชวนะ

ตอนที่ ๑

๑.๒๕ บาท

สงวนลิขสิทธิ์

ยาไวยาทยวิเศษ แก้โรคเส้นประสาท

มีขายทั่วไป ปรงจำหน่ายที่ โอเอส เสนากสิกร นางเล้ง พระนคร

ยุง

นำเชื้อไข้จับสัน

ยา

อาร์เซโนควีโนน

(ทรายุง ๓ ตัว)

ฆ่าเชื้อไข้จับสัน - แก้วไข้จับสัน

พร้อมกับบำรุงโลหิตที่เสียไปให้บริบูรณ์

ห้างขายยาสมิทฟามาซี

สี่แยกวัดตึก

พระนคร

เดเยนต์

พจนานุกรมสมุนไพร

ที่ใช้ในสยาม

โดย

ช. ณรงค์ชวณะ

เลขานการกิตติมศักดิ์ ส. พ. ส.

บรรณาธิการ “พืชกรรม”

เคยเป็น ผู้พิทักษ์ ต้นไม้ สวนลุมพินี

ตอนที่ ๑

สมาคมพืชกรรมแห่งกรุงสยาม

๒๔๔๕, ตrokerต้นง้วนส่วย, ถนนสุริยวงศ์,
กรุงเทพ ฯ. โทรศัพท์ ๓๐๑๘๗

๒๔๘๑

พจนานุกรมสมุนไพร ที่ใช้ในสยาม

A Dictionary of Medicinal Plants Used in Siam

รวบรวมโดย นาย ช. ณรงค์ชวนะ

เลขานุการ กิตติมศักดิ์ สมาคมพืชกรรม แห่งกรุงสยาม

หนังสือนี้เป็น สมุดบันทึกรายชื่อ สมุนไพรไทย และต่างประเทศกว่า ๓๖๐๐ ชื่อ เทียบกับ
ชื่อทางวิทยาศาสตร์ บอกสรรพคุณ, ถิ่นกำเนิด, ลักษณะ, การปลูกและบำรุง, มีภาพประกอบด้วย
เป็นอันมาก. เนื่องด้วยหนังสือนี้มีขนาดหนา จึงต้องพิมพ์ออกเป็น ตอน ๆ เดือนละ ตอน ตอนหนึ่ง
มี ๘ ยก ๆ ละ ๘ หน้า รวม ๕๖ หน้า.

ผู้ที่จะได้รับประโยชน์โดยตรงจาก หนังสือนี้ คือ ร้านขายยาทุกประเภท, แพทย์แผน
ปัจจุบัน, แพทย์แผนโบราณ, พืชกร, กสิกร, เจ้าหน้าทำการป่าไม้, นักเรียนกสิกรรม, นักวรรณ
คดี, ตลอดจนนักนิพนธ์ ซึ่งต้องการความรู้อย่างกว้างขวาง ก็ควรมิได้ประจำตัว.

ดร. ศิว ฤพานุกรม, Ph. D. (Berne), อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์แห่งกระทรวงเคหะ
การ และนายกเถลิงธรรมสมาคมแห่งกรุงสยาม ได้ให้คำวิพากษ์ หนังสือนี้ว่า—

“เห็นว่าหนังสือชนิดนี้ เป็นหนังสือที่มีประโยชน์มาก และโดยฉะเพาะ อย่างยิ่ง
ในเวลานี้ซึ่งเป็นเวลาที่ประชาชนกำลังต้องการที่จะค้นหาคุณค่าของวัตถุดิบสำหรับจะได้ใช้
ในการอุตสาหกรรม ต่าง ๆ รวมทั้ง วัตถุดิบที่อาจ จะส่งไปจำหน่ายเป็นสินค้า ออกไป ยัง
ต่างประเทศ ได้.

“สิ่งนี้ จะเป็นประโยชน์ แก่นักศึกษาในชั้น มหาวิทยาลัย และผู้ที่กระทำการค้น
คว้าโดยอาศัยหนังสือภาษาต่างประเทศเป็นหลัก — — —

“—ขอชมเชย การให้ ชื่อ แฟมิลี (Family) ของท่าน ที่ชัก ตัวอย่าง ดีนัก
เป็นภาษาไทยออกมาเป็นชื่อประจำ แฟมิลี ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในภายหน้าเป็น
อันมาก ขอให้การเรียบเรียงหนังสืออันเป็นประโยชน์อย่างยี่งนี้ จงสำเร็จไปสมดังความ
ปรารถนาอันดีของท่านทุกประการ.”

หนังสือชุดนี้จะมีประมาณ ๑๒ ตอน คิดราคา ตอนละ ๑.๒๕ บาท แต่คิดสำหรับผู้อบรม
ประจำที่ส่งเงินล่วงหน้าทั้งหมดคิดเพียง ตอนละ ๑ บาท รวม ๑๒ บาท. เมื่อจบแล้วจะเย็บปก
แข็งรวมเป็นเล่มใหญ่ให้ฟรี และถ้าหนังสือต้องออกกว่า ๑๒ ตอนก็ไม่เรียกเงินเพิ่มขึ้น โปรดส่ง
เงินพร้อมกับ คำสั่งตามแบบ ข้างท้ายเล่มนี้ (หน้า 8). บอกรับได้ก็ —

เลขานุการกิตติมศักดิ์ ส. พ. ส.

๒๔๑๕. ตรอกตัน่ง่วนสวย, ถนนสุริยวงศ์, บางรัก, พระนคร. โทรศัพท์ ๓๐๑๘๗

คำอุทิศ

หนังสือ—

ขออุทิศแด่

นางเยื่อน ฌรงคะขวนะ

(นามสกุลเดิม : ฤทธิประภา)

แม่บังเกิดเกล้าของข้าพเจ้าผู้ล่วงลับไปแล้ว

ซึ่ง

ได้ประสาทความสนใจในเรื่องสมุนไพรมานาน

ให้ข้าพเจ้ามาแต่เยาว์

ช. ฌรงคะขวนะ

โรซ่า

มีกิจการ อยู่ ๕ แผนก คือ.

๑. แผนก ข่างดอกไม้สด (Florist). รับจัด ดอกไม้สดในการมงคล, การทักข, และการรื่นเริงทุกชนิด. นอกจากนี้ยังรับคำสั่งจัดดอกไม้สดแก่ผู้ที่อยู่ต่างดาวได้ทุกประเทศทั่วโลก เป็นต้นว่าจะถึงวันเกิดของเจ้านาย หรือญาติมิตรของท่านซึ่งอยู่ในประเทศอังกฤษ ท่านมีความปรารถนาจะจัดกระเช้าดอกไม้ คิดนามบัตรของท่านไปให้เขาในวันนั้น ท่านก็อาจจะทำได้โดยมาดังที่เราพร้อมด้วยนามบัตรของท่าน. กระเช้าดอกไม้สดอันสวยงามก็จะถึงมือผู้รับในประเทศอังกฤษตรงวันเวลาตามคำสั่งโดยแน่นอน. ทั้งนี้เพราะเราเป็นสมาชิกของเฟลือร็อบ (Fleurop) ซึ่งเป็นสมาคมช่างดอกไม้สด อันมีสมาชิกอยู่ทั่วโลก. สามารถรายละเอียดได้อีก.

๒. แผนก สวนเพาะชำ (Nursery). จำหน่าย ต้นไม้ดอก, ต้นไม้ใบ, และต้นไม้ผล, ที่ตอนหรือเพาะ เมล็ดชำไว้. รับจัดส่งทางเรือ หรือทางรถไฟไปต่างจังหวัด. อนุมัติจำหน่ายอยู่เสมอ.

๓. แผนก กุศุทยาน (Landscape Gardening). รับจัดการ แต่งสวนในบ้าน และสถานที่ราชการตามความประสงค์ได้ทุกแบบ, เรามีผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้ศึกษาวิชานี้ ตามหลักสูตรของอเมริกัน, การออกแบบและการแนะนำชนิดต้นไม้ที่จะปลูกให้เหมาะแก่สถานที่และภูมิประเทศเป็นสิ่งที่ชำนาญ, เชิญปรึกษา.

๔. แผนก จัดหางาน (Employment Agency). รับส่ง ลูกจ้าง ชายหญิง, กรรมกร, ตลอดจนเต็มย่นพนักงาน ตามห้างร้านและด้านราชการ. ผู้ใดที่ไม่มั่งงานทำควรไป สัมผัสด้วยตนเอง ถ้าจะสัมผัสทางไปรษณีย์ก็ได้ แต่ต้องขอใบสมัครไปก่อน พร้อมด้วยสอไปรษณียากรราคา ๑๐ สต. (ใช้ดวงละ ๒, ๓ สต.) ไปด้วย. สำนักงานของเราเป็นบ้านที่มีความสงบดังัดไม้พดุกพาดและไม้ประเจ็ดประเจ็ด. ผู้สมัครงานในด้านนี้ของเรามีวิทยฐานะนับตั้งแต่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศจนถึงชนกรรมกร.

ห้างร้านที่ต้องการสดรับชายของ หรือเต็มย่นประจำร้าน เชิญเรียกได้ ทุกเวลา เราคนผู้สัมผัสอยู่มาก, ซึ่งเป็นโอกาสที่ท่านจะเลือกหาให้ได้ถูก กับลักษณะอันพึงประสงค์ของท่าน. รายละเอียดยิ่งกว่านี้ เชิญปรึกษาและถาม.

๕. แผนก นายหน้าซื้อขาย (Brokerage). รับเป็นตัวแทนในการขาย หรือจำนองสิ่งหริมทรัพย์และอสังหริมทรัพย์ เช่น บ้าน, ดึก, โรงเดือย, โรงสี, รถยนต์, ที่ดิน, เรือกลดวน, ไร่นา, ฯ.

ยินดีต้อนรับที่จะปฏิบัติตามความประสงค์ของท่าน ทุกเมื่อ โปรดติดต่อกับ—

โรซ่า, ๒๔๑๕, ตรอกตื้น่ง่วนสวย, ระหว่าง ถนนสุริยวงศ์ กับ ถนนสี่ลม ตอน
วัดแขก, บางรัก, พระนคร. โทรศัพท์ ๓๐๑๘๗

สารบัญ

เรื่อง

คำย่อ	I
คำนำ	III
หนังสือที่ใช้ในการรวบรวม	VI
ความเบื้องต้น	XII
การรวบรวม	XII
รายชื่อ	XIII
อักษรانุกรม	XVIII
ประโยชน์	XVIII
การอ่านภาษาตาคิน	XIX
เทียบตำแหน่ง ตาคิน — ไทย	XXIV
การอ่านภาษากรีก	XXVIII
การอ่านภาษาอื่นๆ	XXXII
พจนานุกรมต้นโพธิ์ที่ใช้ในสยาม	๑ — ๑๐
อักษราน ตาคิน — ไทย	ก — ข
ความเห็น และ คำชี้แจง	(ล่าง) ๑ — ๖
การแจ้งความต่างๆ	1-11
แก้คำผิด	12

รูป

กกดังกา	๑
กระชายเพชรดี	๔
กระวาน, ใบ	๕
กระวาน, ดอก	๖
กรินดิเดีย	๗
กล้วยไม้ — แคตตัตยา (ระบายดี)	๘

การแข่งความ

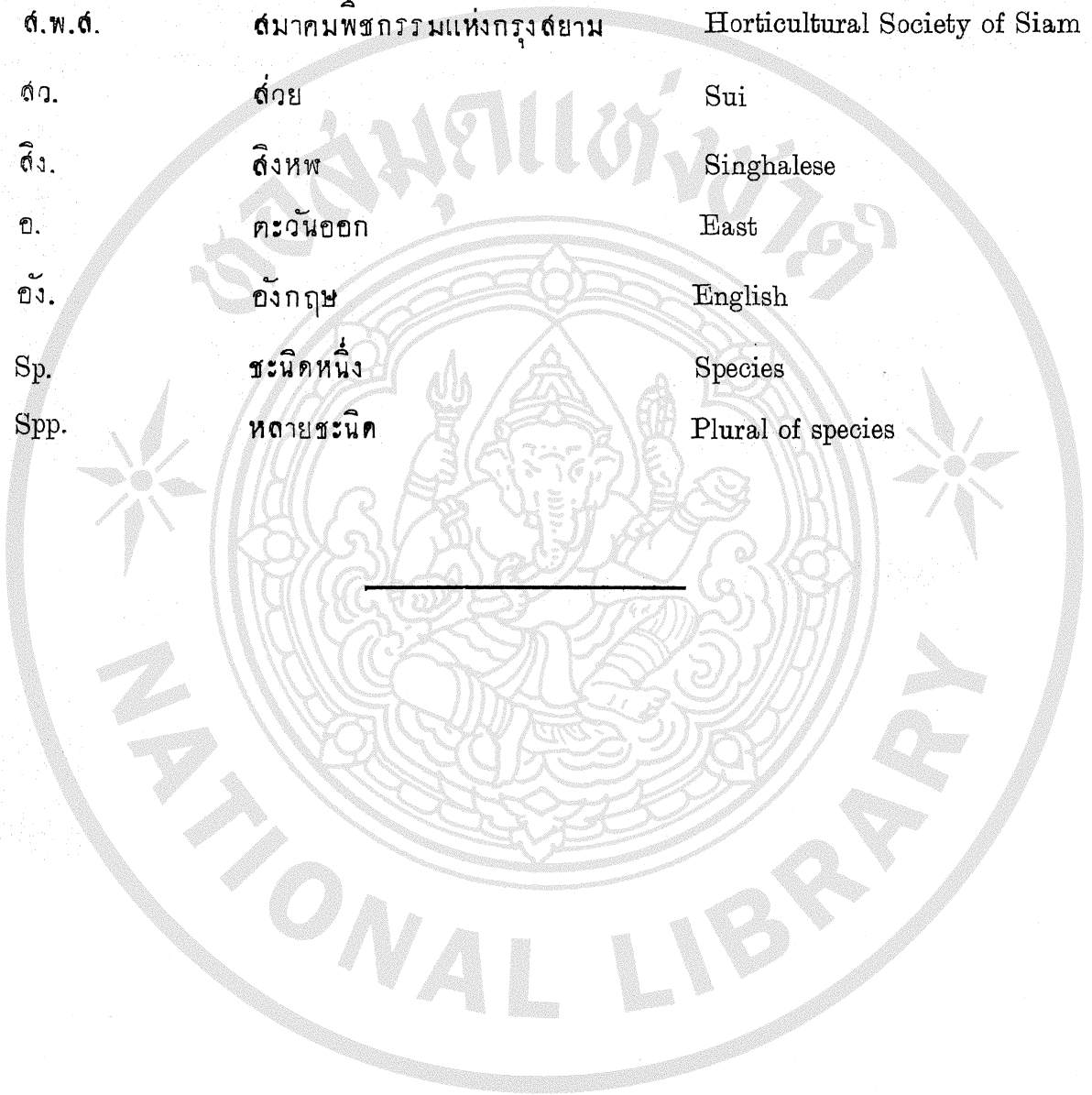
ความังกร, ห้างขายยา—	5
เด็กแข่งหยู, ห้าง—	3
ทรงโสด	5
เทวกรรมโสด	ปกหลังด้านนอก
นางเงืงฮาร์ต	1
บาหยัน	2
บี. แอด. ฮีว, ห้าง—	4
ไบบอกรับ “พจนานุกรมสมุนไพรที่ใช้ในสยาม”	8
ปตมโสด	4
ปักกิ่งแซแซตัง	3
ปานะโสด	3
พระจันทร์โสด, ห้าง—	ปกหลังด้านใน
ระเบียบการบอกรับประจำตำหรับหนังสือ พ. ศ. ศ.	9
โรด้า	1
สมาคมพิชกรรมแห่งกรุงสยาม	8
ตมิตฟามาซี, ห้างขายยา—	ปกหน้าด้านใน
ตวรค์โสด	5
ดำเร็จโสด	1
ตฺราวนิช	7
อังกฤษ, ห้างขายยา—	6
ชุดตำกรรมโคตเปงเต็ง	3
เอียะตัง	3
โสดเด่นากสิกร	ปกหน้าด้านนอก
ฮัมฮงไถ่	4

I
คำย่อ

ก.	กะเหรี่ยง	Karen
ข.	เขมร	Cambodian
ค.ศ.	คริสต์ ศักราช	Christian Era
ง.	เงี้ยว	Shan
จ.	จีน	Chinese
ช.	ชอง	Chawng
ชบ.	ชาอบน	Chaobon
ซ.ม.	เซนติเมตร	Centimetre
ด.	ใต้	South
ต.ก.	ตะวันตก	West
ท.	ไทย	Siamese
น.	เหนือ	North
บ.	ปาต; ปาดิ หรือ มคธ	Ticals; Pali or Magadha
ปด.	ปักซ์ใต้	Malay Peninsular
ฝ.	ฝรั่งเศส	French
พ.ศ.	พุทธศักราช	Buddhist Era
พ.ด.ด.	พจนานุกรมสมุนไพรที่ใช้ในสยาม	Dictionary of Medicinal Plants Used in Siam
ม.	มะลายู; เมตร	Malayan; Metre
ร.พ.	โรงพิมพ์	Press
ล.	ลาว	Laos
ต.ค.	ลาติน	Latin

II

ลาว.	ลาว้า	Lawa
ส.	สันสกฤต	Sanskrit
สค.	สคางค์	Stangs
ส.พ.ส.	สมาคมพฤกษกรรมแห่งกรุงสยาม	Horticultural Society of Siam
สว.	ส่วย	Sui
สิง.	สิงหพ	Singhalese
อ.	ตะวันออก	East
อิง.	อังกฤษ	English
Sp.	ชนิดหนึ่ง	Species
Spp.	หลายชนิด	Plural of species

คำนำ

การรวบรวมหนังสือฉบับนี้ขึ้น ก็เพื่อจะจัดปัญหาอันเป็นข้อทู่เถียงในเรื่องการเรียกชื่อต้นไม้ที่ใช้เป็นสมุนไพร ว่าต้นไม้ไหนชื่ออะไร, สมุนไพร ต้นหนึ่ง มีชื่อที่เรียกซ้ำกันได้กี่ชื่อ, หรือชื่อเดียว กันนี้หมายถึงต้นไม้อะไรบ้าง, โดยการเอาชื่อทางวิทยาศาสตร์เข้าเทียบเคียงเป็นหลัก, ปัญหาเหล่านี้ย่อมมีอยู่ในหมู่ผู้จำหน่ายเครื่องสมุนไพร และแพทย์แผนโบราณ เป็นเรื่องนิตย; อีกประการหนึ่ง ก็เพื่อให้เป็นสมุดรวบรวมรายชื่อสมุนไพรซึ่งปรากฏในหนังสือคำรายาแผนโบราณ ต่าง ๆ มาไว้ในที่นี้ให้ครบถ้วนที่สุดเท่าที่พึงจะกระทำได้. ชื่อใดที่ยังไม่มีชื่อวิทยาศาสตร์เทียบไว้ ก็หมายความว่า มันกำลังอยู่ในระหว่างค้นคว้า ซึ่งจะคอยเรียบเรียงขึ้นเมื่อพิมพ์ครั้งหลังๆ เพราะการที่จะรอให้ได้ครบถ้วนเสียก่อน แล้วจึงพิมพ์นั้น เป็นการพ้นวิสัยที่จะเป็นไปได้ ถ้ามีวรอยู่เช่นนั้นก็ปล่อยให้เรานั้นอายุไปก่อน ซึ่งในที่สุด ก็ไม่ได้พิมพ์. จึงเชื่อว่า ท่าน ผู้ได้พบ ประหนังสือนี้ จะเห็นใจ.

การแก้ปัญหาในเรื่องชื่อเสียงเรียงนามของสมุนไพรนั้นย่อมกระทำได้เป็นชั้นๆ ชั้นแรกก็รวบรวมสมุดรายชื่อขึ้น คือ หนังสือ เช่นเล่มนี้ก่อน, ชั้นต่อไป ก็สร้างส่วนของสมุนไพร หรือส่วนของพฤกษศาสตร์ ดังที่กล่าวไว้ใน ตอน ความเบื้องต้น (หน้า xvii) ชั้นที่สาม ก็ส่งสมุนไพรให้กับกรมวิทยาศาสตร์ แห่ง กระทรวงเศรษฐกิจ แยกธาตุ ซึ่งอาจกระทำไป พร้อมกับ ชั้นที่สองได้, ชั้นที่ดีแก้ไขพจนานุกรมสมุนไพร กันใหม่อีกครั้งหนึ่ง; นั้นแหละจึงจะถึงความสมบูรณ์ของกิจการในเรื่องนี้, ซึ่งจะต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี และในระหว่าง ๒๐ ปี นั้นต้องกระทำโดย ชะมักชะเม่น ถ้าทำบ้างไม่ทำบ้างโดยมีการปล่อย ปละละเลย หรือ ดับเบียดหน้าที่ไม่หยุดหย่อน งานก็อาจ ยืดเยื้อไปคง ๕๐ ปี หรือไม่มีวันถึง ที่สุด แห่งผลสำเร็จ เสียเลย ที่เดียว ก็ได้.

การที่จะทราบได้ว่า ต้นไม้ ชนิดใดบ้าง ที่เขาได้ทำการแยกธาตุ สอบค้นกันมาเดิมนั้น จำเป็นต้องขอหนังสือที่กล่าวถึง สมุนไพรไว้ให้มากๆ ชนิด หนังสือเหล่านี้มีอะไรบ้าง เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้อง ค้นคว้ากันต่างหาก.

การรวบรวมเค้าโครงงานเป็นรูปการณ์ของหนังสือขึ้นได้ ก็โดยอาศัย พระยา วินิจ-
 วนันดร (โต โกเมศ) ผู้ช่วยอธิบดีกรมป่าไม้ได้ช่วยตรวจแก้, บอกเล่า, และเพิ่มเติมให้เป็นหลายครั้ง
 หลายหน ซึ่งผู้รวบรวมรู้สึกเป็นพระคุณอย่างมากหลาย. ในเรื่องการตรวจและพิจารณาต้นไม้ตาม
 หัตถ์วิทยาศาสตร์ นั้นยอมเป็นที่เข้าใจกันว่า ในประเทศสยามละก็ไม่มีใครหาตัวจับเท่าท่านผู้นี้ได้ และ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับรุกขชาติสยามแล้ว นับว่าเป็น มิชนา ของท่าน ที่เดียว. นอกจากนั้น ก็คือ
 เจ้าหน้าที่ในกอง ตรวจ พรรณรุกข ชาติ แห่ง กระทรวง เศรษฐการ ซึ่งยุบเลิกไปนั้น โดยมี ดีอค-
 เตอร์ เอ. เอฟ. ยี. คาร์ร เป็น หัวหน้า, ม.จ. ลักษณากร เกษมสันต์, นายเนย อิศรางกูร
 ณ อยุธยา, และ นายระบิล บุณนาค, เหล่านี้ เป็นคณะที่ได้ค้นดงพงไพรเข้าไปทั่วดินแดนสยาม,
 ขึ้นเขา ลงห้วย, ผ่านดินฟ้าอากาศ และ ภูมิประเทศอันตระการตาต่าง ๆ เพื่อไปเก็บ พรรณไม้ ทุก ๆ
 ชนิด ส่งไปให้ ศาสตราจารย์ ดับลิว. ยี. เกร็บ (แห่ง มหาวิทยาลัยอาเบอร์ดีน, สก็อตแลนด์)
 ผู้ดองดัมไปแล้ว. ทำการพิจารณาทางวิทยาศาสตร์ แล้วบันทึกขึ้นเป็น คำภีร์ รุกข ชาติ สยาม
 สังขยา (Florae Siamensis Enumeratio) แต่เป็นที่ น่าเสียใจว่า คำภีร์ นี้ยังหาทัน จบครบถ้วนไม่
 ท่าน ศาสตราจารย์ เกร็บ ก็ถึงแก่กรรมลง และณบัดนี้ ดร. คาร์ร ผู้เป็นข้าราชการเบียบำนาญอยู่ใน
 อังกฤษ ได้รับหน้าที่ทำต่อไป. งานซึ่งเป็นประโยชน์ อย่างใหญ่หลวงในทาง รุกขชาติ ของท่าน ที่กล่าว
 นามมาแล้วนั้น นับว่าเป็นความอุตสาหะพยายามอันเจียมขี้นมอย่างยิ่งยวด.

นอกจากนี้ พระยา วินิพฤษฯ พิจารณ์ (ทองคำ เดวดศิดา) อธิบดี กรม ป่าไม้ แต่ ก่อน
 ก็นับว่าเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งแห่งพฤกษศาสตร์สยาม ที่ได้อุตสาหะรวบรวม *List of Common Trees,*
Shrubs, etc. in Siam. ซึ่งเป็นหนังสือฉบับแรกที่เทียบชื่อต้นไม้ ภาษาไทยกับชื่อทางวิทยาศาสตร์ไว้,
 นับว่าท่านผู้นี้ได้ ทำประโยชน์ให้แก่ชาวเราในวิชานี้เป็นอันมาก.

การช่วยเหลือปลุกย้อยในการ ต่างๆ ก็มีอีกหลายท่าน คือ :

๑. ร.อ. ชุนอสังการกิตติเวช (อดันต์ ประจันตแพทย์), แห่ง กรม แพทย์ ทหารบก, กระทรวง
 ทรวงกลาโหม, ได้ให้สัตวอย่างต้นไม้สมุนไพร ต่าง ๆ และให้ยืมตำราสำคัญๆ ค้นคว้าหลายฉบับ.
๒. นายใหญ่ สีตะวาทีน (หมอใหญ่), นายกสมาคมแพทย์แผนโบราณ, ได้กรุณาชี้แจงแก้
 ข้อสงสัยต่าง ๆ หลายประการ.

๓. นายเส็ง โพธิวิหค (หมอเส็ง), เจ้าของ ร้านขายยา โพธิประดิษฐ์โฮสต์, ใกล้ดีแยกวัดดัก, พระนคร;
 นายหนู บินอหมัด, แห่งสถานเภอสสุใจ, ถนนเจริญกรุง, บางรัก, พระนคร;
 นายพา มีจิตร, เจ้าของร้านขายยาไทยโฮสต์สถาน, บางลำพู, พระนคร; และ นายบุญช่วย

เกียรติบุตร์, เจ้าของเกียรติบุตร์โฮสต์, ถนนประชาธิปไตย, หนองปรือ. ทั้งดีที่ท่านได้ให้ตัวอย่างสมบูรณ์—
ไพร เพื่อเป็นการตอบแทน และช่วยอธิบายชี้แจงด้วยไมตรีจิตร์เป็นอันมาก.

๔. อุปทูต เนเธอร์แลนด์, ประจำกรุงเทพฯ, ได้ช่วย เอื้อเฟื้อในการ แปลข้อความบางตอนที่ต้อง
อาศัยหนังสือภาษาฮอลันดา เป็นหลักสำหรับค้นคว้า ด้วยอริยาศัยไมตรีอันน่าขอบใจยิ่ง.

๕. นาย เอฟ. เอ็น. พาล, ผู้พิทักษ์ แผนกอุตสาหกรรม, แห่งพิพิธภัณฑ์ อินเดียน, ที่เมือง
กาดักกา, อินเดียน; ได้ช่วยสอบสวนข้อมูลไพรในทางวิทยาศาสตร์ ให้หลายชนิด.

๖. พ. ต. หลวงสิทธิกำแหง (อำพัน ทศนันทน์), ถนนพินิจโลก, พระนคร; ร. อ. หลวง
สุขเสนีย์ (สุข ชูตเหนือ), แห่งกรมพาณิชย์ ทหารบก, กระทรวงกลาโหม; และ ร. ท. ไพรย
วิเศษ, แห่งกรมพาณิชย์ ทหารบก, กระทรวงกลาโหม. ทั้งสาม ท่านนี้ได้ช่วยทุน ซึ่งเป็นกำลัง
สำคัญในการพิมพ์หนังสือ.

๗. พ. อ. พระศัลยแพทย์วิเศษ (ฉาย คชเด่น), M.D., B.S., M.R.C.S., L.R.C.P.
(London), นายแพทย์ใหญ่ทหารบก, กระทรวงกลาโหม; และ ร. ต. ตั้ว ลพานุกรม,
Ph.D. (Berne), อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์, กระทรวงศึกษาธิการ. ทั้งสอง ท่านได้ช่วยวิพากษ์ ต้น
ฉบับ และให้คำแนะนำในการรวบรวมหนังสือ ด้วยความดีเป็นอันมาก.

๘. นายเกลียว บุนนาค, บ. ภ., B.S. Phar. (Philippine), แห่งกรมวิทยาศาสตร์,
กระทรวงเศรษฐกิจ, ได้สนับสนุนให้ข้าพเจ้ามีภาระในการแต่งตำราขึ้นด้วยผู้หนึ่ง.

ท่านทั้งหลายที่กล่าวมาข้างบนนี้ ผู้รวบรวมจะขอกระดิกถึงบุญคุณเต็มที่ได้เลย.

หนังสือบกพร่องต่าง ๆ ที่ควรแก้ไข หรือ เพิ่มเติมประการใด ๆ ในหนังสือนี้ ย่อมจะมีอยู่เป็นอัน
มาก ถ้าหากได้รับข้อเท็จจริงและคำชี้แจงของท่านผู้ใดแล้ว ก็จะถือว่าเป็นความเอื้อเฟื้อ อีกส่วนหนึ่ง
ซึ่งผู้รวบรวมมีความยินดีต้อนรับด้วยความเคารพเสมอ.

สมาคมพืชกรรมแห่งประเทศไทย,
กรุงเทพฯ.

๑ ก.พ. ๒๔๘๑

ว. ๔๖๑:๕๐๔:

หนังสือที่ใช้ในการรวบรวม

๑. กรมพยาบาล— แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์. เล่ม ๑ ภาคที่ ๒. ร.ศ. ๑๓๔ (พ.ศ. ๒๔๓๗).
บางกอกประสิทธิ์การบริษัทตีมา, พระนคร. ๓ บ.
๒. กระทรวงธรรมการ— ปทานุกรมสำหรับนักเรียน. ๒๕๗๒. กรมตำรา, กระทรวงธรรมการ.
๒.๕๐ บ. กรุงเทพฯ.
๓. กรุงเทพมหานคร— ประชุมตำรายาไทยแผนโบราณ, เล่ม ๑. ๒๔๗๒. กรุงเทพมหานคร,
ถนนเจริญกรุง, ดอนต์กัก พระยาศรี, พระนคร. ๒ บ.
๔. กาญจทัต, ศ.— ตำรายาแก้โรคต่างๆ. ๒๔๖๖. ร.พ. บุญช่วยเจริญ. ถนนบำรุงเมือง,
พระนคร. ๑ บ.
๕. กาญจนภิรมย์— ตำรายาไทย ว่าด้วยยาโรคกุมารและกุมารี. ๒๔๗๗. นายเด็ก เศษวิทย์,
ยี่หื้อเคียนเต็ง, ยศเต, พระนคร. ๖๐ ดต.
๖. กาญจนภิรมย์, โกศล— ตำรายาเกล็ดแผนโบราณ. ๒๔๗๗. นายจี้จี้, ร.พ. กิมหยิน, ถนน
พตปดาไชย, พระนคร. ๗๐ ดต.
๗. กาญจนภิรมย์, โกศล— เวชศาสตร์สยาม. ๒๔๗๗. นายจี้จี้, ร้านเอี่ยมเซ้ง, เว้งนครเกษม,
พระนคร. ร.พ. ตำรงค์, ถนนบำรุงเมือง. พระนคร. ๗๐ ดต.
๘. แก้วเกต, ม้วน— ตำรายาเกล็ด. ๒๔๗๐. ร.พ. เตียงเซียง, เถาซิงซ้า, พระนคร. ๒.๐๐ บ.
๙. จอง, นาย— ตำรายาเด็กไทย. ๒๔๗๗. ร.พ. จองเซียง, พระนคร.
๑๐. จอง, นาย— ตำรายาหมอไทย. ๒๔๗๖. ร.พ. จองเซียง, ๓๓๗ ง. ถนนพญาไท, พระนคร.
๖๐ ดต.
๑๑. จิระเดวี, ด้ายันห์—ตำรายาแผนโบราณ. ๒๔๗๗. ร.พ. ประเสริฐอักษรไทย, ถนนพระราม ๑,
เซิงตะพานกษัตริย์ศึก, พระนคร. ๗๕ ดต.
๑๒. ช.ว.น.— ลักษณะว่าน. ๒๔๗๕. ร.พ. วิฒนผล, ดักกักเฒ่าซิงซ้า, พระนคร. ๓๐ ดต.
๑๓. ตำรายาเกล็ด. ๒๔๗๗. ร.พ. พานิชคุภผล, ๑๑๒๖, ถนนดำเพ็ง, กรุงเทพฯ. ๒ บ.
๑๔. ทรงพด, หดอง, กับ หมอเฒ่า— พระตำหรับฝึกาพ. ๒๔๗๐, ด้านกับบรรณวิทย์, ปากถนน
พตปดาชัย, ถนนบำรุงเมือง, พระนคร. ๗๕ ดต.

๑๕. ทวีผล, ข.— ตำรายาทรงและยาเกล็ดต่าง ๆ. ๒๔๗๙. ร.พ. อักษร เจริญทัศน์ (เฮ่งฮั่วฮ่ง),
เชิงสะพานเจ้าช้าง, พระนคร. ๗๐ ผด.
๑๖. ทิพจักขุศาสตร์ (ดุ่น ดุ่นทรเวช), พระ— ตำราสรรพคุณยา. ภาคที่ ๓. ๒๔๕๗. ร.พ. อักษรนิติ,
บางขุนพรหม, พระนคร. ๓๐ บ.
๑๗. เทพวิชาดัดงูเห่า, พระครู— ตำรายาไทยแผนโบราณ. ๒๗๗๙. วัดเทพมหาราย, อำเภอ
เมือง, สงขลา. ร.พ. กิมหัดหงวน, เจ้าช้าง, พระนคร.
๑๘. ธนเหนือ, ฉ.— แพทย์ ประจำ บ้าน ว่าด้วย ตำรายาแผนโบราณ ต่าง ๆ และ คำอธิบาย
ลักษณะอาการของโรคต่าง ๆ. ๒๔๘๐. ยี่ห้อป้อฮวด, เชิงสะพานช้างโรงดี, พระนคร.
ร.พ. อักษร เจริญทัศน์ (เฮ่งฮั่วฮ่ง), เชิงสะพานเจริญทัศน์, เจ้าช้าง, ถนนบำรุงเมือง,
พระนคร. ๖๐ ผด.
๑๙. ขรรคมัฏก, พระ— ตำรายาพิเศษ. ๒๔๗๘. วัดพระเชตุพน. ร.พ. กิมหัดหงวน, (เฮ่งฮ่ง),
๗๖๓-๗๖๕, เจ้าช้าง, พระนคร. ๔๐ ผด.
๒๐. นาคะประทีป— สมณานุชานรามเกียรติ. ๒๔๗๗. ร.พ. ห่องดุมตไท, ถนนพระราม ๑,
กรุงเทพฯ. ๑. บ.
๒๑. นุตรวงกู, เด็กยร— ลักษณะว่าน. ๒๔๗๓. ร.พ. วัฒนผล, ใกล้ตึกเจ้าช้าง, ถนนบำรุง
เมือง, พระนคร. ๖๐ ผด.
๒๒. นุ่ม, พระอุปัชฌาย์— ตำรายาครรภ์รักษาและพรหมปโรหิต, ยาทรงสำหรับเด็กต่าง ๆ.
วัดนางใน. ร้านเฮ่งฮ่งฮ่ง, ๘๕๖, เชิงสะพานเจริญทัศน์, เจ้าช้าง, พระนคร. ๕๐ ผด.
๒๓. บำบัดสรรพโรค, พระ, (แฮน แอดคำซัน)— ตำราบำบัดสรรพโรค. ๒๔๗๘. ธรรมหาอุจ, บ้านหน้า
วัดติดานุกราม, พระนคร. ๖ บ.
๒๔. บำบัดสรรพโรค, พระ, (แฮน แอดคำซัน)— ตำราวิชาแพทย์ไทยและตำรา ผดุงครรภ์.
๒๔๗๘. ธรรมหาอุจ, บ้านหน้าวัดติดานุกราม, พระนคร. ๖ บ.
๒๕. บุญเกียรติ, เจ้าดวง— เวชศึกษาสังเขปและตำรายาวัดโพธิ์. ๒๔๗๘. ยี่ห้อแตฮั่วเซียง,
๑๒๐๓, เวียงนครเกษม, พระนคร. ๒ บ.
๒๖. บุญนาค, เกดยว ป.ภ.— ผลเกิดจากป่าสยาม. ๒๔๗๘. โอตักคัตยกิจ, ตึกเจ้าช้าง, พระนคร.
ร.พ. ศรีอักษร, ตึกเจ้าช้าง, พระนคร. ๑ บ.

๒๗. บุนนาค, เกด็ยว, ป.ภ.— สิ้นค้ำน้ำมันบางอย่าง. ๒๔๗๗. โอดกคัตยกิจ, ดีกักเฒ่าชิงช้า, พระนคร.
ร.พ. อักษรไธภณ, ๘๔๑, เริงตะพานเฒ่าชิงช้า, พระนคร. ๕๐ ตศ.
๒๘. ประพัฒน์รพากร, หดง— ตำหรับกระบิลว่าน. ๑๔๗๕. ร.พ. ไธภณพิพรรรณกร, พระนคร.
๑ บ. ประเสริฐธำครีดำรง, พระยา, (หนุ)— เวชศาสตร์วันฉินา. เล่ม ๑—๕.
๒๔๘๐, ร.พ. พิศาดบรรณิ, ถนนราชบพิ, ร.พ. เตียงเซียง, เฒ่าชิงช้า, พระนคร.
เล่มละ ๓ บ. (ชุดละ ๑๕ บ.).
๒๙. แพทย์แผนโบราณ, ต้มาคม— ตำรายาสำหรับบ้าน. ๒๔๗๘. ถนนหดง, เลขที่ ๓๐๘—๓๓๐,
ดีแยกจรั, พระนคร. ร.พ. เตียงเซียง, เฒ่าชิงช้า, พระนคร.
๓๐. แพทย์พงศาวิศุทธาธิบค (นาค), พระยา— ธาตุวินิจนัย. ๒๔๘๐. ร.พ. เวงกวง, ถนนพระราม ๔,
คองด้ามแยก, พระนคร. ๑.๕๐ บ.
๓๑. แพทย์พงศาวิศุทธาธิบค (ตุน ตุนทรเวช), พระยา— แพทย์ตำบ. เล่ม ๑. ๒๔๗๕. ร.พ. อักษร
นิ, บางขุนพรหม, พระนคร. ๑ บ.
๓๒. แพทย์พงศาวิศุทธาธิบค (ตุน ตุนทรเวช), พระยา— แพทย์ตำบ. เล่ม ๒. ๒๔๗๖. ร.พ. ห้อง
ตุมตไ, ถนนพระราม ๑, พระนคร. ๒ บ.
๓๓. แพทย์พงศาวิศุทธาธิบค (ตุน ตุนทรเวช), พระยา— แพทย์ตำบ. เล่ม ๓. ๒๔๗๓. ร.พ. ไทย—
เซชม, หน้าวัดราชบพิ, ถนนเพองนคร, พระนคร. ๒ บ.
๓๔. ภูบคิราชหญ, พระเจ้าราชวงษเชอ กรมหมื่น; พระยาอมรศัตรประดิษคิธิบ; หดง
กุมารเพช; หดงกุมารแพทย์; ขุนกุมารประเสริฐ; ขุนกุมารประดิษ; ขุนเทพกุมาร—
แพทย์ศาสตรสงเคราะห. เล่ม ๑. ๒๔๖๖. ร.พ. พานิชศุภณ, ๓๓๒๓, ถนนดำเพ็ง,
เหนือถนนราชวงศ, พระนคร. ๖ บ.
๓๕. ภูบคิราชหญ, พระเจ้าราชวงษเชอ กรมหมื่น; พระยาอมรศัตรประดิษคิธิบ; หดง
กุมารเพช; หดงกุมารแพทย์; ขุนกุมารประเสริฐ; ขุนกุมารประดิษ; ขุนเทพกุมาร—
แพทย์ศาสตรสงเคราะห. เล่ม ๒. ๒๔๗๕. ร.พ. พานิชศุภณ, ถนนดำเพ็ง,เหนือถนน
ราชวงศ, พระนคร. ๖ บ.

๓๖. เกตซ์กรรม. ปีที่ ๑ เล่ม ๑. ธันวาคม—มกราคม ๒๔๗๘. เกตซ์กรรมดมาคมแห่งกรุงสยาม, ถนนศรีเพ็ชร์, ตรงข้ามศาลาเฉลิมกรุง, พระนคร. ร.พ. น้ำเฮง, ถนนคันทอง, พระนคร.
๓๗. เกตซ์กรรม. ปีที่ ๑ เล่ม ๒. กุมภาพันธ์—มีนาคม ๒๔๗๘. เกตซ์กรรมดมาคมแห่งกรุงสยาม, ถนนศรีเพ็ชร์, ตรงข้ามศาลาเฉลิมกรุง, พระนคร. ร.พ. น้ำเฮง, ถนนคันทอง, พระนคร.
๓๘. เกตซ์กรรมดมาคมแห่งกรุงสยาม— บางอย่างในวงการเกตซ์กรรม. ๒๔๗๘. เกตซ์กรรมดมาคมแห่งกรุงสยาม, ถนนศรีเพ็ชร์, ตรงข้ามศาลาเฉลิมกรุง, พระนคร. ร.พ. ศรีพัฒนา, ถนนนครสวรรค์, พระนคร.
๓๙. มโนทัศน์, ว.— ตำราชั้นวิภังค์แพทย. ยี่หื้อไปวอด, ๔๒๕, แพร่งนรา, กรุงเทพฯ. ๖๐ ดต. ร.พ. อักษรเจริญทัศน์, พระนคร.
๔๐. มหาจันทร์, ด.— คู่มือ นักเลง ว่าน. ๒๔๗๐, ร.พ. หดกเมือง, ถนนบำรุงเมือง, พระนคร. ๗๕ ดต.
๔๑. โยชาพิทักษ์ (แทน ประทีปจิตต์), ร.อ. ชู— ตำราแพทยแผนโบราณ. เล่ม ๔. ว่าด้วย อติสารสูตร. ดำเนินงานรวมพิมพ์ตำราแพทย, ถนนพระจันทร์. พระนคร. ๕๐ ดต. ร.พ. ทรงธรรม, ซ้างวัดเบญจมบพิตร, พระนคร.
๔๒. วงศาธิราชดิถี, กรมหลวง— ตำราสรรพคุณยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ๒๔๖๒. ร.พ. โสภณพิพรรฒชนากร, ถนนราชบพิธ, พระนคร.
๔๓. วรรณด่าง, ปดิม— ตำรายาไทย. ๒๔๗๗. ตะพานหิน, พระนคร. บุริกจไอดีถ, ร.พ. เจงฮั่ว. ๕๐ ดต.
๔๔. วิบุตอายุรเวท (เด็ก ขรรดโรช), นายพดตรี พระยา— เรื่องสมุนไพรในบ้านเรา. ตอนที่ ๑. ๒๕๖๘. ร.พ. ศรีหงส์, มุมถนนอนุสาวรีย์, พระนคร.
๔๕. วิบุตอายุรเวท (เด็ก ขรรดโรช), นายพดตรี พระยา— สมุนไพรในบ้านเรา. ตอนที่ ๒. (ไม่มีศักราช), ร.พ. ฤกษ์ราชฤทธิ์, คอนดักกพระยาศรี, พระนคร.
๔๖. ศรีเพ็ญ, ไพฑูรย์— ตำราสรรพคุณยาไทย. ๒๔๗๐, ร.พ. ศรีอักษร, ถนนบำรุงเมือง, พระนคร. ๑.๕๐ บ.

๔๗. ศิริวรโฆหาร, หดง— ประชุม จารึกตำรายาวัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์). ๒๔๗๖. ร.พ. กิม
หยิน, หตังวัดเทพศิรินทร์, พระนคร. ๓ บ.
๔๘. ศ.ด.— ตำราพันธุ์ว่านยา ๑๐๘ อย่าง. ๒๔๘๐. ร.พ. อักษรเจริญทัศน์. ๒๐ ผด.
๔๙. ศ.ด.— ตำรายาเก่า. ๒๔๗๙. ร.พ. อักษรเจริญทัศน์ (เข่งฮั่วเฮง), เซ่งฮะพานเต้าซิงซำ,
พระนคร. ๕๐ ผด.
๕๐. ศ.ด.— ตำรายาโบราณ. ๒๔๗๙. ร.พ. เตียงเซียง, เซ่งฮะพานเต้าซิงซำ, พระนคร. ๗๐ ผด.
๕๑. ศ.ด.— รวมยาเกล็ดตำราไทย รักษาโรคสำหรับเด็ก. ร.พ. เตียงเซียง, ถนนบำรุงเมือง, เซ่ง
ฮะพานเต้าซิงซำ, พระนคร. ๔๐ ผด.
๕๒. ศ.ด.— รวมยาเกล็ดตำราไทย. เล่ม ๑. ขนนวนยาที่ดำคัญ. ๒๔๗๗. ร.พ. เตียงเซียง, ๙๐๙, ๙๓๒,
ถนนบำรุงเมือง ตอนประตูผี, พระนคร.
๕๓. ดัมคักดี— ยาตำราหลวง. ๒๔๘๑. ร.พ. ศิริอักษร, ดีแยกฮะพานแม่น้ศรี, พระนคร. ๗๕ ผด.
๕๔. สายตันทวงศ์พระองค์เจ้า— ตำรายาพระองค์เจ้าสายสันทวงศ์. ๒๔๕๙. ร.พ. ไทย, ฮะพานยศเด.
๕๕. ดีหคักดีตันทวงศ์, พระยา— ตำนานและสรรพคุณของพืชบางอย่างที่ใช้เป็นยาเลอาหาร.
๒๔๗๕. ร.พ. สยามบรรณกิจ, ถนนเจริญกรุง, ตอนดีกักพระยาศรี, พระนคร.
๕๖. ดุนทรกดิน, ซอย— สรรพคุณยาแผนโบราณ กับพิักดูและเวลาเก็บยา. ๒๔๗๓. ฮะพานยา
เทพา, ธนบุรี. ร.พ. ไทย, ถนนรองเมือง, พระนคร. ๑ บ.
๕๗. ดุวคนธ, นายจำลอง— พฤษชาติที่ใช้เป็นยาในสยาม. เล่ม ๑. ๒๔๗๙. ศิริราชพยาบาล,
ธนบุรี. ร.พ. ฮะไทย, ดีแยกวัดตึก, ตรงกรวางหัดก, พระนคร. ๒๕ ผด.
๕๘. ดุวงศ์, ดิน— ปทานุกรมคำแพทย์ อังกฤษเป็นไทย ๒๔๖๘. ร.พ. อักษรนิติ. บางขุนพรหม,
พระนคร. ๒ บ.
๕๙. ไหววิชัย— ตำรายาแห่งคำภีร์แพทย์โกมารภักจ. ๒๔๘๐. ร.พ. บรรณกิจ, พระนคร. ๑ บ.
๖๐. อินทรธัญญา, หดง— ตำรายาหมอกกลางบ้าน. (ไม่มีศักราช). ร.พ. เปงเฮง (กิมหัดหงวน),
ถนนตีทอง, พระนคร. ๕๐ ผด.

୧୩. Backer, Dr. C. A.— Verklarend Woordenboek. 1936. Visser & Co., Batavia.
୧୪. Bailey, L. H.— The Standard Cyclopedia of Horticulture. Vol. I-III. 1923. The MacMillan Co. New York.
୧୫. Bedevian, A. K.— Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names. 1936. Argus & Papazian Bresses, Cairo.
୧୬. Craib, W.G.— Florae Siamensis Enumeratio. Vol. 1. Bangkok Time Press, Bangkok.
୧୭. Craib, W.G.— Florae Siamensis Enumeratio. Vol. II. Parts 1-2. 1936. Bangkok Time Press, Bangkok.
୧୮. Ellis, E. T.— Black's Gardening Dictionary. 1928. A. & C. Black, Ltd., London.
୧୯. Gerth van Wijk, H. L.— Dictionary of Plant Names. Vol. I-II. 1911-1910. Martinus Nijhoff, The Hague.
୨୦. Jackson, B. D.— A Glossary of Botanic Terms. 1936. Duckworth & Co. London.
୨୧. Johnson, A. T.— Plant Names Simplified. 1931. W. H. & L. Collingridge Ltd., London.
୨୨. Kerr, A. F. G.— Florae Siamensis Enumeratio. Vol. II. Parts 2. Bangkok Time Press, Bangkok.
୨୩. Kirtikar, Lieut. Col. K. R.; Major B. D. Basu; and I. C. S. — Indian Medicinal Plants. Vol. I-II. 1918. Sudhindra Nath Basu, M.B., Allahabad.
୨୪. Macself, A. J.— The Gardener's Treasury of Plants, Trees and Shrubs. 1934. Amateur Gardening, London.
୨୫. Nadkarni, K. M.— The Indian Materia Medica. 1926. A. N. Nadkarni & Co. Bombay.
୨୬. Pronouncing Dictionary of Plant Names. n.d. American Landscape School. Des Moines, Iowa.
୨୭. Sanders' Encyclopaedia of Gardening. W. H. & L. Collingridge Ltd., London.
୨୮. Vanpruk Picharn, Phya— List of Common Trees, Shrubs, etc. in Siam. 1923. With Index. 1928. Bangkok Time Press, Bangkok.
୨୯. Willis, J. C.— A Dictionary of Flowering Plants and Ferns. 1931. Cambridge University Press, Cambridge.
୩୦. Winit Wanandorn, Phya— Note on Introduced Plants in Siam. An Extract from Journal of the Siam Society Vol. IX, No. 1. 1923. Bangkok Time Press, Bangkok.
୩୧. Winit Wanandorn, Phya— Further Note on Introduced Plants in Siam. An Extract from Journal of the Siam Society Vol. IX, No. 3. 1934. Bangkok Time Press, Bangkok.
୩୨. Wren, R. C.— Potter's Cyclopaedia of Botanical Drugs and Preparations. 1932. Potter & Clarke, Ltd., London.
୩୩. Wright, Walter P.— Cassell's Dictionary of Practical Gardening. Vol. I-II. n.d. Cassell & Co., Ltd., London.

ความเบื้องต้น

ส้มุนไพร คือต้นไม้ที่ใช้ในทางยานั้น เป็นแผนกหนึ่ง ที่อยู่ในวัตถุ ประสงค์อันจะ ดังเดิม ของ ตำราคมพิชกรรม แห่งกรุงสยามนับตั้งแต่เริ่มเปิดตำราคม เมื่อปี ๒๔๗๘ มาแล้ว. แผนก ส้มุนไพรนี้ นาย พดด้วง พระยาวิบุตยาเขต ได้กรุณารับหน้าที่เป็นกรรมการมาจนถึงปี ๒๔๗๘ ท่านก็ได้ออก ซึ่งเป็นที่น่าเสียใจ อย่างยิ่ง.

ในส่วนตัวข้าพเจ้าเองมีความสนใจเรื่องส้มุนไพรอยู่ก่อนแล้ว โดยที่ได้เคยได้ถาม พระยาวิบุตยา—เขตและพระยาวิจิตรวินัยกร แห่งกรมป่าไม้ มาเป็น ครั้งคราว ภายหลัง จึงได้คิดรวบรวมรายชื่อต้นไม้ เหล่านี้เข้าไว้ได้ประมาณ ๓๐ หน้ากระดาษ มีชื่อภาษาไทย และภาษา ลาวถิ่นเทียบเคียงกัน. นอกจาก นั้นระหว่างปี ๒๔๗๗—๒๔๗๘ ข้าพเจ้าทำงานอยู่ที่สวนส้มุนไพร ก็ได้รวบรวมพันธุ์ไม้ ที่เป็น ส้มุนไพร ไว้ได้ ประมาณ ๓๐๐ ชนิดเศษ ครั้นภายหลังข้าพเจ้าต้องย้ายจาก ที่นั้น ต้นไม้จำพวกนี้ก็อันตรธาน สูญหายไปเสียเกือบหมดสิ้น เพราะถูกขุดย้ายเอาไปไว้ที่อื่น ดายระหว่าง ขุด ย้ายบ้าง ถูกทอดทิ้งจนรากจมพงตายเสียบ้าง ถูกทำอันตรธานโดยขุดถอนทิ้งเสียบ้าง เนื่องจากเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ หรือไม่รู้จัก.

ครั้น ต่อ ๆ มาความสนใจ ในอันจะ รวบรวม รายชื่อ ส้มุนไพร ให้ได้เป็น หลักฐาน ก็เข้ามาสู่ ความ พยายามของข้าพเจ้า ทั้งนี้เพื่อปรารถนาจะให้ ศ. พ. ศ. ได้มีงาน บรรลุ (Transaction) ดังอย่าง หนึ่ง ดังว่าจะไม่มีอะไร เป็นชั้น เป็นอันเดียวเลย และโดยเจตนา ใครจะให้ มี ส้มุน บันทก รายชื่อ ส้มุนไพร เป็นหมวดหมู่ ขึ้น เพื่อ สะดวก แก่ผู้ปรารถนา จะ ค้นหา ข้าพเจ้า จึงได้ ดึงมือ ทำงานในเรื่องนี้ เรื่อยมา.

การรวบรวม

วิธี แห่งการ รวบรวมหนังสือ เช่นนี้ มีหลายลักษณะ ขั้วแต่ต้องให้มีการลำดับอักษรเป็นหลักไว้ จึงจะเข้ารูปพจนานุกรม เช่นจะลำดับชื่อด้วยการถือเอาอักษรโรมันขึ้นต้นก็ได้ ถ้าทำ ดังนี้ ก็คือการ

ลำดับอักษรอนุกรมตามสกุล (Genus) ของพืช, เช่นที่ปรากฏในหนังสือหลายเล่ม. อีกอย่างหนึ่งลำดับวงศ์ (Family) ตามอักษรอนุกรม แล้วจึงลำดับ สกุล ภายในวงศ์ต่อไป เช่นหนังสือ *Vegetables of the Dutch East Indies* โดย J. Ochse ก็ได้.

แต่หนังสือฉบับนี้ได้ดำเนินวิธี ตามอย่าง *Potter's Cyclopaedia of Botanical Drugs and Preparations* โดย R. C. Wren, 1932. (ตอนตอน), คือ ลำดับอักษรอนุกรมขั้นต้น ด้วยคำนามสามัญ (Common Names) เพราะเห็นว่าดี ที่อาจใช้ได้แพร่หลาย เป็นคู่มือของคนทั่วๆ ที่ไม่มีความรู้ในทางพฤกษศาสตร์ ซึ่งเป็น สะดวกแก่ ผู้ใช้กว่าวิธี เรียง อย่างอื่น.

นอกจากนี้ยังมีวิธีเรียงเรียงได้ อีกลักษณะหนึ่งซึ่งไม่ใช่พจนานุกรม คือ แต่งเป็นหนังสือทางพฤกษศาสตร์ ที่เดียว โดยกล่าวเรียงไปตามลำดับวงศ์ สกุล ของพืชชาติ ตามแบบซึ่งนักปราชญ์ในทางพฤกษศาสตร์ได้ กำหนดไว้ ซึ่งตามความนิยมในเวลานี้ มีอยู่ ๒ วิธี คือ แบบ ของ ฮุกเกอร์ และ เบ็นแรม (อังกฤษ), กับแบบของเฮ็งแกร์และปรันด์ (เยอรมัน). หนังสือ สมุนไพรที่แต่งใน ระเบียบนี้ และ ยึดหลัก แบบอังกฤษได้แก่ *Indian Medicinal Plants* โดย นายพัน โท K. R. Kirtikar, นายพัน ศรี B. D. Basu, และ I. C. S. (อรรถาหะบัด). เป็นตัวอย่าง.

รายชื่อ

การที่จะ ตกตงใจว่า ต้นไม้ ชนิดใด บ้าง จึงจะนับว่าเป็นสมุนไพร นั้น ข้าพเจ้าถือว่า เป็น ของสำคัญอยู่ ซึ่งควรจะมิชอบเขตรั้วที่หลักฐานอันควร เชื่อถือได้ ไม่ใช่ชักชวนมาว่าเก็บต้นไม้มาต้นหนึ่ง ก็เป็นสมุนไพรไปเสียทั้งนั้น ดังคำกล่าวในชาดกแต่ ครุฑพักษกาดว่า หมอชวกโกมารภักดิ์ ซึ่งเป็นแพทย์ประจำ องค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อก่อนที่จะ จมการ ศึกษาในทาง แพทย์ ส่วนตัวของท่านผู้ ซึ่ง อาจารย์ ดังให้ เค้นดำรจพรรณไม้ไปโดยรอบ เมือง แล้วให้ เล็กเก็บ เอา ต้นไม้ที่เห็นว่าไม่ใช่สมุนไพรมาให้ดู โกมารภักดิ์ได้ออกดำรจตามคำสั่งอาจารย์ เมื่อกลับมาแล้วจึงรายงาน ว่า ไม่เห็นปรากฏว่าในเมืองนี้ มีต้นไม้อะไรที่ไม่ เป็นสมุนไพรขึ้นอยู่เลย. อาจารย์ เห็นดังนั้นจึงบอก ชวกโกมารภักดิ์ว่า ท่านตอบได้ไ้เพราะนับว่ารู้จัก สมุนไพร หมดสิ้น แล้ว.

แต่ โลกปัจจุบันนี้ ได้ ก้าว หน้า ไปใน ทาง พฤกษ ศาสตร์ และ แพทย์ ศาสตร์ มาก กว่า สมัย พุทธ กาดหลายเท่า การดำรจพฤกษชาติทำให้มนุษย์ รู้จักพรรณไม้มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ การค้นคว้า ทด

ทองในทางวิทยาศาสตร์ก็เลือกสรรเอาแต่พรรณไม้ที่มีสรรพคุณอันจะเยียวยารักษาได้จริงๆ ถึงแม้ว่าความจริงเราจะทราบแล้วว่าพรรณพฤกษชาติที่เกิดขึ้นได้นั้น ทุกๆ ชนิด ย่อมมีธาตุต่างๆ เป็นสารประกอบอยู่ในตัว จึงมีความเป็นอยู่และงอกงามเจริญขึ้นได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าหมายความว่า ต้นไม้ทุกชนิด จะเป็นประโยชน์ในทางเยียวยารักษาโรคไปได้จริงๆ เลยทุกต้น เพราะฉะนั้น คำว่า สมุนไพรในทุกวันนี้ จึงเป็นการสมควรแล้วว่าต้องมีขอบเขตอันอยู่ในวงจำกัด ว่า คือต้นไม้อะไรบ้าง.

การใช้สมุนไพรนั้น ทางฝ่าย อินเดีย และไทย เท่าที่ปรากฏในยุคนั้น มีพงศาวดารแล้วก็นับถือว่า ชีวกโกมารภัจ เป็นผู้เริ่มต้น เพราะแต่ก่อนนั้น ชนไปไม่มีใครได้จดไว้เป็นพงศาวดาร; สำหรับชาวยุโรปถือว่า กาเลน นายแพทย์กรีกผู้ซึ่งเคยไปท่องถึงในยุคนั้นเป็นผู้ริเริ่ม ดังปรากฏตามหนังสือที่เกี่ยวกับสมุนไพรของฝรั่ง ทั่วๆ ไป.

อนึ่งตำราสมุนไพรของชาติต่างๆ ก็ย่อมจะบันทึกรายชื่อต้นไม้ไว้ในขอบเขตอันสมควร หรือเฉพาะแต่ที่ใช้กันแพร่หลายเท่านั้น หาได้บันทึกชื่อไว้มากมาย เกินสมควรไปไม่.

เพราะฉะนั้น รายชื่อสมุนไพรที่ปรากฏในหนังสือนี้ ข้าพเจ้าจึงอาศัยหลักฐานดังกล่าวมาแล้วเป็นข้อพิจารณาตกลงใจ แต่การที่จะหาชื่อเหล่านั้น มาให้ได้จนใกล้ความครบถ้วน เป็นข้อที่ข้าพเจ้าหนักใจอยู่ เพราะการรวบรวมขึ้นแต่เพียงเล็กน้อยก็มิได้จะเป็นการยากนัก แต่ที่จะรวบรวมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้นี่สิ ออกจะลำบากอยู่มากทีเดียว. วิธีค้นคว้าของข้าพเจ้าจึงได้ดำเนินไปดังนี้ :

๑. เก็บรายชื่อต้นไม้จาก ตำราแพทย์ แผนโบราณ ทุกๆ เล่มเท่าที่ สามารถจะหามาค้นคว้าสอบสวนได้, เก็บทุกชื่อที่ไม่ซ้ำกัน.

๒. เก็บชื่อต้นไม้ที่ปรากฏในตำราแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งได้พิมพ์เป็นภาษาไทยแล้ว เพื่อให้มีชื่อต้นไม้ ยาทุกชนิดไว้ในหนังสือนี้ โดยครบถ้วนด้วย.

๓. ดำรวจชื่อต้นไม้ยาจากร้านขายเครื่องยาไทยทั่วไป, เพราะรายชื่อประจำวันชกร้านขายเครื่องยานี้มีเกินกว่าที่ปรากฏจากตำรายาอยู่หลายชื่อ.

๔. ดำรวจต้นไม้ยาก็ด จากร้านจีนขายยาสด ทั่วไป.

๕. ถ้าชื่อใดได้รับคำบอกเล่าอันมีหลักฐานพอเชื่อถือได้ ก็บันทึกไว้ด้วยเช่นเดียวกัน.

และเพื่อให้หนังสือมีความครบถ้วนยิ่งขึ้น จึงได้รวบรวมชื่อไว้ตามประเภทดังนี้ :

๑. สมุนไพรของไทยแท้ที่มีถิ่นกำเนิดในดินแดนสยาม.
๒. สมุนไพรที่มาจากต่างประเทศ เช่น โกฐรู่ และเถียน ต่างๆ.
๓. ชื่อภาษาจีน เกี่ยวกับยาจีนที่มีปนอยู่ในตำราภาษาไทยบางฉบับ และชื่อผักต่าง ๆ ซึ่งพวกจีนในสยามใช้เป็นยา.
๔. ชื่อฝรั่งที่เป็นต้นไม้ยักษ์ปรากฏในตำรายาฝรั่งที่แปลเป็นไทยไว้แล้ว หรือที่ใช้แพร่หลายแล้วในเมืองไทย.
๕. ชื่อไทยที่ขึ้นต้นเหมือนกัน แต่คำประกอบผิดกัน เช่น แคบ้าน, แค ฝอย, แค หางค่าง, ฯ, เหล่านี้ ก็ได้บันทึกไว้หมด ไม่ว่าจะมี แค อะไร ต่อไป เพื่อจำกัดเขตชื่อต่าง ๆ ให้ชัดเจน และเพื่อความสะดวกในการค้นหายาคัจฉาจึงให้มหัศจรรย์ยิ่งขึ้นอีก เช่น แค ต่าง ๆ นี้ มีแคชนิดใดบ้าง แค อะไรใช้เป็นยา แค อะไรไม่ได้ใช้เป็นยา; เพราะที่พูดกันว่า เบ็ดอกแค, รากแค, ใบแค, ฉะนั้น ย่อมทำให้เป็นปัญหาไม่ทราบว่าเป็น เบ็ดอก, ราก, หรือ ใบ, ของ แค อะไรแน่.
๖. ชื่อภาษาบาฬี, ดันต์กลุฑ, และสิงหพ, ที่ปรากฏในคำภีร์แพทย์ แผนโบราณ บางฉบับ นั้นก็นำมาบันทึกไว้ด้วย เพื่อมิให้ขาดตกบกพร่อง.
๗. ชื่อพื้นเมืองในสยามสำหรับต้นไม้ต้นเดียว แต่เรียกกันไปหลายอย่าง เช่น มะขาม (ไทย); ม่วงโคลี่ (กะเหรี่ยง, กาญจนบุรี); อังปัด (เขมร, สุรินทร์); ตะลุม (ชาวนน, นครราชสีมา); ชื่อที่เรียกกันต่าง ๆ ดังนี้ จะมีชื่อที่ภาษาก็ตามซึ่งเรียกขานไม้ต้นเดียวกันในสยามแล้ว ก็ได้พยายามบันทึกตั้งไว้ทั้งหมดทุกชื่อ เพื่อให้คนทุกภาคของเมืองไทยใช้หนังสือเล่มนี้ได้ทั่วกัน.
๘. ชื่อพื้นเมือง คำเดียวกันแต่หมายถึงต้นไม้หลายชนิด ก็ได้จดชื่อดาติน และลง หมายเลข ๑, ๒, ๓, ฯ, ไว้ เช่น ข่อย หมายถึง ต้นไม้ถึง ๓ ชนิด คือ : ๑. *Terminalia tripetala*, Stapf. ; ๒. *Walsura robusta*, Roxb. ; ๓. *Walsura trichostemon*, Miq.

ความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ของการ รวบรวมหนังสือนี้ ก็เพื่อจะเก็บรายชื่อพรรณไม้ซึ่งเป็นสมุนไพรไว้ให้ได้มากที่สุด เท่าที่จะสืบเสาะหาชื่อมาได้ และถ้าหากยังมีชื่อใด ที่ขาดตกบกพร่องอยู่ ผู้เรียบเรียงจะมีความยินดียิ่ง ถ้าท่านผู้ใดพบเห็น และได้แจ้งให้ ทราบ.

การเทียบชื่อภาษาดาติน นั้น ถ้าชื่อใดทราบ ก็ได้ บันทึก ยืนยันไว้ ถ้ายังไม่ทราบ ก็ปล่อยเว้นว่างไว้ จึงให้พึงสังเกตและเข้าใจตามนี้.

หนึ่งการ รวบรวม หนังสือเล่มนี้ ด. พ. ต. หรือผู้แต่งเอง มิได้มีความปรารถนาที่จะหักหาญเพื่อแข่งขันกับสมาคมการแพทย์ใด ๆ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ทางแพทย์ทั้งหลายเลย นอกจาก มีความประสงค์ จะกระทำโดยหน้าที่ในทางพิชกรรมส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะผู้รวบรวมมิใช่แพทย์ และทั้งก็รู้ตัวอยู่แล้วว่า ไม่มีความรู้ทางแพทย์แม้แต่ส่วนน้อย แต่การที่นำเอาสรรพคุณมาอธิบายไว้ด้วย ก็เพื่อให้ หนังสือเล่มนี้ใช้ประโยชน์ได้เร็วไปในตัวพอสมควร เพียงเท่าที่ดามารถจะพึงกระทำได้ และสรรพคุณ ที่นำมาด่าไว้หนังสือนี้ ก็เป็นแต่เพียงดังเชป ถ้าผู้ใดต้องการทราบ สรรพคุณ และ รายละเอียด ยิ่งกว่านี้แล้ว ก็ควรจะค้นจากหนังสืออื่นๆ เช่นต่อไปนี้ :

๑. ตำราสรรพคุณยา ภาคที่ ๓. ของพระพิพัญญุศาสตร์. (เวลานี้เป็น พระยาแพทย์พงศา) (ต้น ต้นทรวง). ๒๔๕๘. กรุงเทพฯ.
๒. พฤษยาชาติ ที่ใช้เป็นยาในสยาม. โดยนายจำลอง สุกคนธ์, ซึ่งได้เริ่มออกเล่ม ๑ แล้ว. ๒๔๗๘. กรุงเทพฯ.
๓. *Indian Medicinal Plants*. โดย นายพัน โท K. R. Kirtikar, นายพันตรี B. D. Basu, และ I. C. S. ๔ เล่มจบ, มีภาพประกอบอีก ๔ เล่ม (พิมพ์ครั้งที่ ๒, พ.ศ. ๑๙๓๗). อุตสาหกรรม.
๔. *The Indian Materia Medica*. โดย K. M. Nadkarni. พ.ศ. ๑๙๒๖. บอมเบย์.
๕. *Pharmacognosy*. โดย Edmund N. Gathercoal และ Elmer H. Wirth. พ.ศ. ๑๙๓๖. ฟิดาเด็ตเพีย.
๖. *Potter's Cyclopaedia of Botanical Drugs and Preparations*. โดย R. C. Wren. พ.ศ. ๑๙๓๒. ดอนดอน.

๗. ๑, เหล่านี้แหละจะดีกว่า.

อย่างไรก็ดี การที่จะตัดสินว่า ต้นไม้ชนิดใด เรียกชื่ออย่างใด ถูกผิดหรือไม่นั้น เป็นของ ยาก มาก เพราะแพทย์ ด้วยกันเอง ที่รู้จักสมุนไพรดีก็ยังไม่ถึงกันทีเดียว การเรียกชื่อผิดกันแต่ชื่อต้นไม้ถูก ว่า ต้นนี้ เหมือนกันนั้น ก็ยังนับว่าดี แต่ถ้าความเข้าใจแตกต่างกันไปคนละต้น เช่น ชื่อนี้ แพทย์คนหนึ่ง ว่าต้องเป็นต้นไม้ต้นนี้ แต่แพทย์ อีกคนหนึ่งว่าไม่ใช่ นี่แหละเป็นความคลาดเคลื่อนอย่างสำคัญทีเดียว เพราะว่าต้นไม้คนละชนิดย่อมมีสรรพคุณ ค่อนข้างต่างกัน.

เพื่อแก้ความคลาดเคลื่อนอันสำคัญดังกล่าวมาข้างบนนี้ พระยาวิจิตรนิคม ผู้ช่วยเจ้ากรมป่าไม้ ได้กล่าวไว้ว่า จำเป็นต้องมีสวนสมุนไพรหรือสวนพฤกษศาสตร์ (Botanical Gardens) ซึ่งมีต้นไม้จริงปลูกไว้จนเจริญงอกงาม ออกดอกออกผล แล้วจึงเชิญนายแพทย์และผู้รู้จักสมุนไพรหลายท่านมาพิจารณาถึงความถูกต้องแห่งชื่อพื้นเมืองกันให้แน่นอน และให้นักพฤกษศาสตร์ตรวจสอบชื่อทางวิทยาศาสตร์คือชื่อภาษาละติน อีกชั้นหนึ่ง ทำบันทึกขึ้นไว้ เป็นหลักฐาน งานชนิดนี้รัฐบาลต้องช่วยเหลือและ ต้องใช้เวลา ๑๐ ถึง ๒๐ ปี จึงจะสำเร็จลุล่วงไปได้ ต่อจากนั้น ก็ขอให้กรมวิทยาศาสตร์แห่ง กระทรวง เศรษฐกิจ การแยกสาขาจากพรณไม้เป็นชนิด ๆ ไป ซึ่งต้องการเวลาอีกตั้งสิบ ๆ ปี อีกเหมือนกัน จึงจะครบถ้วนในที่ที่สุด นั่นแหละ เราจึงจะมีตำราสมุนไพรอันถูกต้องแน่นอน.

ความคิดในเรื่องนี้ก็คือ ชั้นแรกเรามีความหวังว่า สวนสมุนไพรจะสร้างขึ้นในทำนอง สวน พฤกษศาสตร์ ซึ่งย่อมต้องมี ต้นไม้สมุนไพร อยู่ด้วยทุกชนิด ส่วน การที่จะตัดแปลง ให้บังเกิดความสวดยงามไปในทางวนะสถานในตัวนั้น ก็ไม่เห็นมีสิ่งขัดขวางอันใด, แต่ณบัดนี้ น่าจะหมดหวัง.

ผู้รู้จักสมุนไพรซึ่งขึ้นอยู่ตามภูมิประเทศ อันชำนาญที่สุด เกี่ยวกับชื่อพื้นเมือง ก็คือ คนชาวพื้นเมืองที่มิอาชีพในการเก็บเครื่องยาขาย ซึ่งอยู่ทางจังหวัดพิษณุโลก, ตระบุรี, กาญจนบุรี, และ จันทบุรี, เป็นต้น ซึ่งจังหวัดเหล่านี้เป็นที่มาของสินค้าเครื่องยา, คนกลางคือ ผู้รับช่วงจากชาวป่าพื้นเมือง ที่นำเครื่องยามาตั้งตามร้านในกรุงเทพ ฯ หรือผู้ขายเครื่องยาตลอดจนแพทย์ ผู้ใช้นั้น ผู้ชาวป่าผู้เก็บแท้ที่เดียวไม่ได้ เพราะคนกลางและแพทย์ผู้ใช้นั้น ไม่ ตันที่ที่รู้จักต้นจริงของเครื่องยานั้น ๆ เป็นแต่รู้จักกลิ่น, สี, ลักษณะแห่งเนื้อไม้ หรือใบ, ดอก, ผล, เมื่อแห้งแล้วนั้น มากกว่า แต่อย่างไร ก็มีคนจำพวกต่าง ๆ ใน ประเภทหนึ่ง ก็ยังรู้จักมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเลย. ส่วนคนที่รู้จักดี อีกประเภทหนึ่ง ก็คือ นักพฤกษศาสตร์ และ ผู้สนใจในทาง พืชกรรมอันเกี่ยวกับพรณไม้เหล่านี้ โดยตรง ซึ่งในประเทศเราหาตัวยากมาก.

ในส่วนรายละเอียดของคำอธิบายนั้น ได้บอกชื่อที่เขียน ตามภาษาละติน ซึ่งเทียบเคียงกัน, คำย่อชื่ออาจารย์ผู้ชานานนาม, การอ่านชื่อ ละติน, ชื่อวงศ์ (Natural Order) ของต้นไม้ทั้งไทยและละติน, ชื่อข้าที่เป็นตำนิยามในสยาม, ลักษณะ, ถิ่นกำเนิดของ พรณไม้ชนิดนั้น ๆ, คุณประโยชน์ในทางรักษาโรคภัย, ส่วนที่ใช้, การขยายพันธุ์, และการปลูก.

คำอธิบายเช่นนี้มีประกอบต่อท้ายข้อทุกข้อ นอกจากข้อที่ยังสอบด้วนไม่ได้ก็ปล่อยว่างไว้ ก่อน
หรือถ้าเป็นข้อชา ก็อาจให้ไปคู่ข้อที่เรียกกันเป็น ส่วนมาก ซึ่งถือเอาทาง กรุงเทพฯ อันเป็น เมืองหลวง
เป็นเกณฑ์.

อักษรานุกรม

การเรียงลำดับคำหรือ ลำดับข้อนั้น ใช้เรียงข้อตามัญ (พื้นเมือง) ตามอักษรานุกรม, ทำนองเดียวกับหนังสือ *Potter's Cyclopaedia of Botanic Drugs and Preparations* ดังกล่าวมาแล้ว เพราะธรรมดา คนเราย่อมนึกข้อในภาษาของตน ชนก่อน ซึ่งเข้าใจว่าจะเป็นทางให้ค้นหาได้ง่ายเข้า. ส่วนวิธีเรียงตามอักษรานุกรมนั้น เห็นควรจะนำมาอธิบายไว้ด้วยในที่นี้ เพราะว่าพจนานุกรม ยังไม่เป็นของแพร่หลายสำหรับคนไทยแต่ละภาษาไทยเรานัก. ระเบียบของการเรียงได้ ดำเนินดังต่อไปนี้—

ชั้นที่ ๓ เรียงอักษร ตามลำดับ แต่ ก ถึง ฮ. อุ, ฤ, ฦ เขาไว้หลัง ตัว ร.

ชนิด ๒ คัดบดกษร เป่าเคียงกน เช่น กก, กข, ฯลฯ.

ชั้นที่๓ คตะด้วยตระตามดำดับ สะ อ ๆ น ม ช ด
เอะ โ ละ ไ ?

๑ ข เ ระ เก เล เย ยะ เป

ส่วนวรรณยุกต์ คือ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ นั้นได้เข้ามามีในการลำดับ กับ ทุก ๆ ขึ้นไปด้วยในตัว โดยไม่ถือเอาการเรียง เอก, โท, ตรี, ฯ เป็นใหญ่ แต่ถือเอาการเรียง ชั้นที่ ๑, ๒, ๓ เป็นใหญ่กว่า เช่น ย่านฟ้าโหม; ยาม; ย้ายปลวก; ตามลำดับ.

ประโยชน์

เมื่อได้รวบรวมรายชื่อเข้าไว้ เช่นนี้แล้ว การที่จะมีผู้คิดแก้ไขดัดแปลงต่อไปก็สะดวก เช่น
จะนำเอาต้นไม้ต้นหนึ่งมาพิจารณาทำความตกลงกันว่า ควรเรียกชื่อตามัญว่าอย่างไร ก็ง่ายเข้า. การ
ทำสวน ปลูกไม้ชนิดใดที่หนึ่งสำหรับเป็นตัวอย่างต้นไม้ยาจะสะดวกในเมื่อใช้หนังสือนี้เป็นเครื่องมือช่วย
ในการจัดหรือดำเนินการ. และเรื่องที่จะพิจารณา ว่าต้นไม้ ชนิดใด เป็นประโยชน์ในทางยาจริงหรือไม่
ก็ง่ายยิ่งขึ้น ในเมื่อพจนานุกรมเล่มนี้ได้รวมชื่อไว้ได้เป็นส่วนข้างมากแล้ว, เพราะชื่อย่อมเป็นงาน
ขั้นต้นในการค้นคว้า.

การอ่านภาษาละติน

เพื่อให้ผู้ที่ไม่สนใจในการอ่านภาษาละติน มีโอกาสได้ทราบการ ออกคำเนียงเรียกชื่อ ต้นไม้ ในทางวิทยาศาสตร์ได้ด้วย จึงได้เขียนอักษรไทยกำกับในการ ออกเสียงไว้ ทุกชื่อ. เหตุที่ฝรั่งเอา ภาษาละตินมาใช้เป็นชื่อทาง วิทยาศาสตร์นั้น ก็เนื่องด้วย ภาษาละติน เป็น ภาษาที่ ตายแล้ว คือชาติ ละตินไม่มีในเวลานี้ และละตินเป็นภาษาในสมัยปดรูป (Classic) เท่ากับเป็นภาษาของครูบา อาจารย์ ที่เคารพนับถือกันอยู่ คล้ายกับ พุทธศาสนิกชนฝ่าย หินยานใช้ภาษา มคธ (บาลี) เป็นภาษาดำหรับ คัมภีร์พระไตรปิฎกและการ สวดมนต์ ท่องมนต์ต่าง ๆ ณะนั้น. แต่ยังมีคนอยู่ อีกหน่อย ที่ภาษาละตินใน เวลานี้ยังคงใช้กันอยู่ในบางหมู่คณะ และบางโอกาส เช่น คณะสงฆ์ ทางฝ่าย คฤหัสถ์ศาสนา, การแต่ง ปรากฏาในที่ชุมนุมนักปราชญ์นานาชาติ, และการ บอกบรรยายลักษณะ ของธรรมชาติที่ค้นคว้าได้ใหม่ เช่น พืช และสัตว์ เป็นต้น, ก็ยังนิยมใช้ภาษาละตินกันอยู่. นอกจากนั้น ชื่อ วิทยาศาสตร์เช่นในทาง เหม วิทยา, แพทย์ศาสตร์, สัตวศาสตร์, พฤกษศาสตร์, ก็ใช้ภาษาละตินเหมือนกันหมด ทุกประเทศ โดย ไม่มี ชาติใดรังเกียจ. (อ่านความละเอียดใน ตำราเล่นกล้วยไม้ ของเจ้าฟ้ากรมหลวง นครสวรรค์ วรพินิต * หน้า ๑๗ อีกก็ได้).

การอ่านภาษาละติน เท่าที่รู้กันเป็นหลักฐานว่ามีอยู่ ๓ วิธี คือ แบบอังกฤษ (English Method), แบบโรมัน (Roman Method), กับแบบ ทวีปยุโรป (Continental Method) อีกอย่างหนึ่ง. แบบ อังกฤษนั้นใช้อยู่ในจำพวก คนที่พูดอังกฤษ ทั่วไป เช่น สหรัฐอเมริกา, แคนาดา, ออสเตรเลีย, แต่เป็นที่ ทราบกันในทุกวันนี้แล้วว่า ไม่ตรงกับความเป็นจริงที่ชาวละตินเปล่งคำเนียงคำพูดในภาษาของเขาครั้งกระ โนั้น เพราะชาวอังกฤษ และอเมริกันเอง ก็ยังแต่งหนังสือ ยืนยันรับรองวิธีอ่านเช่นนี้ได้ว่าอย่างใดผิด อย่างใดถูก (ให้ดู ๑. Webster's New International Dictionary; ๒. The E. U. P. Teach Yourself: Latin; ๓. Lord's The Roman Pronunciation of Latin; และ ๔. Lindsay's The Latin Language). ส่วน แบบโรมัน นั้น เชื่อกัน ว่าถูกต้อง ใกล้ เคียง กับภาษาละติน แต่โบราณ มากกว่า เพราะชาวอิตาลี, ฝรั่งเศส, สเปน, และ โปรตุเกส ในทุกวันนี้ ดับเชื้อชาติมาจาก ละติน คือ ยังมีรกราก ที่สืบสายกันมาอยู่ ก็ยังใช้ออกเสียง คล้าย แบบนี้ และมีพวก มากกว่าด้วย. เรื่อง การอ่าน คล้าย แบบ โรมัน ดังกล่าว มา นี้ มีปรากฏแห่ง หนึ่ง ที่เป็น ภาษาไทย ใน ตำรา เล่น

* เวลานี้เป็น กรมพระ.

กล้วยไม้ ของเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต หน้า ๓๗ ดังกล่าวแล้วนี้ ซึ่งผู้ทรงแต่งหนังสือได้
อ้างว่ายึดหลักตาม *Nicholson's Dictionary of Gardening*. ข้าพเจ้า ได้นำวิธี ของนิโสมันต์ ที่ว่า
เป็นแบบ โรมันนี้ มาตรวจดู กับที่ทรงเทียบไว้ใน ตำราเล่น กล้วยไม้ แต่ได้รู้ ดีกว่า สระ คบ
(Diphthong) บางคำหาออกเสียงตรงกันไม่ เช่น eu ที่ทรงเทียบว่าให้ย่นลงเป็น ออย หรือ ae ว่า
ให้เท่ากับ แอ, หรือ cae, ce, ci, coe, cy ได้ ทรงเปลี่ยนตำแหน่งกระด้าง (c = ค) ให้เป็นตำแหน่ง
อ่อนลง (c = ซ) ซึ่งหาตรงตาม หลักของนิโสมันต์ไม่ เพราะ นิโสมันต์ ว่าตัว c ต้องมี ตำแหน่ง
กระด้างในที่ทุกแห่งไม่ว่าจะอยู่หน้าสระหรือหลังสระก็ตาม, แต่ตามที่ผู้แต่ง ตำราเล่นกล้วยไม้ ทรงย่น
ตำแหน่ง eu เป็น ออย หรือ ae เป็น แอ นั้น ก็เท่ากับการอ่านสระคอบตามหลักในภาษาเยอรมันนั้น
เอง ทั้งนี้เห็นจะเป็นด้วยพระองค์ท่านทรงได้รับการ ศึกษาจากประเทศนั้น. ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้
ข้าพเจ้าเกิดฉงนว่า วิธีอ่านภาษาละตินดังที่ปรากฏใน ตำราเล่น กล้วยไม้ ฉะนั้น น่าจะเป็น เยอรมัน ผิดม
โดยแน่แท้. ก็เมื่อเกิดความเคลือบแคลงเช่นดังนี้ จะควรทำอย่างไรดี ข้าพเจ้าจึงได้ต้องไปหา ครู
ที่รู้ภาษาละติน ซึ่งเป็นชนชาติ ฝรั่งเศส อีก รายหนึ่ง ซึ่งในที่สุด ข้าพเจ้าก็ได้พบ เจษฎาจารย์ แฟร์เลย์
(Rev. Ferlay) แห่งวัดอัสสัมชัญ, กรุงเทพฯ. จึงได้ขอศึกษาการอ่านทางภาษาละตินจากท่านผู้นี้ และ
ทำให้ได้ความรู้ใหม่ ว่าฝรั่งเศสก็เกิดมีอีกแบบหนึ่ง ซึ่งผิดเพี้ยนไปจากแบบของนิโสมันต์ และแบบ เยอรมัน
บางคำเหมือนกัน จึงยังทำให้ข้าพเจ้าเกิด ความงงงวยหนัก เข้า.

นายพันเอก ม. จ. ทองทัตยา, ทองใหญ่ เป็น อีกผู้หนึ่ง ที่ข้าพเจ้า ได้ระลึก ถึงใน ใจ ต่อมา,
เพราะได้ทราบว่า เคยทรง เป็น อาจารย์ สอน ภาษา ละตินแก่นักเรียน สดว แพทย์ แห่ง กระทรวงกลาโหม
มาแต่ก่อน และบัดนี้ก็เป็นศาสตราจารย์อยู่ในจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. ท่านผู้นี้ได้รับการศึกษาจาก
สหรัฐโซเวียต (เมื่อครั้งเป็นประเทศรัสเซีย) ข้าพเจ้าจึงไปเฝ้า ทรงรับสั่งว่า รัสเซีย ก็อ่านละติน
รัสเซียก็อ่านตามแบบทวีปยุโรปเหมือนกัน และที่ ทรงอ่าน นั้น ดูเหมือนจะ คัดย้ายไปข้างแบบ ฝรั่งเศส
เช่น eu ให้อ่านว่า เอว ไม่ใช่ ออย. แต่ในที่สุดก็ได้ทรงแนะนำให้อ่านตามแบบอังกฤษ โดยทรงอ้าง
ว่าเมืองไทยเราเวลานี้ ผู้ที่เขารู้ วิชาพฤกษศาสตร์ และ วิทยาศาสตร์ ต่าง ๆ ส่วนมาก เป็นนักเรียน อังกฤษ
และอเมริกาแทบทั้งนั้น เราจะเอาแบบการอ่านภาษาละติน ตามอย่างประเทศใน ทวีปยุโรปมาใช้

เห็นว่าดีเขาไม่ไหว. ตามความรู้ดีของ ม.จ. ทองทัมมา ที่ทรงกล่าวมานี้ ข้าพเจ้าเองยังไม่เห็นด้วย เพราะความรู้ดีในเหตุผลดังต่อไปนี้

๑) เราไม่ควรยอมให้อิทธิพลของชาติใดๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติอังกฤษมาคดตั้งชาติไทยเราไปในทางที่ผิดได้ทั้งๆ ที่ในเวลานี้วิทยาการแทบทุกอย่างเราได้เดินตามอังกฤษอย่างว่านอนสอนง่ายทีเดียว เช่นวิชาภูมิศาสตร์ เป็นต้น ส่วนมากเราเรียกชื่อเมืองต่างๆ ทั่วโลกตามภาษาอังกฤษทั้งนั้น ทั้งๆ ที่ชาติผู้เป็นเจ้าของเมืองหรือประเทศนั้นเขาไม่ได้เรียกชื่อเขาดังนั้นเลย ทั้งนี้เพราะว่าครูบาอาจารย์และตำราสำหรับคำของเราใช้ภาษาอังกฤษแทบทั้งสิ้น. ถ้าเราขอยอมให้อิทธิพลของอังกฤษครอบงำเราหนักเข้า ก็เท่ากับเราเตรียมตัวจะเป็นเมืองขึ้นเขานั่นเอง, เราเป็นประเทศเอกราชแท้ๆ ควรกระทำเช่นนั้นแล้วหรือ?

๒) วิธีอ่าน ตาติน ตามอย่าง แบบ อังกฤษ เป็นวิธีที่ผิดความเป็นจริง กับ ดำเนิน ซึ่งชาติตาตินโบราณได้พูดออกเสียง; การที่เชื่อว่าผิดก็เพราะดำเนินตาตินแบบอังกฤษผิดจากดำเนินตาตินแบบประเทศในทวีปยุโรป, โดยเฉพาะผิดกว่าในทีชาวฝรั่งเศสอ่าน; ชาวฝรั่งเศสหรือชาวประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปออกเสียงการอ่านตาตินยังใกล้เคียงกันกว่าแบบอังกฤษ เป็นอันมาก และทั้งชาติฝรั่งเศส, สเปน, โปรตุเกส, และอิตาลี, ผู้สืบเชื้อสายมาจาก ชาติตาตินโบราณ ก็อ่าน ตาตินคล้ายกันจนทุกวันนี้ (แฟร์เดย์). นอกจากนั้นอังกฤษเองก็รับว่าการอ่านแบบโรมันเป็นของถูกต้องไ้กับความจริงกว่าแบบเดิมของตน (ดู ตำราเล่นกล้วยไม้ โดยเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต หน้า ๑๗ ที่กล่าวแล้ว).

๓) การอ่าน ตาติน แบบ โรมัน และ แบบ ทวีปยุโรปนั้น ได้ใช้กันอยู่หลายชาติหลายประเทศ คือมนุษย์ส่วนมากของโลกเขาเห็นว่าถูกต้อง เราจึงควรเชื่ออย่างข้างมาก, (มากของโลก ไม่ใช่ของสยาม) เพราะของเขามีเหตุผลดี. ที่เห็นง่าย ๆ ก็คือ um อังกฤษ อ่าน อัม อยู่ชาติเดียว นอกนั้นก็อ่านกันว่า อูม ทั้งนั้น.

ด้วยความรู้ที่ถูกต้องแล้ว ข้าพเจ้าจึงตกลงใจใช้วิธีที่ถูกต้องหรือใกล้เคียงถูกต้องตามความเป็นจริงให้มากที่สุดไว้ก่อน คือวิธีใช้แบบโรมัน มากกว่าที่จะใช้แบบอังกฤษ, หรือแบบทวีปยุโรป โดยไม่ต้องพะว้าพะวัง อะไรหมด และแม้จะใช้วิธีอ่านตามแบบนั้น ถ้ากับข้อ สุ่มๆ ไพรไว้แล้วก็ตามเมื่อ ท่านผู้รู้บางคนจะนิยมอ่านตามแบบอังกฤษตามที่เคยศึกษาเล่าเรียน มา โดยไม่ปรารถนาจะอ่านตามแบบที่ข้าพเจ้าตกลงใช้ก็ไม่เคียดแค้นอย่างใด คือยอมจะอ่านเอาตามแบบที่พอใจได้โดยอัตโนมัติ ส่วนคนที่ไม่รู้ภาษาละตินจริงๆ และใครจะรู้วิธีอ่านไว้บ้าง โดยตนเองไม่เคยเรียนรู้วิธีอังกฤษ มาแต่เดิมก็ยอมจะอ่านตามแบบโรมันได้โดยไม่รู้ตัวชดชดก อย่างใด. เมื่อเป็นดังนี้ก็นับว่าไม่ได้ไม่เสีย ประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย.

อันการอ่านภาษาละตินตามแบบทวีปยุโรปที่ข้าพเจ้าได้บรรยาย ข้อดีส่วนมาโดยละเอียดแต่ตอนต้น จนปรากฏว่ายังแยก ออกไปเป็นพวก ๆ เช่น พวกเยอรมัน, พวกฝรั่งเศส, ได้ต่างๆ อีกนั้น ทำให้รู้ถึงสิ่งดีอยู่ อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จริงข้าพเจ้าก็เชื่อกระเดียดไปข้างแบบ ฝรั่งเศส มากกว่าแบบเยอรมัน เพราะฝรั่งเศส ดับเชื้อสาย มาจากชาติ ละตินดังกล่าวแล้ว แต่เยอรมันดับเชื้อสายมาจากชาติติดต่อกัน ซึ่งเป็นคนละชาติคนละภาษากับละติน. อนึ่ง วิธีอ่านตามที่ใช้ใน ตำราเล่นกล้วยไม้ ของเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิตที่ทรงอ้างตามหลักของนิโสดนั้นนั้นก็ไม่ใช่ (ดังกล่าวไว้แล้วแต่ตอนต้น). ข้าพเจ้าจึงถือว่าเป็นแบบเยอรมันมากกว่าที่จะเป็น แบบนิโสดนั้น โดยตรง.

ต่อจากนั้นข้าพเจ้าได้ลงถามนายพันโทหลวงสนิทรักษัดาว ห้วนหน้าแผนกพิชกรมตำรวจนครหลวงมหาดไทย, และประจํากรมพลธิการณ์ทหารบก กระทรวงกลาโหม, ซึ่งเคยได้รับการศึกษาภาษาละตินมาจากประเทศฝรั่งเศส ก็ได้รับคำแนะนำให้อ่านที่ละคำหรือทีละตัว และเมื่อสรุปผลเข้าแล้วก็คล้ายกับที่ท่านเจษฎาจารย์แฟร์เคยสอนข้าพเจ้ามา คือเป็นแบบฝรั่งเศสนั่นเอง. แต่จะเป็นแบบจากใครๆก็ตามข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยเห็นหลักฐานอันแน่นอนจนพอที่จะทำให้ข้าพเจ้าตั้งมั่นได้ เพราะตามแบบของนิโสดนั้นก็กล่าวไว้ไม่ละเอียดนัก แบบจาก ตำราเล่นกล้วยไม้ ก็เป็น แบบปนเยอรมัน ซึ่งขัดๆ กับแบบฝรั่งเศส จึงให้รู้ถึงอีกอันอยู่ เพราะยังไม่ได้หลักฐานใดๆ.

มีเจ้านายอีกพระองค์หนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่า ทรงปรารถนาเรื่องในทางภาษาลาติน เพราะเคยทรงสอนนักเรียนแพทย์ที่โรงพยาบาลศิริราช คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนไชยนาทนเรนทร์ แต่ข้าพเจ้ายังมีหนังสือไปเฝ้าทูลไต่ถามและขอศึกษาจากพระองค์ โดยเข้าใจว่าคงเป็นแบบเยอรมัน เพราะพระองค์ท่านได้ทรงศึกษาจากประเทศนั้น.

ในที่สุดข้าพเจ้าได้ปรึกษา พระยาวิจิตรวินัย ผู้ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือ หนังสือเรื่องนี้แก่ข้าพเจ้ามาช้านาน เจ้าคุณได้แนะนำให้ดูหลักฐานจาก *Webster's New International Dictionary* ซึ่งที่จริงหนังสือเล่มนี้ข้าพเจ้าก็มีอยู่นานแล้ว. เจ้าคุณได้ให้ความเห็นเป็นกลางๆ ว่าเราจะอ่านตามแบบไหนก็ได้แต่ให้มีหลักฐาน แต่ให้วิธีอ่านที่จะถ่ายออกมาคงที่เดิมของตนเดิมขบปลายอยู่เรื่อยไป จะดีกว่า. คำแนะนำของเจ้าคุณวิจิตรวินัย ทักทายมา ข้าพเจ้าเห็นด้วย จึงยึดเป็น หลักปฏิบัติ และตกลงใจอาศัย หลักจาก หนังสือ *Webster's New International Dictionary* ตามวิธีอ่านแบบโรมัน (Roman Method) ซึ่งได้กล่าวจะแจ้งไว้ในหนังสือนี้ เพราะใครๆ ก็ยอมเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า *Webster's New International Dictionary* เป็นหนังสือชั้นหลักฐานในทางภาษาศาสตร์ ซึ่งยอมนับถือกันว่า มีความดีดขาด (Authority) กว่าหนังสือใดๆ แล้ว.

ไม่แต่เท่านั้น หลักฐานการอ่าน ลาตินแบบโรมันที่กล่าวไว้ในหนังสือนี้ยังได้ อ้างหนังสืออื่นอีกหลายฉบับ คือ—

๑. Lord's *The Roman Pronunciation of Latin.*
๒. Lindsay's *The Latin Language.*
๓. Seelman's *Die Aussprache des Latein.*

ต่อมาข้าพเจ้าได้พบหนังสือชุด The E.U.P. Teach Yourself: Latin ซึ่งเป็นของ The University Press, London. พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๘ นี้เอง และหนังสืออื่นๆ อีกรวม ๕ ฉบับ (ดูหน้า XXVII) ก็ยืนยันหลักการอ่าน เช่นเดียวกับหนังสือของเว็บสเตอร์ และ นิโสดันเหมือนกัน.

ข้าพเจ้า จึงเห็น เป็นการ ต่สมควรแล้ว ที่จะใช้หลักการอ่าน ภาษาลาติน ตาม หนังสือ ที่กล่าว ทั้ง ๕ เล่ม ซึ่งตรงกันเป็นเหมาะกว่า. (ตามข้อคกตงใจในหน้า xxii).

การเทียบสำเนียง ลาติน – ไทย (แบบโรมัน)

ก. สระเดี่ยว

a	สั้น อะ	ยาว อา
e	เอะ	เอ
i	อิ	อี
o	เออะ	โอ
u	อุ	อู
y	ยี่	อี

ข. สระควบ

	ชา	เร็ว
ae	อาเอ	อัย
ai	อาอี	อาย
ao	อาโอ	าว
au	อาอุ	เอา
ea	เออา	เอีย
eae	เออาเอ	เอ อัย
ei	เออี	เอ
eo	เอโอ	—
er	เอริ	—
eu	เออุ	เอด

ia	อิ อา	เอีย
ii	อิ อี	—
io	อิ โอ	เอียว
iu	อิ อุ	—
oa	โอ อา	โอว
oe	โอ เอ	ออย
oi	โอ อี	ออย
or	ออ	—
ou	โอ อุ	อู
ua	อุ อา	อัว
ue	อุ เอ	เว
ui	อุ อี	อูย, วย
ya	อ ย	—
yo	อ โย	—

ค. พยัญชนะ

b	บ	
bs	ปด (ps)	
bt	ปท (pt)	
c	ค (เดิมต่อไปไม่ว่าจะอยู่ หน้า ae, e, i, oe, y หรือไม่)	
ch	ฅ (คช)	
f	ฟ	
g	ก (ไม่ว่าจะอยู่ หน้า e, i, y หรือไม่)	
h	ฮ	
i	ย	
j	ย	

k	ค
l	ด
m	ม
n	น
nc, nk, nx	ง
p	พ, ป
ph	ฟ
qu	คว
r, rh	ร
s	ส, ซ
su	สว (เช่น suavitas = ชวีวิตาส)
t	ต, ท
v	ว (ออกเสียงอย่างตัว ว ขรรมดา)
w	ว
x	กต
z	ดซ, ซ
ตัวซ้ำ เช่น dd, ll, pp,	เมื่อเป็นตัวชนกัน คงอ่านแยกกัน ตัวสะพียงค์เดิมต่อไป.

หนังสือที่ใช้เป็นหลัก

๑. Webster's New International Dictionary.
๒. Nicholson's Dictionary of Gardening.
๓. The E. U. P. Teach Yourself : Latin.
๔. Backer's Verklaren Woordenboek.
๕. Jackson's Glossary of Botanic Terms.

ข้อผิดพลาดที่สำคัญ

หลักจากหนังสือทั้ง ๕ ฉบับที่ข้าพเจ้าใช้ มีข้อผิดพลาดที่สำคัญซึ่งจะผิดหูมาก ๆ กับแบบอังกฤษ, ฝรั่งเศส, และ ตำราเล่นกล้วยไม้ ของเจ้าฟ้ากรมหลวง นครสวรรค์วรพินิต (แบบเยอรมัน) ก็คือ :

๑. c และ g เมื่อนำสระ ก็คงเป็นเสียงกระด้าง (c เท่ากับ ค, g เท่ากับ ก) อยู่ตามเดิม ไม่อ่อนลง (คือไม่ใช่ c กลายเป็นตัว ช และ g กลายเป็นตัว จ หรือ ย ไป).

๒. ae อ่านว่า อัย (ไม่ใช่ แอ หรือ อี)

๓. eu อ่านว่า เอว (ไม่ใช่ ออย)

๔. oe อ่านว่า ออย (ไม่ใช่ เออ)

สรุปใจความ

ถ้าจะว่ากันให้ละเอียดลงไปแล้ว ต้องนับว่า หลักแหล่งในการ อ่านภาษาละติน ทั้ง ๓ แบบ มีอยู่ดังนี้ :

๑. แบบอังกฤษ (English Method). ใช้อยู่แต่ในอังกฤษและประเทศราช กับสหรัฐอเมริกา.

๒. แบบโรมัน (Roman Method). ซึ่งกล่าวว่าได้ดำเนินตาม คำเนียง ของ ชาวโรมัน (คือ ชาตินาติ) ในสมัยที่กำลังรุ่งเรือง (พ.ศ. ๔๙๓ — ๕๙๓). คือแบบที่ใช้ในหนังสือนี้.

๓. แบบทวีปยุโรป (Continental Method). ซึ่งคล้ายกับแบบโรมันเหมือนกัน. แบบนี้ได้เริ่มเกิดขึ้นจากภาษาใหม่ (Modern Languages) แห่งสมัยกลาง (Middle Ages), และใช้กันแพร่หลาย อยู่ตามวัดโรมันคาทอลิก. แบบนี้ สระ มีคำเนียง ตามหลักทั่วไป ของภาษาแห่งประเทศต่าง ๆ บนภาคพื้นทวีปยุโรปที่ใช้อยู่ ซึ่งส่วนมากคล้ายกับคำเนียงของแบบโรมันนั่นเอง แต่สำหรับพยัญชนะเปลี่ยนแปลงไปตามคำเนียงแห่งภาษา ของชาติต่างๆ. เช่น คำว่า Cicero ซึ่งเป็นชื่อ นาติ, เยอรมัน จะอ่านตามแบบนี้ว่า ทีซี-ทีเซ-โร่, สเปนญ์ อ่านว่า ซี-เซ-โร่ หรือ ซี-เซ-โร่, ในอิตาลี อ่านว่า จี-เซ-โร่, ในฝรั่งเศส อ่านว่า ซี-เซ-โร่, ในอังกฤษและอเมริกา อ่านว่า จี-เซ-โร่, ดังนี้ เป็นต้น. แบบนี้ ก็คือแบบ ฝรั่งเศสและซึ่งเยอรมันได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ซึ่งมีคำเนียง อันไม่แน่นอน จึงไม่ใช่.

การอ่านภาษากรีก

ศัพท์พจนานุกรมก็ประกอบด้วยภาษากรีก มากเหมือนกัน, และการที่จะทราบได้ว่าคำใดมาจากภาษากรีก หรือภาษาละติน นั้น ถ้าสำหรับผู้ภาษาทั้งสองนี้ ก็ไม่มีปัญหา แต่สำหรับผู้ที่ไม่รู้ ก็จะได้จากหนังสือ Verklaren Woordenboek ซึ่งรวบรวมโดย Dr. C. A. Backer, อันได้กล่าวแยกแยะไว้ทุกคำโดยครบถ้วน เพียงแต่หนังสือนี้เป็น ภาษาฮอลันดา ซึ่งคนไทยน้อยคนที่จะรู้.

การอ่านภาษากรีกโบราณนั้นก็มีอยู่หลายแบบเหมือนกัน คือ—

๑. แบบอังกฤษ (English Method) . ซึ่งเดินตามหลักเดียวกับ การอ่านละติน แบบอังกฤษเหมือนกัน.

๒. แบบทวีปยุโรป (Continental Method). อ่าน ตาม วิธี ออกเสียงอักษรวิธีแห่งภาษาของประเทศนั้น ๆ. แบบนี้ ใช้ในประเทศต่าง ๆ บนภาคพื้น ยุโรป.

๓. แบบกรีกสมัยใหม่ (Modern Greek Method). อ่าน อย่างเดียวกับ อักษรวิธี ของกรีกในสมัยนี้, แต่ไม่ค่อยแพร่หลาย.

๔. การ ออกเสียงแบบสมัยปฏิรูป (The Classical Pronunciation). คือถ่ายทอดออกมาอย่างคล้ายคลึงที่สุดกับสำเนียงซึ่งชาติอิตาลี (ชาวอาเธ็น) ใช้กันในยุคนั้น (พ.ศ. ๔๐ — ๓๔๐ หรือ ศตวรรษที่ ๔ ก่อน พ.ศ.) แบบนี้จะได้ใช้ในหนังสือต่อไป. ส่วนสำเนียงอักษรวิธี เป็นดังต่อไปนี้ (เสียงหลายที่หาตัวพิมพ์อักษรกรีกในเมืองไทยไม่ได้ จึงต้องใช้ตัวอักษรโรมันแต่อย่างเดียว).

สำเนียงกรีกสมัยปฏิรูป

ก. สระ และ สระควบ

เหมือนกับการอ่านละติน แบบโรมัน ทุกประการ.

ข. พยัญชนะ

เหมือนกับการอ่านละติน แบบโรมัน ดังกล่าวแล้ว นอกจาก—

ch, ckh คช เช่น Blockhouse (บล็อกเฮ้าส์)

ph ปฟ ,, loop-hole (ลูปโฮล)

th ทช ,, hothouse (ฮ็อทเฮ้าส์)

gk, gg, gokh, gx = ง หรือ nk ในภาษาอังกฤษ.

ตัวอย่าง ศัพท์ พจนานุกรม ที่มาจาก ภาษากรีก

Ampelos	อัมเปไลต์	องุ่น
Anthemion	อันทิมอน	ดอก
Anthera	อันเทรา	เกสร
Argyros	อาร์กไรด์	เงิน
Bios	ไบโอ	ชีวิต
Botrys	โบทริส	ช่อ
Brachys	บรัคซิส	สั้น
Calos	คาไลต์	สวย
Cephale	เคปฮาเล	หัว
Chamae	แชมัย	แคระ
Chlamys	คลามัยส	เสื้อคลุม
Chloros	คลอโรส	เขียว
Chrysos	ครัยโซส	ทองคำ
Codon	โคดอน	กระดิ่ง
Cyanos	คัยโนส	สีน้ำเงินแก่
Cyathos	คัยทไฮต์	ถ้วย
Dactylos	ดักไตล์	นิ้ว
Deca	เดคา	สิบ
Derma	เดรมา	หนัง
Didymos	ดิดไมด์	แฝด
Dilichos	ดิลิคไฮต์	ยาว
Dory	โดรี	หอก
Dracon	ดราคอน	มังกร
Echinos	เอคไยโนส	เม่น
Erythros	เอรียทไฮต์	แดง

Gala	กาตา	นม
Glossa	โกตัสด้า	ลิ้น
Glottis	โกตัสคัส	ปาก
Gonos	โกโนัส	ลูก
Gyne	กีน	หญิง
Hedys	เฮดิส	หวาน
Helios	เฮลิอัส	อาทิตย์
Hemera	เฮเมรา	วัน
Hemi	เฮมี	ครึ่ง
Hesperos	เฮสเปอรัส	เวลาย่ำ
Hymen	ฮิเมน	สมรส
Hyper	ไฮเปอร์	บน
Hypo	ไฮโป	ล่าง
Lycos	ลิกอส	หมาใน
Macros	มาโครัส	ยาว
Micros	มิโครัส	เล็ก
Monos	โมนัส	หนึ่ง
Myrios	มัยริอัส	อสงขัย
Nephros	เนปซุรัส	ไต
Odontos	โอดอนตัส	ฟัน
Ornithos	ออร์นิทอัส	นก
Oxys	อกซัส	คม
Pachys	แพคซัส	หนา
Pedilon	เปดิลอน	เกือก

Peri	เปรี	รอบ
Petalon	เปตาโดน	กลีบ
Philos	ฟีโลส	รัก
Phlebos	ฟเลบอส	เส้นเลือด
Phyllon	ฟิซิลลอน	ใบ
Phyton	ฟิซิตอน	ต้นไม้
Platys	ปลาตัส	กว้าง
Pogon	โปโกน	เครา
Polys	โพลิส	มาก
Podos	โปโดส	ต้น
Pteris	ปเตริส	ฉีกกุด
Pyros	ไพริส	ไฟ
Rhinos	รีโนส	จมูก
Rhiza	ริซา	ราก
Rhodon	โรดอน	กุหลาบ
Rops	รอปส์	ต้นไม้คำ
Sciados	สคิอาโดส	ร่ม
Sideros	ซิเดโรส	เหล็ก
Siphon	ซิฟไฮน	หลอด
Solen	โซเลน	ท่อ
Soros	โซโรส	กอง
Spira	สปิรา	วนด
Sporo	สปอโร	เมล็ด
Stemma	สเต็มมา	ม้าย

Stichos	ดัดโคไต้	แถว
Stoma	ดัดโคมา	ปาก
Stylos	ดัดโคไต้	เต้า
Trichos	ดัดโคไต้	ผม

หนังสือที่ใช้เป็นหลัก

๑. Webster's New Interanational Dictionary.
๒. Pronouncing Dictionary of Plant Names.

การอ่านภาษาอื่น ๆ

นอกจากภาษาละตินและกรีกแล้ว ชื่อต้นไม้ในทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Names) ยังผูกขึ้นจากชื่อบุคคลและชื่อสถานที่จากชาติและภาษาต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก. แล้วแปลงเป็นภาษาละติน (Latinise) เพราะพยางค์ท้ายหรือเพิ่มพยางค์ท้ายขึ้นตามอักขระวิธีของภาษาละติน. ชื่อที่มาจากวิสามัญนาม เช่นนี้ มีทั้งชื่อวงศ์, สกุล, ชนิด, อย่าง. เมื่ออ่านก็ต้องออกเสียงเหมือนกับคำของภาษาแห่งชาตินั้นๆ. ส่วนพยางค์ท้ายคงอ่านเหมือนภาษาละติน. ที่จะได้รู้ได้ว่าคำใดมาจากภาษาใดนั้น จะค้นได้จาก หนังสือ *Verklaren Woordenboek* โดย Dr. C. A. Backer ดังกล่าวมาแล้ว. ชื่อที่มาจากวิสามัญนามส่วนมากเป็นภาษาในทวีปยุโรป ภาษาเหล่านี้จะอ่านกันอย่างไร พออาศัยหลักได้จากหนังสือ *Repertorium Geographico Polyglottum*, โดย D. H. De - Toni. 1894. Patavium (Padova). เพราะมีการเทียบคำเนืองการอ่านไว้หลายภาษา.

ตัวอย่าง

Bignonia	บิญองเงีย	มาจาก	Bignon	(ฝรั่งเศส).
Blumea	บลูเมอ้า	„	Blume	(ฮอลันดา).
Cattleya	แคตตีเลีย	„	Cattley	(อังกฤษ).
Cyrilla	ซีริลล่า	„	Cirillo	(อิตาลี).
Imschootiana	อิมส์โชเตียน่า	„	Imschoot	(ฟลามัง).
Warszewiczia	วาร์แซวิกเซีย	„	Warszewicz	(โปแลนด์).
Wendlandia	เวนด์แลนด์	„	Wendland	(เยอรมนี).
Vanprukii	วันพุกกือ	„	Vanpruk	(ไทย).

พจนานุกรมสมุนไพรที่ใช้ในสยาม

ก

กกขนาท, *Juncellus inundatus*, C.B. Clarke,
วงศ์กก, **Cyperaceae**,
คิเปรุเคอีย. ขนาท; กนาท. เป็นต้นไม้จำพวกกก
ชนิดหนึ่งขึ้นตามท้องน้ำและชื้นทั่วไปเป็นกอๆ แหว่ง
หน่อจากง่ามใต้ดิน สูงประมาณ ๕๐ ซม. มีดอก
ที่ยอด ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและแบ่งง่ามจากกอ.
ใช้ง่ามเป็นยาบำรุงธาตุและบำรุงกำลัง. มีทั่วไป
ในที่ราบต่ำทั่วประเทศสยามและอินเดีย.

กกตั้งกา, *Cyperus alternifolius*, L., คิเปรุ
อัลเทิร์นนิโฟลิอุส. วงศ์กก, **Cyperaceae**,
คิเปรุเคอีย. กาทอง. Umbrella plant; Um-
brella palm, อิง. ขึ้นในที่ชื้นแฉะ. เป็นต้นไม้
จำพวกกกชนิดหนึ่ง มีหน่อออกเป็นกอๆ สูง ๑ ม.

กกตั้งกา

Cyperus alternifolius, L.

(จาก *The Gardener's Treasury*)

ขยายพันธุ์ด้วยการแบ่งต้นจากกอใหญ่. ส่วนที่
ใช้: ราก, ต้น, ใบ, ดอก. สรรพคุณ: ต้นแก้
พิษการ, ใบฆ่าพยาธิ, ดอกแก้ปากเปื่อย, รากแก้
ไข้เลือด และขับโลหิต, บำรุงธาตุ, ทำให้เสมหะ
งวด, ช่วยย่อยอาหาร. กกตั้งกามีรสเผ็ด ขม.
ปลูกได้กลางแจ้ง หรือ กระถางเป็นต้นไม้ประดับด้วย
เหมือนกัน. เกษะมาตรฐานการค้า. ไม่ประดับ.

กกก้าง, โกงก้าง.

กกก้างหูช้าง, โกงก้างหูช้าง.

กกเงาะ, ลิง.

ก้นบีด, *Stephania hernandifolia*, Walp.,
สเตเฟียเฟเนีย เฮร์นันดิโฟเลีย. วงศ์บรเพ็ด,
Menispermaceae, เมนิสเปอร์มาเคอีย. ใบก้นบีด.
เป็นเถาอ่อน เกิดในที่แจ้ง ใบรูปไข่ (ก้นบีด)
ปลายใบแหลม. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและทับ
เถา. รากมีรสขม ใช้เป็นยาระบายอย่างอ่อน
สำหรับแก้ไข้ แก้บิด แก้โรคเกี่ยวกับมดสาร
และดำได้พิษการ. มีทั่วไปในอินเดียและสยาม.

กนาท, กกขนาท.

กบ, ว่าน—

กบิลพัสดุ, ว่าน—

กมุต, ลิง.

กรด, เถาวัลย์กรด. มี ๒ ชนิด:

กรดยอดเขียว

๒

กรวยป่า

๑. *Combretum tetralophum*, C. B. Clarke,
คอมเบรตัม เตตราโลฟัม. วงศ์ตะแบก, **Com-
bretaceae**, คอมเบรตาเคอีย.

๒. *C. trifoliatum*, Vent., ค. ตริโฟลิดาคุม,
สด.

ทั้งสองชนิดนี้เป็นเถากระด้าง, กิ่งเลื้อยขึ้น
อยู่ตามที่ชุ่มชื้น. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและ
ตอน. วิถีชีวิตหมายความว่าเถาวัลย์เป็นยา
ฆ่าพยาธิได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่, เมื่อนำมาต้มใน
น้ำหรือใช้ใบเป็นยาต้มดื่มเหงื่อออก และใช้ต้นหรือ
กิ่งฝนกินแก้บิดได้.

กรดยอดเขียว,

เข้าใจว่าเป็นต้นกรดยอดหนึ่ง.

กรนารายณ์,

กรรณิการ์, *Nyctanthes Arbor-tristis*, L.,
นิคตันธีส อาร์บอร์ — ทริสตี. วงศ์มะเดื่อ,
Oleaceae, โอเลอาเคอีย. *Nyctanthes* แปลว่า
“ดอกไม้แห่งราตรี,” *Arbor-tristis* แปลว่า
“ต้นไม้แห่งความเศร้าโศก,” ชื่อนี้เนื่อง
มาจากเหตุที่ต้นไม้ชนิดนี้ ดอกบานแต่ในเวลากลาง
คืนเท่านั้น. ปรินาส, ต้น. Night Jas-
mine, อิง. เป็นต้นไม้ขนาดเล็ก ดอกคล้าย
มะเดื่อแต่กลิ่นฉุน ดอกดกมีกลิ่นหอม. ขยาย
พันธุ์ด้วยเมล็ด แต่ต้องรีบเพาะ เพราะเมล็ด
เสียง่าย ตอนกิ่งออกราก. ต้นแก่ปอดศีรษะ ใบ
นำรังผึ้ง ดอกแก้หน้ามืดและไข้จับ รากเป็นยา
ระคายทำให้เกิดกำตึง แก้ไข้ขึ้นเกิดแต่ลมและดี,

แก้ลมหอบ, ทำให้ผิวกายผ่องใส. เบอร์กิตต์
กล่าวว่าในอินเดีย, และมลายู, ใช้ดอกเป็นยาขับ
ระดูสำหรับสตรี, และในอินเดียใช้ใบ ซึ่งมีรสขม
เป็นยาแก้ไข้และแก้โรคปวดในข้อ. อินเดีย.

ไม้ดอก.

กรวย, กรวยน้ำ; กรวยบ้าน; กรวยสวน; พร้าเล,
ปด. *Horsfieldia Iraya*, Warb., ฮอร์ดฟิลด์เคีย
อรัยา. วงศ์จันทน์เทศ, **Myristicaceae**,
มิริสติกาคเคอีย. ต้นไม้ใหญ่ขึ้นตามริมคลอง
ชอบที่ชุ่ม ดอกเหลืองหอม ดอก ลูกกลมเส้นผ่า
ศูนย์กลาง ๑ ซม. เมื่อดอกเปิดออกแดง ภายใน
เข้มมีน้ำมูก. ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด.
เบอร์กิตต์กล่าวว่าชาวมลายูใช้เปลือกคัมเป็น
ยาแก้ปวดคอ ดอกกลั่นเป็นน้ำหอมได้.

กรวยน้ำ, กรวย.

กรวยบ้าน, กรวย.

กรวยป่า, ฝั่สือหลวง, ฝั่สือหลวง, ถ.พ. มี ๒ ชนิด:
วงศ์กรวยป่า, **Samydaceae**, ซามิดาคเคอีย.

๑. *Casaeria grewiifolia*, Vent., คาซา
เอเรีย เกรวียโฟเลีย.

๒. *C. Kerrii*, Craib, ค. คาร์วีย.
ทั้งสองชนิดนี้เป็นต้นไม้ใหญ่ มีใบค่อนข้าง
ของดงาม. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด. รสเบื่อเมา
แก้พิษกาฬ เมล็ดแก้พิษฝีหนังและริดสีดวง
ใช้ฝนทา. เมื่อนำมาต้มในน้ำหรือใช้รากแก้
โรคท้องร่วง และใช้เปลือกเป็นยาบำรุงธาตุ.

กรวยสวน, กรวย.

กรวยตลา, ถึง.

กรวยหั้น, กระทุ่ม.

กรวยแครง,

กรวย, แดง.

กรวย, ขี้นก ๓.

กระ, *Elatiospermum Tapos, Blume*, เอลาเทอริโอสเปิร์ม ตาโปด. วงศ์ *Euphorbiaceae*, เอลโฟรบีอาเคอีย. ต้นไม้ใหญ่ ขึ้นตามที่เนิน, ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด. มีทาง แหวมะลายู เมล็ดใช้ต้มดื่มก่อนแล้วจึงรับประทาน ที่เรียกว่าลูกกระ, ใบและเมล็ด ตัดเป็น พืช เพราะ มีกรดไฮโดรซัยนิก บำรุงได้. **ไม้ผล.**

กระ—, เป็นพยางค์หน้าของชื่อพืชหลายชนิด อาจ ใช้หัวลงแต่เพียง กระ เท่านั้นก็ได้ จึงให้พื้หา ที่ กระ— ด้วย ถ้าหาที่ กระ— ไม่พบ.

กระชายหางดอก, ว่าน—

กระเจะ, ๓. *Ochna Wallichii, Planchon*, โอชนา วาลลิชชี. วงศ์กระเจะ, *Ochnaceae*, โอชนาเคอีย. ตำนเหลียง, ถ. น.; ข้างน้ำ, พืชญ.โลก; ตาขี้บั้ง, ก. เชียงใหม่; กระเจะ.

๒. พญา.

๓. เครื่องหอมปรุงชนิดหนึ่ง ผสมจาก ขอน ดอก, กฤษณา, จันทน์เทศ, อบเชยเทศ, กายาน, ทำเป็นผงแล้วปั้นเป็นเม็ดหรือเป็นแท่ง ตากแห้ง แล้ว อบควัน ซึ่งได้จาก การเผาวัตถุ ต่อไปนี้: กายาน, ผิวมะกรูด, นาคาทรายแดง, ใช้เข้าน้ำ กระดาษยาต่าง - หรือทำน้ำอบไทย.

กระเจะตะนาว, กระเจะอย่างดี.

กระช้อยนางรำ, นางรำ.

กระชาย, *Kaempferia pandurata, Roxb.*, แคมป์เฟเรีย ปันดราตา. วงศ์ชิง, *Zingiberaceae*, ชิงกิเบราเคอีย. กระชายเหลือง; กระชาย. ต้นไม้ต่ำ มีเหง้า, ฤดูตั้งแต่ทั้งปี. เหง้ามีกลิ่นหอม, รสเผ็ดขมเล็กน้อย, ใช้เข้าเครื่องแกง. แก้ไข้ และปากคอบร่า, แก้มุตตกิด.

กระชายดำ, *Kaempferia sp.* แคมป์เฟเรีย ชนิดหนึ่ง. วงศ์ชิง, *Zingiberaceae*, ชิงกิเบราเคอีย. กระชายดำ; ว่านกระชายดำ. เป็น ต้นไม้ต่ำทั้ง ใบหน้าแดง คล้ายว่านกระบิลพัทธ์ ดังกล่าว แล้วข้างต้น. มีสรรพคุณในทางอยู่คง. ขยายพันธุ์ด้วยแบ่งเหง้าจากกอใหญ่.

กระชายแดง, *Kaempferia sp.* แคมป์เฟเรีย ชนิดหนึ่ง. วงศ์ชิง, *Zingiberaceae*, ชิงกิเบราเคอีย, ว่านกระชายแดง. ลักษณะ คล้ายกระชาย เหลือง เป็นดั่งจนมาก แต่ต้นและใบสีแดง, ไม่ค่อยจะแตกหน่อ.

กระชายเปรพูลี่, *Tacca laevis*, ตั๊กค่า ตั๊กวิด.
วงศ์กระชายเปรพูลี่, **Taccaceae**, ตั๊กค่าเคอัย.
สิงโตคำ. ต้นไม้ต่ำ, ถาวร. ขยายพันธุ์ด้วยหน่อ.
ใช้เข้ายาบางชนิด. ไม่ประดับ.

กระชายเปรพูลี่
Tacca laevis

(จาก *Tropical Planting and Gardening*)

กระชายเหลือง, กระชาย.

กระเช้าขาว, *Aristolochia* sp., อริสโตโดเลีย
ชนิดหนึ่ง. วงศ์กระเช้าดำ, **Aristolochia-**
ceae, อริสโตโดเลียเคอัย. ไม้เถา อ่อน เข้ายา
เบือเมา. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด.

กระเช้าแดง, *Aristolochia* sp., อริสโตโดเลีย
ชนิดหนึ่ง. วงศ์กระเช้าดำ, **Aristolochia-**
ceae, อริสโตโดเลียเคอัย. ไม้เถาอ่อน. เข้ายา
เบือเมา. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด.

กระเช้าฝีมด, *Aristolochia* sp., อริสโตโดเลีย
ชนิดหนึ่ง. วงศ์กระเช้าดำ, **Aristolochia-**
ceae, อริสโตโดเลียเคอัย. กระเข้มนด. เป็นยา
เบือเมา. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด.

กระเข้มนด, กระเข้มนด.

กระเช้าดำ, มี ๒ ชนิด: วงศ์กระเช้าดำ,
Aristolochiaceae. อริสโตโดเลียเคอัย.

๑. *Aristolochia indica*, L., อริสโตโดเลีย
อินดิกา.

๒. *A. Roxburghiana*, Klotz., อ. ร็อกด์เบ็ก
เกย่นา.

ทั้ง ๒ ชนิดเป็นไม้เถาอ่อน เพราะด้วยเมล็ด
เข้ายาเบือเมา ถูก เมื่อแห้งแตกพุดอก เป็นรูป
คล้ายกระเช้า. คาดว่ากล่าวไว้ในพิธิปไตย
ใช้เป็นยาแก้พิษ, แก้ไข้จับสั่น, แก้โรคผอมแห้ง
(ชนิดที่ ๑). ส่วน *A. Roxburghiana* นั้น
รุมพ์ฟ กล่าวไว้ในอัมบอยนาไซไบ ตอนไฟให้อุ่น
แล้วบีบตามส่วนร่างกายที่บวม. แอดวินด์ ได้พบ
คนในมะละกาและเนกรี่เซมิบัน ใช้ใบ เป็นยา
ภายนอกสำหรับแก้ไข้ คือตำส้มกระหม่อม. มี
ทั่วไปในแถบหิมพานต์ อินเดีย, ดังกา, มะดาญ,
สยาม (สระบุรี).

กระชิก, *Dalbergia parviflora*, Roxb. คาด-
เบรเกย ปารวโฟลรา. วงศ์ถั่ว, **Legumin-**
osae, เดกมินอชีย. จก. ต้นไม้ใหญ่, เค. เฮย์เน่
กล่าวว่า นามันกระชิกใช้ชุบด้วย ขนนก ทาแผล
เรื้อรังหายเร็วดี. ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด. สุราษฎร์-
ธานี, บั๊กซัได.

กระโดนแดง, ๑. *Linociera microstigma*, Gagnep., ดีโนคิเอร์ว่า มิโครด์ตักมา. วงศ์ต้นนั้น, **Oleaceae**, โอเดอคาเคอีย. ฝิ่นต้น; ปะดงแดง. ราชบุรี, นครปฐม, จันทัก.

๒. *L. Sangda*, Gagnep., ๓. ชังดา. ด้ระบุรี. ต้นไม้ใหญ่. ใบเมื่อตากแห้งแล้วเผาไฟ กลิ่นคล้ายฝิ่น จึงใช้หมว่นเป็นบุหรืดับแทนฝิ่น.

กระท่อม, ว่าน—, กระท่อม, ว่าน—
กระท่อมเลือด, ว่าน—, ด้ระบุรีเลือด.

กระทังคิต, กระทังคิต.

กระทุ่ม, กระทุ่ม.

กระทุ,

อยู่ในวงศ์ พลับพดิง, **Amaryllideae**,

อมาริลลิเดอีย. ว่านกระทุ. ใบคล้าย พลับพดิง. หัวเหมือนหอมฝรั่ง ใบเขียว โคนใบแดง. ว่านนี้ใช้รับประทาน อยู่คง.

กระบองเพชร, *Cereus hexagonus*, Mill., เกระบู๊ต เอ็กซาโกนุส. วงศ์ กระบองเพชร, **Cactaceae**, คักคาเคอีย. เป็นต้นไม้ ไม้มีใบ, แคมีหนาม, สูง ๒—๓ ม. ดอกขาว ออกในฤดูแดง.

กระบือเจ็ดตัว, *Excoecaria bicolor*, Zoll. et Mor., เอ็กส์คอยคาเรีย บิโคลอร์. วงศ์ด้ดัดไค, **Euphorbiaceae**, เออฟอร์บิอาเคอีย. ต้นไม้ขนาดย่อม หดง ใบแดง หน้าใบ (ด้วนบน) เขียว. ขยายพันธุ์ด้วยการตอน. ยางเป็นยาเมื่อปลิด ทำให้ ปลิดตายเร็วยิ่งกว่า ยาง ตาคุ่มทะเล (*E. Agallocha*, L.). พดกระวา ใช้ใบเป็นยาภายนอกสำหรับขับถุดงค์ครี ไทยใช้แก้เลือดคั่ง. ด้วรรณภูมิ. ไม้/ระดับ.

กระม่า, คันทรง.

กระยง, พะยง.

กระวานเทศ, กระวาน, ลูก—, ๑ และ ๓.

กระวานไทย, กระวาน, ลูก—, ๒.

กระวาน, ใบ, ใบกระวาน ที่ใช้ในเครื่องเทศ นั้นเป็นใบไม้ที่มาจากต้นอบเชยเทศ (*Cinnamomum Zeylanicum*, Nees.). วงศ์อบเชย, **Lauraceae**, เถราเคอีย.

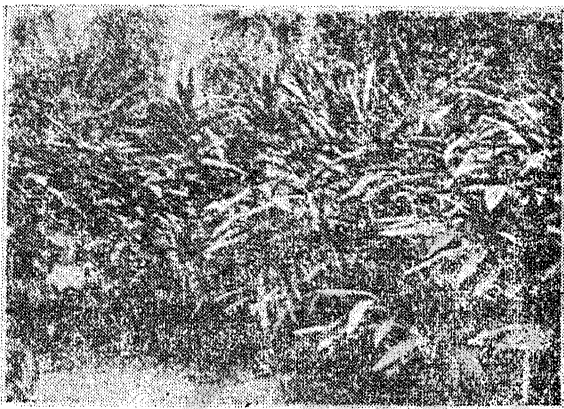
กระวานใบ, (ต้นอบเชยเทศ)

Cinnamomum zeylanicum, Nees.

(จาก *Tropical Planting and Gardening*)

กระวาน, ลูก—, ๑ กระวาน มีหลายชนิด แต่จะกล่าวเฉพาะที่ใช้แพร่หลายในสยาม และที่มีในสยามเท่านั้น.

๑. *Elettaria Cardamomum*, Maton, เอเลตต์ คาเรีย คาร์ดามอมม. วงศ์ ชิง, **Zingiberaceae**, ชิงกิเบราเคอีย.

กระวาน, ลูก—

Elelettaria Cardamomum, Maton(จาก *Tropical Planting and Gardening*)

ชนิดนี้คือกระวานที่ส่งมาจากสิงคโปร์และอินเดีย ซึ่งเป็นเครื่องเทศกันโดยมาก. อังกฤษเรียกว่า *Cardamom*. ใช้ในทางสมุนไพรเป็นยาร้อน. ต้นสูงประมาณ ๑ ม. มีหน่อแทงขึ้นตามดิน เป็นกอโปร่งๆ. ส่วนที่ใช้คือดอก. ก็นอยู่ในอินเดีย, ดังกา, มะลายู. ในมะลายูใช้เป็นยาประจำท้องสำหรับช้าง. กระวานเทศ.

๒. *Amomum Krervanh, Pierre*, อัมโม่ม กระวาน. วงศ์ซิง, *Zingiberaceae*, ซิงกิเบราเคอีย. เป็นกระวานที่มีอยู่ทางจันทบุรี และเขมร. กระวานไทย.

๓. *A. xanthioides, Wall.*, อ. กซันธิออยเต้. ลักษณะคล้ายคลึงกับ อ. กระวาน ที่กล่าวมาแล้ว ประโยชน์ก็มีเช่นเดียวกัน. กระวานเทศ.

กระวานทั้ง ๓ ชนิดที่กล่าวถึงนี้ คือพืชในสกุล *Ellettaria* และ *Amomum* เป็นกระวานผล ที่เรียกว่า “ลูกกระวาน.”

กระสือ, วาน— *Curcuma sp.*, คุร์คูมา ชนิดหนึ่ง. วงศ์ซิง, *Zingiberaceae*, ซิงกิเบราเคอีย. วานกระสือ. ต้นไม้ต่ำ ต้มดอก มีเหง้าใต้ดิน คล้ายขมิ้น เนื้อในเหง้าสีขาว ถิ่นดินร่วน ระบายน้ำดี ผ่านขาว เหง้าของวานชนิดนี้ถ้าใครเคี้ยวจะทำให้เหงือกเน่า, บวม, และฟันโยกได้, ตาม ตำหรับกระบิลวาน (หลวงประพัฒน์ธรรพากร) ว่ามีธาตุปรอทประกอบอยู่ด้วย.

กรัก, แก่นของขนุน. กรักขนุน ก็เรียก. บำรุงกำลัง บำรุงโลหิต.

กรักขนุน, กรัก.

กรักชี, *Cudrania sp.*, คุตริยานี ชนิดหนึ่ง. วงศ์หม่อน. *Moraceae*, โมราเคอีย. ต้นไม้ขนาดเล็กยอม, แก่โตหิดในพื้น แก่โรคคุดทะราด แก่เด้มหะ และไข้พิษ.

กร่าง, *Ficus begalenis, L.*, ฟิคัส เบ็งกาเด็นดิส. วงศ์หม่อน, *Moraceae*, โมราเคอีย. ต้นไม้ใหญ่ แผ่กิ่งก้านสาขามาก ใบโต ลูกกินได้ ในอินเดียใช้ยางกร่างได้บาดแผล และใช้รักษาโรคปวดในข้อ เบื่ออกใช้เป็นยาต้มแก้โรคชาหัว. กร่างแขก, นพทรี.

กราด, นกรราชตีมา, อุบต, ต. *Dipterocarpus intricatus, Dyer.*, ดิปีเตโรคาร์ปัส อินทริคาตัส. วงศ์ยาง. *Dipterocarpaceae*, ดิปีเตโรคาร์ปาเคอีย. เหียง, จันทบุรี; ทรายด์, ข., ด้วย, ถูรินทร์.

ตะแบง, สะแบง, อุบด — ชุตร. ต้นไม้ใหญ่.
ใน อินเดีย ใช้ยาง เป็นยา ภายในสำหรับ รักษาโรค
หนองใน และเป็นยาภายนอก สำหรับ แผล รอย รัง
ที่ยัง ได้พยายาม ทดลอง รักษาโรค หูหนวก ตาเรื้อ
และโรคผิวหนังบางชนิด. ขยายพันธุ์ ด้วยเมล็ด.

กราบัด, แด่มสาร.

กราเบตีก, กระเบา.

กราเบาพนม, กระเบากรัก.

กรามช้าง,
ไชราก.

กรามแดง,
ไชราก,

กรามเริบ, ถด. มี ๕ ชนิด. วงศ์ถด, **Legu-
minosae**, เดกมีโนซีย.

๑. *Krameria triandra*, *Ruiz et Pavon*.
กรามเริบ ตรีอันดรา. โบลิเวีย, เปรู. *Peru-
vian Rhatany*, อังกฤษ.

๒. *K. argenta*, *Mart.*, ก. ชาร์เกินตา.
บราซิล. *Para Rhatany*, อังกฤษ.

๓. *K. ixinia*, ก. อักติเนีย. โคตอมเบีย,
เกียนาอังกฤษ, บราซิล. *Savanilla Rhatany*,
อังกฤษ.

๔. *K. lanceolata*, ก. ตานเคโอตาต้า.
สหรัฐอเมริกาตอนใต้. *Texas Krameria*, อังกฤษ.

๕. *K. cistoides*, ก. คิสตอยเดิส. ชิลี.
Payta Krameria, อังกฤษ.

ไชรากตากแห้ง. นักพฤกษศาสตร์ชาวติงเปญ
ชื่อ ฮิปโปไลต์ รุยซ์ (พ.ศ. ๒๔๒๗) ได้ตั้งเกด

เห็น หญิงชาวเมืองติมา, ประเทศเปรู, ใช้พืช
ดังกล่าวเป็นยารักษาฟัน. รดฝาด.

ตำราสรรพคุณ ยาของ พระทิพจักษุศาสตร์
(ต้น ต้นทรวง) เรียกว่า แกรมเริบ.

กราบ,

อยู่ในวงศ์น้อยหน้า, **Anonaceae**, อนอนาเคอีย.
ไชราก.

กริด, ผัก —

กรินดิเลีย, อังกฤษ, *Grindelia* มี ๓ ชนิด ที่ใช้
เป็นยา. วงศ์ดาวเรือง, **Compositae**, คอมโป-
สิตีย.

กรินดิเลีย

Grindelia squarrosa, *Dun.*

(จาก *Pharmacognosy*)

๑. *Grindelia squarrosa*, *Dun.*, กรัษะวา-
เตเดี่ย สักวาโรด้า.

๒. *G. camporum*, *Green*, ก. คัมโปรัม.

๓. *G. cuneifolia*, *Nutt.*, ก. คูเนอ-
โฟเดี่ย.

ต้นไม้อายุหลายปี เป็นยาแก้หืด และยา
บำรุงธาตุ ใช้มากในอเมริกา. ถิ่น : อเมริกา
เหนือ ภาคตะวันตก.

กรัษะวา, ตรีษะวา.

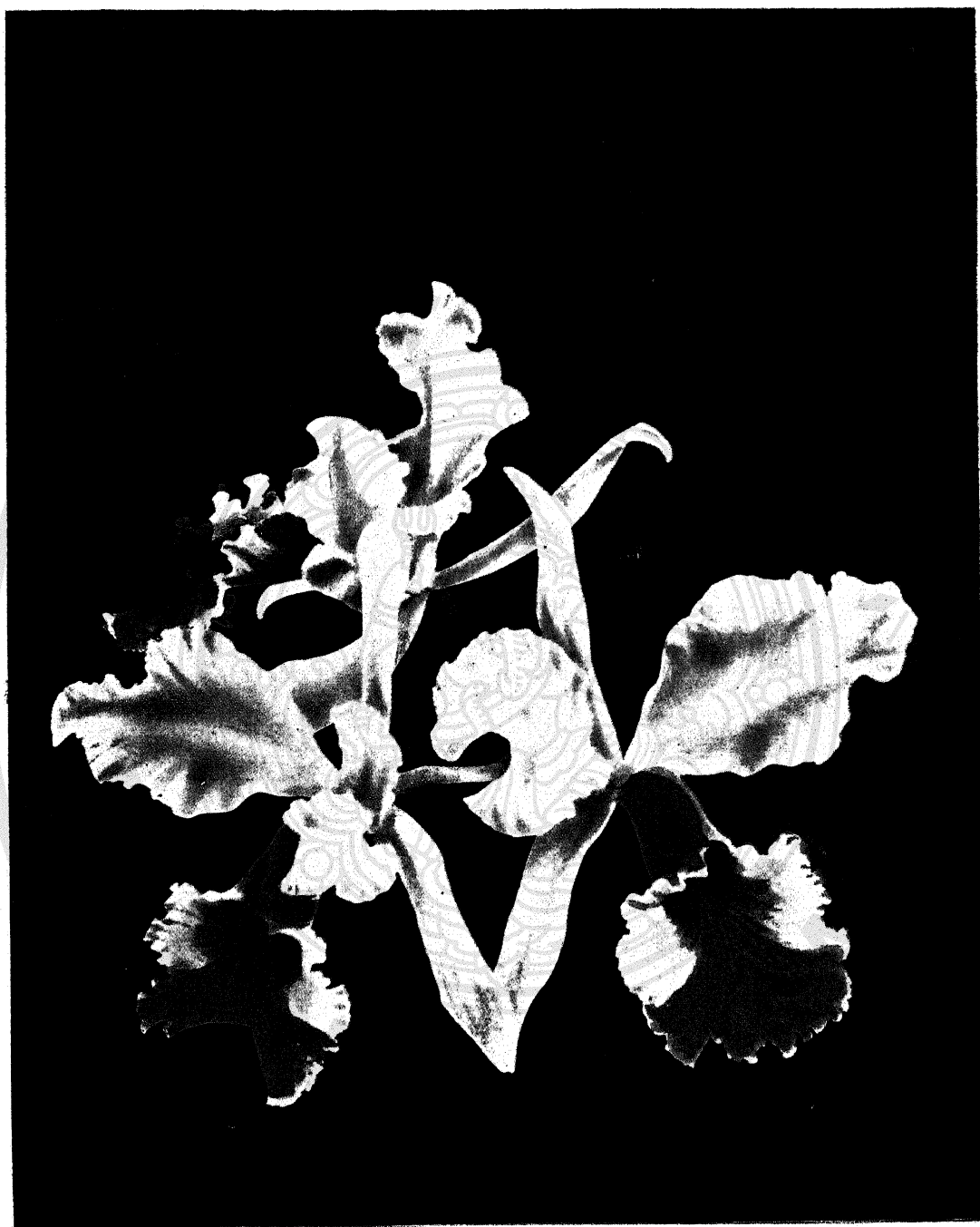
กรงเขมา, *Cissampelos Pareira*, *L.*, คิสซัม-
เปโตส ปาไรรา. วงศ์บรเพ็ด, **Menisperma-
ceae**, เมนิสเปอร์มาเคอีย. สัตินเคื้อ; ขงเขมา,
ถ.น. เป็นไม้เถา. ชาวอินเดียใช้เป็นยาประจำ
ท้อง และเป็นยาแก้ปวด. ส่วนที่ใช้ : ราก,
เปลือก, ใบ. มีรสขม. ถิ่น : สยาม, อินเดีย,
มลายู, อินโดจีนตะวันตก, อเมริกาใต้. ในสยาม
มีที่ เชียงคำ, แม่ฮ่อง, เชียงใหม่, แม่คำ, ลำพูน,
แม่ต, นครสวรรค์, แม่สอด, ตาก, ราชบุรี,
เพชรบุรี.

กฤษณา, ๑. *Aquilaria* spp. อควิลลารีย หาดยา
ชนิด. วงศ์เข็มไม้, **Thymelaeaceae**, ซิเมลา-
เอเคอีย. ต้นไม้ใหญ่ แก่นเป็นไม้หอม. มลายู
ใช้ชูดไม้ชนิดนี้ได้ปนกับ น้ำมันมะพร้าว เป็นยา
ทาแก้โรคปวดในข้อและปวดเมื่อยตามร่างกาย.
ในตำรายาไทยว่ามีรสขม หอม บำรุงโลหิตใน
หัวใจ คุมธาตุ บำรุงตับปอดให้ปกติ. มีใน
สยาม.

๒. *Eriobotrya bengalensis*, *Hook. f.*,
เอริโอโบตริยา เบงกาลีเดอติส. วงศ์กุหลาบ,
Rosaceae, โรซาเคอีย. *Eriobotrya* ชนิดนี้
ยังไม่ปรากฏในตำราใด ๆ. ว่าใช้เป็นยาอะไรได้
แต่ *E. japonica*, *Lindl.* ซึ่งปรากฏในตำรา
Indian Medicinal Plants และ *Dictionary
of the Economic Products of the Malay Pe-
nisula* ว่าเป็นยาแก้ท้องร่วง และ ใบใช้ตำ
พอกแก้บวมได้ อย่างชะงัดนัก. ถึงอย่างไรก็ดี
E. bengalensis ชนิดนี้ ก็คงจะมีสรรพคุณใช้
กันได้บ้าง. กฤษณาชนิดนี้มีที่ ลำปาง และ
กาญจนบุรี. พดกกระเหียง เรียกว่า เขงคง.
เป็นต้นไม้ขนาดกลาง.

๓. *Photinia Davisoniae*, *Rehder et
Wilson*, โฟติเนีย เดวิดสันนิอีย. วงศ์กุหลาบ,
Rosaceae, โรซาเคอีย. มีที่ แม่ฮ่อง, เชียงราย,
และเชียงราย. เป็นต้นไม้ขนาดกลาง ริมใบจัก
ได้ใบเป็นขนบาง ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดและตอน.
ไม้ชนิดนี้ยังไม่ปรากฏว่าเป็นยา แต่ก็นับเป็นไม้
ที่ชือกฤษณาอย่างเดียวกันอีก ต้นหนึ่ง จึงได้นำ
มาบันทึกไว้.

กล้วย, *Musa* spp., มูส่า หาดยาชนิด. วงศ์กล้วย,
Musaceae, มูส่าเคอีย. มีชนิดต่าง ๆ ดังนี้ :
— ไข่, ชนิดนี้ คนใช้ห้ามมิให้รับประทาน,
กล้วยทอง ก็เรียก; — แดง; — คอหัก คือกล้วย
หอม; — ตาน, กล้วยฟองลา ก็เรียก; — ตับ,

กล้วยไม้ — แคตตลียา
ORCHIDACEAE — CATTLEYA

ชนิดนี้ใช้เข้ายามาก ส่วนที่ใช้คือ ราก และ
งวง, มีรสเย็น แก้กระหายน้ำและแก้ร้อน
ภายใน; — คับ หอม; — ทอง, คือกล้วยไข่;
— น้ำ, ชนิดนี้ใช้เข้ายามากเหมือนกัน โดยมาก
ใช้ราก; — น้ำไทย; — น้ำนมราชสีห์; — น้ำ
จ้ว, สำหรับคนไข้รับประทาน แต่ต้องเผาหรือ
บึ่งให้สุกเสียก่อน; — น้ำ; — ฟองดา, คือ
กล้วยตานี; — ดั้น, *Musa Sapientum*, *L.*
มูต้า ซาปีเอ็นตัม; — หอม, *Musa paradisica*,
L. มูต้า ปาราดิสิอาคา, กล้วยดอก
ก็เรียก; — หักมุก, เป็นกล้วยที่ใช้สำหรับให้
คนไข้รับประทาน เมื่อบึ่งหรือเผาแล้ว. กล้วย
ต่าง ๆ นี้ขยายพันธุ์ด้วยหน่อ หรือเมล็ดก็ได้แต่ถ้า
สำหรับเมล็ดนั้น ศึกษากันการส่งไปต่างประเทศ
ทางไปรษณีย์ แต่กล้วยหลายชนิดก็ไม่มีเมล็ด.

กล้วยน้อย,

วงศ์ น้อยหน่า, **Anonaceae**, อโนนาเคอีย
ชนิดหนึ่ง.

กล้วยปิ้ง, นมคำเดียว.

กล้วยไม้, **Orchidaceae**, ออร์คิดาเคอีย ทุก
ชนิด. *Orchidaceous plants*, อังกฤษ. ชนิดมี

ใบหนา ใช้ใบตมไฟ บีบเอาน้ำหยอดในหู แก้
ปวดหรือแก้ในหูได้.

กล้วยไม้ตับเต่า, ตับเต่าน้อย.

กล้วยฤาษี, จันทน์ป้า.

กล้วยหมูสัง, *Uvaria purpurea*, *Blume*,
อุวารีย บรูปรูอา. วงศ์น้อยหน่า, **Anonaceae**,
อโนนาเคอีย. เป็นไม้เถาขนาดกลาง. เบอร์กิตต์
กล่าวว่า พวกมะเดื่อใช้ใบตมเป็นยาแก้ปวดท้อง

และเป็นยาถ่ายทวารที่เพ่ง คดอด. ขยายพันธุ์
ด้วยเมล็ดและการตอน. แห่อมมะเดื่อ.

กล้วยเหิน, ดักตนคร, *Mitrephora vandi-*
flora, *Kurz*, มิเตรโฟรา วันดิโฟลรา. วงศ์
น้อยหน่า, **Anonaceae**, อโนนาเคอีย. แห่,
เชียงใหม่.

กล่อน, หนุ่ย—

กลอย, *Dioscorea hispida*, *Dennst.* ดิออสโค-
เรอา ฮิสปีดา. วงศ์กลอย, **Dioscoreaceae**,
ดิออสโคเรอาเคอีย. เป็นไม้เถา มีหนาม มีเงา
ในดิน. หน้าแดงต้นตาย. หัวดิบคัน. ไทยใช้เป็น
ยากัดเถาตาด. ขยายพันธุ์ด้วยหัว, และเมล็ด.
มีตามป่าดิบทั่วสยาม.

กลอยจืด, *Dioscorea* sp. ดิออสโคเรอา ชนิด
หนึ่ง. วงศ์กลอย, **Dioscoreaceae**, ดิออสโคเร-
อาเคอีย. คล้ายกลอยธรรมดา แต่หัวจืดไม่คัน
กินได้ดิบๆ. นักเดิมนับว่าเป็นว่านชนิดหนึ่ง
ซึ่งมีสรรพคุณในทางอายุรเวท.

กล้วยข้าวเหนียว, ข้าวเหนียวที่เพาะไว้เป็น ต้นอ่อน
ก่อนนำออกไปดำ (ปลูก). ใช้ทั้งต้น ทำยาบาง
อย่าง. ดู ข้าวเหนียว.

กลาดิมาแซ่, บอนดัม.

กล้วย, *Musa* sp., มูต้า ชนิดหนึ่ง, วงศ์กล้วย,
Musaceae, มูต้าเคอีย. ผลใหญ่และยาวกว่า
กล้วยธรรมดา ใช้เผาให้คนเจ็บรับประทาน.
กลิ้งกล่อม, กระทุ่มกลอง.

กวน,

ใช้เปลือกทำยา.

ก้วยเทศ, มะตะกอ.

ก้วยถ้าย, จันทน์ป่า.

กวางตุล, *Naravelia laurifolia*, Wall., นาราวเดียน เลวี่โฟเดียน. วงศ์พวงแก้วมณี, **Ranunculaceae**, รานunculaceae. หลอกตา, บัลดาน; อาโฆมาติ, ม. บัลดาน. ไม้เถา. ดอกหอมชวนดม ลักษณะคล้ายพวงแก้วมณี (*Clematis*). ใบคันไม้ชนิดนี้มีพิษ ใช้ทำยาเบื่อเมา. ขยายพันธุ์ด้วยการตอน. กิ่ง: แหดมระดา. ชาวมะลายู (สิงคโปร์) เรียกว่า บุตง-บุตง. ไม้ดอก.

กวางหีบะ, ผักหวานคั่ว.

กวยาคัม ไม้, อังกฤษ, *Guaiacum wood* มีชนิดที่ใช้เป็นสมุนไพร. วงศ์โคกกระเด็น, **Zygophyllaceae**, ตั๊กโกปัสตาเคอ.

๑. *Guaiacum officinale*, L., กวยาคัม ออฟฟิซินัล. *Lignum vitae*, ตค.

๒. *G. sanctum*, L., ก. ซังคัม.

ลักษณะของไม้ทั้งสองชนิดนี้ เหนียวเหนียวมาก ดีตะพุ่น มีกลิ่นหอม เป็นต้นไม้ใหญ่ มียางเรซิน ประมาณ ๒๐%. ใช้เป็นยาฟอกโลหิตและแก้โรคปวดในข้อ. การใช้ควรใช้ยาชาโรตปาริตตาประกอบด้วย. ชาน โตมิงโก.

กาว, *Butea superba*, Roxb. บุเตอา ซูเปอร์บา. วงศ์ถั่ว, **Leguminosae** เดกมินิโนซีย. กาวเครือ, ต.น.; จอมทอง, ปต.; ทองเครือ, ตานจอมทอง, ชุมพร;

ไฟตะกู, ก. กาญจนบุรี; จานเค้อ, ต.น. ไม้เถาขนาดใหญ่ ขนาดโตเท่าขา เปลือกหนาดีน้ำตาลแก่นเนื้อไม้เป็นพวง ดอกใหญ่สีแดงคล้ายดอกทองกวาว เพราะเป็นไม้อยู่ในสกุลเดียวกัน. เกียรติการ (นายพันโท) ผู้แต่งตำราสมุนไพรอินเดียกล่าวว่า กาวใช้เป็นยาถ่ายสำหรับผู้ที่ท้องผูกติดขัด, ผู้เคยใช้กาวในลักษณะเช่นนี้ คือพลเมืองในแคว้นคอนแคน แต่ได้ผสมกับยาอื่นด้วย คือรากกาว, รากกรรณิการ์, รากพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่เรียกในภาษาตากินว่า วู้ดฟอร์ดี ฟรุติโคด้า (*Woodfordia fruticosa*, Kurz ไม้ชนิดนี้มีในสยามที่ริมแม่น้ำคง, เชียงใหม่, ตอนหน้าเมืองเก่า แต่ไม่มีชื่อในภาษาไทย). รากไม้ทั้งสามชนิดนี้ใช้ส่วนเท่าๆ กัน แล้วผสมกับเมล็ดชุมเห็ดไทยและ เมล็ดแคว้นเนย อันเช็ดมิดิด้า (*Vernonia anthelmintica*, สกุลเดียวกับตานหม่อน) แล้วผสมกับน้ำของต้นบวบ ชนิดหนึ่งคล้ายบวบชม (*Trichosanthes palmata*, Roxb.). ยาทั้งหมดทำให้ระคายเคืองกับเยื่อวุ้นใช้เป็นยาฟอกปากแผล และทั้งใช้กระเช้าดีคาปน เป็นน้ำกระด้างกินเป็นยาภายในด้วย. กาวชนิดนี้ได้เคยถ้ำถอกกันในกรุงเทพฯ เมื่อสัก ๑๕ ปีมาแล้ว จำเป็นยาอายุวัฒนะอย่างสำคัญ.

กาว, กาว.

กาวตุ้ม, กะท่อมหม.

กาว, ทองกวาว.

กาวเคือ, กาว.

กาวตัน, ทองกวาว.

อภิธาน ลาดิน - ไทย

Amomum	Zingiberaceae	Curcuma	Zingiberaceae
krervanh, <i>Pierre.</i>	กระวานไทย	sp. กระสือ, ว่าน —	
xanthioides, <i>Wall.</i>	กระวานเทศ	Cyperus	Cyperaceae
Aristolochia	Aristolochiaceae	alternifolius, <i>L.</i>	กกลังกา
indica, <i>L.</i>	กระเช้าสีดา	Dalbergia	Leguminosae
Roxburghiana, <i>Klotz.</i>	กระเช้าสีดา	parviflora, <i>Roxb.</i>	กระชิก
sp.	กระเช้าขาว	Dioscorea	Dioscoreaceae
sp.	กระเช้าแดง	hispida, <i>Dennst.</i>	กลอย
sp.	กระเช้าฝีมด	sp.	กลอยจืด.
Aquilaria	Thymelaceae	Dipterocarpus	Dipterocarpaceae
sp.	กฤษณา	intricatus, <i>Dyer.</i>	กราด
Butea	Leguminosae	Elateriospermum	Euphorbiaceae
superba, <i>Roxb.</i>	กาว	Tapos, <i>Blume</i>	กระ
Casaeria	Samydaceae	Ellettaria	Zingiberaceae
grewiifolia, <i>Vent.</i>		Cardamomum, <i>Maton</i>	กระวาน, ลูก
Kerrii, <i>Craib</i>		Eriobotrya	Rosaceae
Cereus	Cactaceae	bengalensis, <i>Hook. f.</i>	กฤษณา
hexagonus, <i>Mill.</i>	กระบองเพชร	Excoecaria	Euphorbiaceae
Cinnamomum	Lauraceae	bicolor, <i>Zoll. et Mor.</i>	กระบือเจ็ดตัว
zeylanicum, <i>Nees.</i>	กระวาน, ใบ,	Ficus	Moraceae
Cissampelos	Menispermaceae	bengalensis, <i>L.</i>	กร่าง
Pereira, <i>L.,</i>	กรูงเขมา	Grindelia	กรินดีเลีย. Compositae
Combretum	Combretaceae	comporum, <i>Green</i>	
tetralophum, <i>C. B. Clarke</i>	กรด	cuneifolia, <i>Nutt.</i>	
Cudrania	Moraceae	squarrosa, <i>Dun.</i>	
sp.	กรักขี้	Guaiacum	กวยาคัม ไม้. Zyogophylla- ceae

Horsfieldia	Myristicaeae	Musa	Musaceae
Iraya, Warb. กรวย		paradisiaca, L. กล้วยหอม	
Juncellus	Cyperaceae	sapientum, L. กล้วยสั้น	
inundatus, C. B. Clarke กกขนาก		sp. กล้วย	
Kaempferia	Zingiberaceae	spp. กล้วย	
pandurata, Roxb. กระชาย		Naravelia	Ranululaceae
sp. กระชายดำ		laurifolia, Wall. กวางตุลุก	
sp. กระชายแดง		Nyctanthes	Oleaceae
Krameria กราเมเรีย.	Leguminosae	Arbor-tristis, L. กรรณิการ์	
argenta, Mart.		Ochna	Ochnaceae
cistoides,		Walliehii, Planchon กระเจา	
ixinia,		Photinia	Rosaceae
lanceolata,		Davidsoniae, Rehder et Wilson กฤษณา	
triandra, Ruiz et Pavon.		Stephania	Memispermaceae
Linociera กระโดนแดง	Oleaceae	hernandifolia, Walp. ก้นปัด	
microstigma, Gagnep.		Tacca	Taccaceae
Sangda, Gagnep.		laevis กระชายเปรพูลี	
Mitrephora	Anonaceae	Uvaria	Anonaceae
vandiflora, Kurz กล้วยเหิน		purpurea, Blume กล้วยหมูสัง	

ความเห็นและคำชี้แจง

ดร. ตัว ลพานุกรม, Ph. D. (Berne), อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์, กระทรวงเศรษฐกิจ.

ผู้แต่งรู้สึกเป็นพระคุณยิ่ง ที่ท่านอธิบดีได้กรุณาให้ความเห็นมา.

“ — — — เห็นว่าหนังสือชนิดนี้เป็นหนังสือที่มีประโยชน์มาก และโดยจะเพาะอย่างอื่นในเวลาอื่น ซึ่งเป็นเวลาที่ประชาชนกำลังต้องการที่จะค้นหาคำของวัตถุดิบสำหรับจะได้ ใช้ ในการอุตสาหกรรมต่าง ๆ รวมทั้งวัตถุดิบที่อาจส่งไปจำหน่ายเป็นสินค้าออกไปยังต่างประเทศได้ สิ่งที่กรมวิทยาศาสตร์ ควรจะให้ความเห็นเพิ่มเติมนั้นก็มียู่บ้างเพียงเล็กน้อย คือ—

“ ๑. ที่ท้าย หนังสือทุก ๆ เล่ม ที่ท่าน จะ พิมพ์ออก ทุก ๆ เดือน นั้น ควรจะมี Index ภาษาลาติน บอกข้อค้นไม่อยู่ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการค้นหาประโยชน์ของค้นไม่เหล่านั้น ในเมื่อได้ รู้จักชื่อภาษาลาตินมาแล้ว สิ่งนี้จะประโยชน์ แก่นักศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกันคิดว่า โดยอาศัยหนังสือภาษาต่างประเทศเป็นหลัก ถ้ามีละนั้นหนังสือ ของท่านจะมีประโยชน์ อันแท้จริงก็ต่อเมื่อ เล่มสุดท้าย ได้ พิมพ์ ออกแล้ว ซึ่งเข้าใจว่า จะเป็นเวลานานมาก.”

เรื่องนั้นแรกข้าพเจ้ามิได้ คิดจะให้ มี อภิธาน (Index) ภาษาลาติน เป็นไทย ประจำทุก ๆ ตอนเหมือนกัน เพราะเห็นว่าในที่ใดที่ใดได้แต่งจบแล้ว และออกอภิธานท้ายเล่ม อภิธานประจำตอนก็ไม่มีความจำเป็น ต้องคิดทั้งไป และต้องเปิดองหน้ากระดาษที่ทำไว้ทุก ๆ ตอนด้วย. แต่เมื่อประสงค์จะให้เกิดประโยชน์ทันใจของผู้ค้นคว้าดังท่าน กล่าวมานั้น ก็เป็นอันตกลงทำอภิธาน ภาษาลาติน เป็นภาษาไทยกำกับไว้ดังว่า ซึ่งได้เริ่มปรากฏในตอนนั้นแล้ว.

“ ๒. ได้ตรวจดูหน้าตัวอย่างหนังสือของท่านอย่างละเอียดก็พบว่า ในบางรายการท่านก็ได้บอกไว้ว่าค้นไม่นั้นอยู่ในแฟ้มลิอะไร แต่ในบางรายการท่านหาได้กล่าวไว้ ไม่ ถ้าท่านได้บอกไว้ทุกรายการก็คงจะดียิ่งขึ้นอีก หรือมีละนั้น ถ้าท่านมีหน้าพิเศษจัดไว้สำหรับแสดงให้เห็นว่าค้นไม่ เจนุส นั้นตกอยู่ในแฟ้มลิใด ดังนั้นก็ควรดีพอ และให้ผล สมดังความมุ่งหมาย และจะเป็นประโยชน์ แก่ผู้เริ่มศึกษาวิชาพฤกษศาสตร์ เป็นอันมาก.”

ที่จริงทุกรายชื่อที่มีคำอธิบายได้มีชววงศ์ (Family) กำกับไว้ ด้วยทั้งนั้น ส่วนชื่อที่ไม่มีคำอธิบายเพราะเป็นนามซ้ำ (Synonym) ก็ไม่จำเป็นต้องบอกวงศ์กำกับ เพราะผู้ค้นก็จำเป็นต้องเปิดต่อไปตามชื่อที่ข้างนั้นแล้ว ซึ่งจะได้พบคำอธิบายและบอกวงศ์กำกับไว้ ส่วนหน้าพิเศษที่จะบอกวงศ์ ก็มีเหมือนกัน คือที่ อภิธาน นั้นเอง.

“๓. ในรายการชื่อต้นไม้ต้นใดที่มีชื่อแต่ในภาษาไทย แต่หาได้เกิดมีขึ้นอยู่ในประเทศสยามไม่ ก็ควรจะทำหมายเหตุบอกให้ผู้อ่านทราบเสียด้วยว่า ต้นไม้นั้นมิใช่ต้นไม้พื้นเมืองซึ่งขึ้นอยู่แพร่หลายในสยาม มิฉะนั้นผู้อ่านจะเข้าใจผิดไปว่าเป็นไม้ที่เกิดขึ้นอยู่แพร่หลายในสยามจนถึงมีการซื้อขายเป็นสินค้ากันอยู่แล้ว.”

ข้าพเจ้าได้ทำเช่นนั้นแล้ว คือไม่ทุกชื่อที่มิคำอธิบาย (ไม่ใช่ नाम ชั่ว) ถ้าเป็นไม้ที่มิถิ่นต่างประเทศก็บอกถิ่นกำเนิดไว้เสมอ ถ้าชื่อใดไม่ได้บอกก็ให้พึงเข้าใจว่ามีในสยาม.

“นอกจากนี้ ขอชมเชยการให้ชื่อแฟมิลีของท่าน ที่ชักตัวอย่างต้นไม้เป็นภาษาไทยออกมาเป็นชื่อประจำแฟมิลีซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในภายหน้าเป็นอันมาก ขอให้การเรียบเรียงหนังสืออันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งนี้ จงสำเร็จไปสมดังความปรารถนาอันดีของท่านทุกประการ.”

* * * *

พ.อ. พระศัลยเวชวิทยวิศิษฎ์, M.D., B.S., นายแพทย์ใหญ่ทหารบก, กระทรวงกลาโหม.

ความเห็นของท่านที่ได้กรุณาแจ้งมาฉัน ผู้แต่งรู้สึกขอบพระคุณเป็นอันมาก.

“— เห็นว่าในการเรียบเรียงหนังสือนี้ควรเรียงตามลำดับตระกูลหรือวงศ์พฤกษชาติ แล้วเรียงตามลำดับตัวอักษรเสียอีกทีหนึ่ง เพื่อสะดวกแก่การเรียบเรียงหรือการค้น ครั้นแล้วจึงทำสารบาญละเอียด (Index) ตามลำดับอักษรอีกครั้งหนึ่ง.”

หนังสือนี้ได้ตั้งใจแต่งให้เข้าลักษณะ “พจนานุกรม” ถ้าหากจะเปลี่ยนวิธี แห่งการเรียบเรียงตามความเห็นของท่านแล้ว หนังสือก็จะเปลี่ยนรูปออกไป ซึ่งไม่ใช่ พจนานุกรมตาม ความมุ่งหมายเดิม. ลักษณะที่ท่านแนะนำฉันคงจะเหมือนกับ หนังสือ Indian Medicinal Plants ซึ่งแต่งโดย พ.ท. K. R. Kirtikar, พ.ด. B. D. Basu, และ I. C. S. พิมพ์ที่เมืองอัลดาหัด, อินเดีย, นั้นเอง; ลักษณะของหนังสือนี้มีประโยชน์นักไปในทางพฤกษศาสตร์. แต่หนังสือที่ข้าพเจ้า แต่งนี้ ได้ตั้งความปรารถนาสำคัญไว้ว่าจะให้แพทย์คนไทย (แผนโบราณ หรือ แผนปัจจุบันก็ตาม) หยิบหนังสือขึ้นมาค้นหาชื่อต้นไม้ที่เป็นสมุนไพรได้โดยง่าย ที่ว่าง่ายนั้นก็เพราะคนไทยย่อมจะนึกถึงชื่อภาษาไทยออกก่อนภาษาอื่น และหนังสือนี้แต่งเป็นภาษาไทย จึงควรเอาชื่อไทยขึ้นต้น หรือถ้าผู้ใดไปได้ชื่อภาษาละตินมา ก็จะค้นได้จากอภิธานเหมือนกัน ว่าชื่อไทยเรียกอะไรแล้วเปิดย้อนกลับอีกที จึงจะได้ทราบลักษณะและคุณประโยชน์ต่อไป. หาดังสำคัญ แห่งความปรารถนาในการแต่ง หนังสืออีกข้อหนึ่งก็คือ ใครที่จะทำเป็นบันทึกรายชื่อต้นไม้ไทย ๆ เราขึ้นไว้ เพื่อนำมาแสดงให้ผู้สนใจทางสมุนไพรได้ทราบว่าต้นไม้อะไรบ้าง ที่เป็น สมุนไพร. หนังสือที่ข้าพเจ้าแต่งนี้ มีลักษณะอย่างเดียวกับ หนังสือ *Potter's*

Cyclopaedia of Botanical Drugs and Preparations, 1932. โดย R. C. Wren. (London).

ส่วนการทำอภิธาน (Index) ภาษาไทย นั้น คงต้องมีแน่ตามคำแนะนำของท่าน. อนึ่ง การจำแนกรายชื่อไว้ตามลำดับวงศ์สกุลของพืชนั้น ก็จะทำให้ในตอนท้ายเมื่อจบเรื่องเหมือนกัน.

“นอกจากนี้ เมื่อกล่าวถึงชื่อพฤกษชาติต้นหนึ่ง ก็ควรบรรยายรูปลักษณะ, ดอก, ใบ, ลำต้น, เปลือก, ราก, ถิ่นที่ เกิดมากที่สุด, และบอกไว้เพียงย่อ ๆ ด้วยว่า เป็นต้นไม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองหรือมาจากต่างประเทศ พอให้นักศึกษา จะจำได้ง่าย.”

ทุก ๆ ชื่อก็ได้พยายามบรรยายลักษณะต่างๆ เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ดี คงจะไม่ละเอียดเท่า ที่บรรยายไว้ในหนังสือ Indian Medicinal Plants ซึ่งได้กล่าวแล้ว เนื่องจากเหตุขัดข้องต้องประการ.

๑. ข้าพเจ้ายังไม่มีความสามารถดั่งนั้น แต่มีความคิดพอจะกรุยทางให้ผู้อื่นทำต่อให้ ก้าวหน้า ยิ่งขึ้น (ดูความ เบื้องต้น).

๒. หนังสือฉบับนี้ ได้บันทึกรายชื่อสมุนไพรไม่ว่าจะเฉพาะของไทย รวมทั้ง ต่างประเทศ (จีน, แรก, ฝรั่งเศส) เข้าด้วย ซึ่งเคยใช้กันอยู่แพร่หลายในเมืองไทย ชื่อจึงมาก เพราะฉะนั้น ถ้าจะเอาทุก ๆ ชื่อมาบรรยายให้ละเอียด จะกลายเป็นหนังสือ หดายเต็ม และโตกว่า Indian Medical Plants หดาย เท่า ซึ่งข้าพเจ้าก็หมดความสามารถอีกเช่นเดียวกัน.

ส่วนชื่อที่ไม่มีภาษาบาลีกำกับและมีได้บอกลักษณะอย่างใดไว้โดยนั้น หมายความว่ายังค้นคว้าไม่ได้ คงได้ทราบแต่ชื่อมาเท่านั้น แต่ก็จำเป็นต้องบันทึกลงไว้ก่อน ต่อเมื่อภายหลังมีผู้ใดทราบ หรือให้ความรู้ ก็จะได้เพิ่มเติมกันต่อไป.

ถ้าหรับถิ่นกำเนิดของต้นไม้ หรือที่เป็นของมาจาก ต่างประเทศนั้น ก็จะได้บอกไว้ด้วยเท่า ที่ทราบหรือมีหลักฐานซึ่งค้นได้.

“หวังว่าหนังสือที่คุ้นเคยเรียงขึ้นนี้ คงจะเป็นประโยชน์ในอันที่จะขยายความรู้ที่เกี่ยวกับพฤกษชาติแก่บรรดานัก ศึกษาที่สนใจในวิชาพฤกษศาสตร์เป็นอย่างดี”

*

*

*

*

นายสอน มณีโชติ, นครราชสีมา.

“ด้วยข้าพเจ้ามีความประสงค์อยากจะให้ท่านส่งตำราพจนานุกรม ตามที่ท่านได้ ประกาศในหนังสือพิมพ์รวมทั้ง ๑๒ ตอน เขียนเป็นเล่มเดี่ยว ราคาเท่าใด ขอให้ท่านแจ้งราคามาให้ข้าพเจ้า จะได้ส่งเงินทางธนาณัติไปให้. ตามความประสงค์ของ ข้าพเจ้าขอให้ท่านเขียนปกแข็ง และยังมีอีกหลายท่านจะต้องการ เพราะฉะนั้น เขาจึงให้ข้าพเจ้าส่งมาเพื่อเป็นตัวอย่าง หรือ ท่านจะส่งมาทาง พ.ก.ง. ก็ได้.”

ในขณะนี้หนังสือยังไม่เสร็จทั้ง ๓๒ ตอน กว่าจะออกครบท่านจะต้องรออีกนาน ท่านควร
รับเป็นตอน ๆ ไปก่อน จะทันใจดี แล้วจึงตั้งเย็บรวมเป็นเล่มใหญ่ภายหลัง เมื่อหนังสือจบลงแล้ว
สำหรับการเย็บปกแข็งคิดเล่มละ ๑.๕๐ บาท จะให้หนังสือเจ้าของด้วยก็ได้ การบอกรับโดยส่ง เงินล่วงหน้า
ทั้งชุด คิดตอนละ ๑ บาท คือ ส่งทีเดียว ๑๒ บาท เมื่อจบแล้วเย็บปกให้ฟรี แต่ค่าส่ง หนังสือ
ไปมาเจ้าของต้องเป็นผู้ ออกเอง.

* * * * *

นายเขื่อน อุทยานะกะ, นครสวรรค์.

“----- อยากทราบต่อไปอีกสักหน่อยว่า หนังสือของทุก ๆ ตอน คุณจะกรุณาเย็บเป็นเล่มเดียวกัน ปกแข็ง
เดินทางเป็นพิเศษสักหนึ่งเล่มได้ ไหม หรือหนึ่งเล่มจะโตไปก็แยกเป็นสองเล่ม ราคาไม่จำกัด เวลาจะนำส่งหน่อยก็ไม่ใช่
เป็นไร เพราะผมตั้งใจจะเก็บถาวร หวังในความเอื้อเฟื้อ ขอคุณโปรดแจ้งเหตุขัดข้องหรือไม่ขัดข้องไปให้ผมทราบด้วย.”

ไม่ขัดข้อง คงเย็บปกแข็งให้ได้ตามความประสงค์ เมื่อท่านได้รับครบชุด และปฏิบัติตาม
ข้อความที่ชี้แจงไว้ข้างบนแล้ว.

* * * * *

นายไสว กาญจนารัตน์, อำเภอเชียงแสน, เชียงราย.

“----- ขออย่าให้การออกหนังสือนี้ไปกลืนเสีย กลางทาง จะเป็นที่น่าเสียดาย แม้ว่าบัดนี้นั้น จะขายไม่เดิน
หนังสือแบบนี้ไม่รู้จักนำ ยิ่งนานยิ่งเป็นค่า ขอปลุกใจท่านให้พากเพียรจนตลอดไปจนได้ นั่นที่แท้ท่านได้ทำบุญคุณแก่ชาว
ไทยอย่างมีค่างของหลังพระชั้นใหญ่สนัด.”

ข้าพเจ้ารู้สึกขอบคุณ และภาคภูมิใจยิ่ง ที่ท่านได้กล่าวสนับสนุนนาใจดังนี้.

“นามสิ่งใดที่ท่านต้องการทราบทางเหนือ ข้าพเจ้าเต็มใจรับใช้ด้วย ถ้ามัดนี้มีข้อหนึ่งขอถามกลับมาในโอกาสนี้ด้วย คือ
ตามฉบับที่โอนข้าพเจ้าก็อ้างไม่ได้ พบท่านผู้หนึ่ง เรียกหาฐาชนิดหนึ่งว่า “หาฐาปากควาย” ที่แท้ชื่อว่า “หาฐา
หน้าผากควาย” ขอให้ท่านไปดูหน้าผากควายแล้วไปดูต้นหาฐานั้น มีลักษณะตรงกลางอย่างถูกต้องอย่างขั้วตรง หน้าผาก
ควาย สรรพคุณถอนหรือเจ้าให้ พืชมีจริงไป, ถอนอีกเสบ, ฯ.”

ขอบคุณที่ท่านรับจะช่วยเหลือร่วมมือให้ดำรงนิมิตมบริบูรณ์ยิ่งขึ้น. สำหรับข้อหาที่ท่าน
แจ้งมานั้นก็เป็นเหตุผดอยู่ ที่เหมาะสำหรับแจ้งคิดในทางเปรียบเทียบกับที่มาแห่งข้อ แต่ที่ว่าข้อ

หรือชื่ออื่น ๆ อีกหลายชื่อซึ่งเขาแก่งคิดอย่างเดียวกัน ถ้าคิดว่าผิดก็ย่อมจะมีผิด ๆ อยู่หลายแห่ง. ใน พจนานุกรมเล่มนี้ก็ได้บันทึกชื่อเอาไว้ว่า “หญ้าปากควาย” เหมือนกัน (คอยดูตอนอักษร ห ที่จะถึง ข้างหน้า) เพราะว่าได้ตรวจทราบชื่อ “หญ้าปากควาย” เรียกอยู่ในคำราชาไทยแผนโบราณหลาย ฉบับ ชื่อทำนองนี้ มีมาก เช่น “หญ้าไต้ใบ” ก็มีบางคนคิดว่าน่าจะเรียก “ตุ๊กไต้ใบ” เพราะมี ตุ๊กห้อยเป็นแถวอยู่ไต้ใบ ทำไมจะไปเรียกว่า “หญ้าไต้ใบ” เสียเล่า, แต่ความเป็นจริงที่ได้พบหลักฐานจากคำราชาต่างๆ หลายฉบับก็เรียกกันว่า “หญ้าไต้ใบ” ทั้งนี้, เพราะฉะนั้น พจนานุกรมนี้จึงจำเป็นต้องบันทึกชื่อตามัญของพืชที่ภาษาศาสตร์เรียกว่า *Phyllanthus Niruri, L.* (ปัสันทสุต นิรุรี) ลงไปว่า “หญ้าไต้ใบ” ส่วนคำว่า “ตุ๊กไต้ใบ” คงจดลงไปเพียงแต่เป็นชื่อซ้ำ (Synonym). และ สำหรับ “หญ้าปากควาย” คือ *Eleusine aegyptiaca, Desf.* (เอเลวดีเน อียักปีติาค่า) ที่ท่านเสนอให้ทราบนั้น พจนานุกรมเล่มนี้จะต้องเรียกชื่อตามัญตามหลักฐาน ที่พบไว้ก่อน ส่วนความเห็น ของท่าน ที่ว่าควรจะเรียก “หญ้าหน้าผากควาย” นั้น นับว่าเป็นความเห็น เอกชนตามแก่งคิดถึงที่มาแห่งชื่อดังกล่าวแล้วจะถือเอาว่าเป็นนามซ้ำก็ยังไม่หนัก จนกว่าท่านจะได้ หลักฐานจากคำราชหรือมีผู้เห็นว่าเรียกกันอย่างนั้นประกอบอีกหลายรายพอยึดเป็นประตักฐานได้ จึงจะบันทึกเข้าไว้ว่าเป็นนามซ้ำต่อไป.

ข้าพเจ้าขอขอบใจท่านอีกครั้งหนึ่ง ในฐานะที่ท่านสนใจต่อการรวบรวมหนังสือ เป็นพิเศษ และหวังจะได้รับความเห็นและความรู้อย่างอื่น ๆ ของท่านอีกในภายภาคหน้า.

“ต้นไม้หรือรูปถ่ายต้นไม้ยาที่มีทางเหนือ ข้าพเจ้าขอรับใช้ เพราะข้าพเจ้ามีกล้อง เป็นช่างถ่ายรูป เป็นหมอชั้น ๒ อยู่แล้ว ในการรับใช้ โสหุ่ยที่จำขไปทางข้าพเจ้าจะไม่คิดอะไรเลย เต็มใจที่จะช่วยให้หนังสือฉบับบริบูรณ์ที่สุดที่เราจะช่วยกัน ให้ชาติมีสมบัติขึ้นต่อไป. ถ้าท่านจะโปรดบอกนามหนังสือที่ท่านถือเป็นหลัก (เข้าใจว่าภาษาอังกฤษ) ในงานนี้ด้วยจะเป็น การดีที่ข้าพเจ้าจะได้เทียบต้นยาทางเหนือนี้ส่งมาเท่าที่จะมีเวลาทำ. หนังสือฉบับบริบูรณ์ดีควรมีภาพมาก ๆ.”

เป็นบุญคุณอย่างยิ่งทีเดียว สำหรับความเอื้อเฟื้อ ของท่านในเรื่องรูปถ่าย ถ้าข้าพเจ้าต้องการ เมื่อใดจักได้แจ้งให้ท่านทราบ. นามของหนังสือที่ใช้ในการรวบรวมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ได้บอกไว้ข้างหน้าแล้ว. เรื่องต้นยานี้ ถ้าท่านจะรวบรวมไว้ได้ก็ดี เพราะทางสมาคมพืชกรรมก็คำวี่ ที่จะปลูกไว้เป็นต้นยาตัวอย่างเหมือนกัน ถ้าหาที่ทางได้ต่อไป ข้าพเจ้าจะติดต่อให้ท่าน ทราบใน ภายหลัง. สำหรับภาพประกอบหนังสือ ก็จะให้มีทุก ๆ ตอน ตอนหนึ่งหลาย ๆ ภาพ กับภาพระบาย สดด้วยอีก ๑ ภาพเพิ่มต่อไป.

ถ้าท่านได้ช่วยเผยแพร่ให้มันมาชักรับหนังสือเพิ่มมากขึ้น ก็เชื่อว่าจะมีทางสำเร็จบริบูรณ์
โดยง่าย, ถ้าข้าพเจ้าไม่ตายเสีย.

นายหมี่ โกยสิน, ตำบลท้ายช้าง, พังงา.

“--- อนึ่ง ขอรื้อว่า ถ้าหากข้าพเจ้าส่งสัจในพจนานุกรมที่ท่านรวบรวมขึ้นนี้อย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว จะขอ
หาหรือแก้ความประสงค์จะได้หรือไม่ แต่การหาหรือ ข้าพเจ้ายอมสละค่าส่งคำตอบมาให้พร้อมกัน และทำความสะดวกให้กับ
ท่านทุกสิ่งโดยไม่ต้องเขียนคำตอบอย่างมากมาย.”

ยินดีเต็มอกที่จะชี้แจงข้อสงสัยให้ท่าน ไม่ว่าในโอกาสใด ๆ.

หนังสือได้บอกเล่าข้าพเจ้าว่ากำหนดไปมาก เพราะเหตุคิดขัดหลายประการ ข้าพเจ้าก็ไม่รู้
จะทำอย่างไร นอกจาก จะต้องขอแสดงความเสียใจ และสำราญภาพ ความบกพร่องต่อท่านที่บอกรับไว้
โดยนัยเพราะอย่างยิ่งผู้ที่ชำระเงินล่วงหน้าแล้ว. และเสียใจที่ข้าพเจ้าผิดคำสัญญาของข้าพเจ้าเอง.

โดยเหตุที่มีเรื่องปลุกย่อยหลายอย่างประกอบกับหนังสือนี้ ซึ่งต้องนำเอามาพิมพ์ไว้ข้างหน้า
เพื่อให้ผู้ค้นพจนานุกรมได้ใช้ประกอบพร้อมกันไปแต่ตอนแรกได้ทีเดียว มิฉะนั้นถ้าสงสัยอะไรในตอน
พจนานุกรม ก็จะต้องรอจนกว่าจะจบถึงตอนสุดท้าย ซึ่งเป็นการเสียเวลาอีกนาน เพราะฉะนั้น หนังสือ
นี้ตอนหนึ่งจึงมีข้อความในส่วนของพจนานุกรมซึ่งเป็นเนื้อแท้ของเรื่องน้อยไป และนับตั้งแต่ตอน ๒ เป็นต้นไป
ก็จะมีพจนานุกรมมากขึ้นอีกหลายหน้า.

นางเล้ง อ้าวรต์ รับทำ ด็อกเก็ตโลหะ
ลงยาได้ดีเท่าต่างประเทศ ดีไม่ตก ทนทาน
เพราะ ทำโดยนายช่าง ของ เด็ดจิงใน กรม
หลวงสรรพศาสตร์ ผู้มีชื่อ.

แฉะชมตัวอย่าง หาดยลิมชนิด ที่

นางเล้งอ้าวรต์

ถนน นครสวรรค์, นางเล้ง

โทรศัพท์ ๒๑๑๒๓

โรส

แผนกจัดหางาน

๒๔๑๕, ตรอกคั่นวันสวย,
ระหว่าง ถนนสุริยวงศ์ - ถนนสีลม
ตอนวัดแขก, บางรัก, พระนคร.
โทรศัพท์ ๓๐๑๘๗.

รับ จัด หางาน และ ส่ง คนงาน
ทุกชนิด.

ยากรรมรักษา

พระสารจินาการ

เป็นยาขนานเอกของ

พระสารจินาการ

บำรุงรักษาทุกมารและ
มารดา บำบัดโรค ต่าง ๆ
ในระหว่างครรภ์ ใช้เป็น
ประจำ เวลาคลอด จะ
สะดวก

มีที่

สำเร็จโอสธ

ถนนเยาวราช

สำเร็จโอสธ

เหนือคอก ๗ ชั้น

ถนนเยาวราช ๕๓๘

ร้าน

พระสารจินาการ

นายไสว ตันยวรรณะ

บุตร ผู้สืบตำรา

รักษาโรคในตำคอกทุกชนิด

แบ่งต้นนวน

(ตราไก่)

บำรุงผิวให้สวยงามดั่งด
งาม ตะเคียนอ่อน กำจัด
สิว ดอกผ้า บำรุงผิว
หน้าให้มันเงา

มีขาย ทั่วไป

ติด ต่อได้ที่

สำเร็จโอสธ

ถนนเยาวราช

เสริมสุข จันทรวะดิน

ข้างเผือก จาก นนทบุรี ที่ทำความหนักใจให้
แก่คณะกรรมการประกวดนางงามศกนี้ ด้วย
เหตุที่เธอ เป็นคู่แข่งชั้น ตัวเอก ของ นางสาว
สยาม จาก สายตา ของ ชม ในคืน วันที่ ๑๒
ปรากฏว่า ความงาม ของเธอ นั้น งาม ติดใจ
ทั้งนี้ เพราะ เธอ ชอบใช้ แต่ เครื่องสำอาง —

บาหยัน

เครื่องสำอางชั้นสูง ชุดที่ทำนเจ้าของเดิมได้มอบคำหรับไว้กับผู้ที่สามารถจะปรุงให้มี
คุณภาพเหมาะแก่ชาวไทยรุ่นหลัง และก็ได้สามารถปรุง และ ผสมด้วยยาจนเกิด
คุณ ประโยชน์ แก่ ผิวของผู้ ใช้ได้ อย่าง พัง พอใจ จน บาหยัน ติดอยู่กับใจ ของ
ผู้ใช้ เครื่องสำอางทั่วไป ขันผิวให้ผุดปลั่ง งดงาม ย่น และ จุดฝ้า
บนหน้าผิวได้หมดจด จนผิว เรียบงาม กลิ่นหอม เปรกแผ่ ชุ่มชื้นอยู่ตลอดวัน
มิได้เสื่อมคลาย นี่คื คุณลักษณะ ของ “บาหยัน” ที่ประชาชน ชอบเรียกใช้.

ผิวท่านจะงาม

เหมือนผิว ของผู้ที่ทำนชมว่างาม นึกหนาแน่น ไม่มี
วิธีใดประเสริฐ กว่า การ เรียกใช้ แต่ เครื่องสำอางชุด
บาหยัน มี—บาหยันประทีนผิว, แป้งร่ำบาหยัน,
แล้วเพิ่มให้ผ่องงาม ด้วยน้ำมัน และครีม “บาหยัน”

อุตสาหกรรม ไกวเปงเต็ง โทรศัพท์ ๒๑๖๐๗

เลขที่ ๗๒๕ ถนนสมเด็จพระเจ้าพระเจ้า ถนนบุรี
แผนกชั้นผง มีชั้นผง ชั้นก้อน ทรายละเอียด
แผนกน้ำมันยาง มีน้ำมันยางซึ่งกลั่นด้วยเครื่องจักร
แผนกขมิ้นผง เป็นผงขมิ้นบริสุทธิ์
แผนกเกลือป่น มีเกลือป่นละเอียดและสะอาด
แผนกจ้างบัด รับจ้างบัดเครื่องใช้เครื่องหอมต่างๆ

ยาตัดรากหนองใน

ขนานนี้ รักษาโรคหนองในโดยเฉพาะ เช่น บัสสาวะมีหนองเป็นโลหิตสดๆ บัสสาวะเป็นเส้นขนมจีนหรือหนองในมีพิษทำให้อักเสบอวัยวะภายใน เป็นเรื้อรัง ไข้ยาเบอร์ ๑ ราคา ๑.๕๐ บ. แรกเป็นไข้เบอร์ ๒ ราคา ๑.๐๐ บ. ส่งได้ทาง พ.ก.ง.

ห้างขายยาปักกิ่งแซ แซ่ต้ง

ถนนเขาวราช, สี่แยกราชวงศ์, เลขที่ ๒๑๓

ทองขึ้นออก เพื่อรับประทานอาหารเช้าแล้วอดอด รู้สึกไม่สบาย บำบัดด้วย ยาทิพย์วารีฯ อาการเหล่านั้น จะหายไป. ปานะโฮสถ, ปากตรอกเตา, ถนนเจริญกรุง, พระนคร.

ส่วนของ
ทาน จะแ
งามตาคว
ชื้อ เมื่อด

พันธุ์ผัก—ดอกไม้ จากบ้าน เอียะล้ง
บรรจุเป็นซองๆ ละ ๓ ดั่งตวงค์ เพราะ
ขึ้นง่าย ราคาถูก ต่างจังหวัด เชิญ
ทาง พ.ก.ง.

เอียะล้ง

๗๐๘, เจริญพานวัดปทุมคงคา,
พระนคร.

ปวดหัว ตัวร้อน
เป็นไข้ ปวดฟัน
ปวดประสาท

หัวใจ

อย่าลืม ยาทันใจ
ยาทันใจเหมาะสำหรับ
ไข้หวัด ปวดศีรษะ
ในฤดูฝน— — —

ห้างเต็กเซ่งหยู ถนนเจริญกรุง

แผนไทย

ยาทาวมหาพรหม

เป็นยาโบราณแต่บำบัดไข้ได้มัย
ปัจจุบันได้ แก่ไข้ปวดหัว ตัวร้อน
คลื่นเหียน ครั่นตัว ก่อนพิษไข้ ที่มีสีดำ
แดง, กิณของแสง (ไขกัณ) ตั้ง
ชื่อทาง พ.ก.ง. มากน้อยก็ได้ ของ
ปลั้มโอสถ ตราขนาด ๘ เซนติเมตร

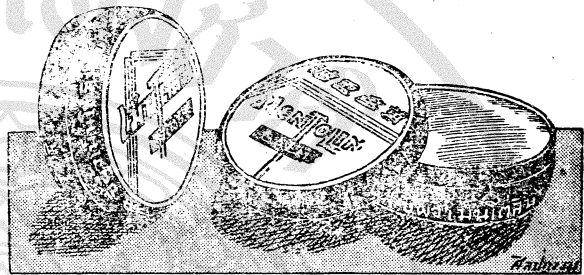
ตรงข้ามตรอกวัดเชิงเลน
ถนนจักรวรรดิ พระนคร

ท่านมีอาการเหล่านี้หรือเปล่า
ปวดบวม เมื่อยขัด ขอกเคล็ด
ฟกช้ำ ปวดศีรษะ ปวดท้อง

ซึ่งมีเป็น ไตติน

ใช้ได้ทั้งทาและรับประทาน

สรรพคุณจะบอกกับท่านเอง

มีจำหน่ายตามร้านขายยาทั่วไป
ห้างฮ้างมั่งได้ เป็นเอเยนต์

เฮโมแลกซ์

เฮโมแลกซ์

บำรุงสมอง

เฮโมแลกซ์

บำรุงเส้นประสาท

เฮโมแลกซ์

บำรุงโลหิต เจริญอาหาร

เฮโมแลกซ์

บำบัดโรค, สรีระมันซึม, นอนไม่หลับ
ท้องผูก, เบื่ออาหาร, หญิงที่โรคประจำ
เดือนไม่ปกติ.

ห้างขายยา บี. เอ็ล. ฮ้าง แอนด์ โก

ดีแยกวัดคึก โทรศัพท ๒๐๓๓๕

ปวดฟัน

อย่าดื่มใช้

ยาแก้ปวดฟัน เตนชาน ไซ้เสมอ กำลังปวดจ้แล้วสบาย เด็กผู้ใหญ่
ใช้ได้ ปราศจากอันตราย เหงือกไม่พองไหม้

แผลกามโรค, แผลเรื้อรัง, พุพอง, ลำหัด, แผลโรคผิวหนัง และ
โรคผิวหนังบางชนิด จงเรียกใช้แต่

ยาผงนิวโทร นิวโทร

เด็กผู้ใหญ่ใช้ได้ ปราศจากอันตราย
มีจำหน่ายทั่วไปทั้งพระนครและต่างจังหวัด ร้านยาในสำเพ็งเป็นเอเป็นต์

สวรรค์โอสถ์

นางเล็ง, พระนคร

รส, กลิ่น, สวรรค์คุณ
เป็นขี้ขี้ยมแก้ผู้ใช้
ตลอดราชอาณาจักร์สยาม
ห้างขายยาตรามังกร
ปากคลองตลาด พระนคร

ขอมากระเจอะ

สถานีปรังยาชอ — กรุงเทพฯ ๔ — โทร ๒๒๒

โมรัก MO-RUK

เป็นขมิ้นประจำบ้าน ที่มีสรรพคุณในการบำบัด
ผดผื่นคัน บาดแผลทุกชนิด แผลไฟไหม้ แผลน้ำ
ร้อนดวก แผลเน่าเปื่อย แผลเรื้อรัง โรคลมเข้าข้อ
แมลงค้อย กราก, เกด่อน, และโรคผิวหนังทุกชนิด.

สะโลนา SALONA

เป็นขมิ้นที่มีกลิ่นหอมเย็น
สรรพคุณดี ในการบำบัดโรคผิวหนัง
หิด กรากเกด่อน หนังก้าน
และเม็ดผดผื่นคันทุกชนิด เป็น
ยาที่มีชื่อเสียงมาแล้ว ๓๐ กว่าปี
และได้รับความนิยมน จากผู้ใช้
เป็นนิตย์

น้ำมันเซ้นลูก ST. LUKE'S OIL

เป็นน้ำมันที่มีอำนาจในการ ชุ่มทราบเข้า
สู่ใต้ผิวหนัง มีดีเนอกด้ามและข้อพับได้
อย่างรวดเร็ว ฉะนั้นน้ำมันเซ้นลูก จึงมี
สรรพคุณในการบำบัดอาการ อักเสบปวด
บวมตามข้อ ฟกช้ำดำเขียว เค็ดคด ยอก ชัด
ชันปวดตึงหลังบั้นเอวดควรมีไว้ประจำบ้าน.

ห้างขายยาอังกฤษ (ตรางู) ถนนสี่พระยา

ดิฉันชอบใช้ เพราะรักษาฟัน
สะอาดเมื่เหงา แก้วร่ำมหาดก็เก่ง
จึงต้องใช้ประจำทีเดียว.

แม่จ๋า, นหนายมวด
ฟันแล้วจ๊ะ,

ยิ้มโดยไม่ต้องกระดากใคร

ท่านที่ชอบใช้ของไทยไทย
ควรต้องใช้

วิเศษนิยม

เพราะวิเศษนิยม

เป็นยาดีฟันไทยที่มีสรรพคุณในการรักษาฟัน

'สุชาวณิช' ถนนเฟื่องนคร เป็นเอเย่นต์

สมาคมพืชกรรมแห่งประเทศไทย

The Horticultural Society of Siam

มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญ และเผยแพร่กิจการอันเกี่ยวกับ ต้นไม้ ทุกๆ
ชนิด งานของสมาคมดำเนินเพื่อสาธารณประโยชน์ สำหรับประชาชนโดยทั่วไป ผู้ที่
สนใจในเรื่องนี้โปรดติดต่อกับ —

เลขานุการกิตติมศักดิ์ ส. พ. ส.
๒๔๑๕, ตรอกต้นง้วนสวย, ถนนสุริยวงศ์,
กรุงเทพฯ. โทรศัพท์ ๓๐๑๘๗

(ตัดตามเส้นนี้)

ใบบอกรับ “ พจนานุกรม สมุนไพร ที่ใช้ใน สยาม ”

ถึง เลขานุการ กิตติมศักดิ์ ส. พ. ส.

ข้าพเจ้าต้องการ หนังสือ “ พจนานุกรมสมุนไพรที่ใช้ในสยาม ” ตอนที่ _____

หรือ ทุก ๆ ตอนที่ _____

ขอให้ส่งไป ยัง _____

บ้านเลขที่ _____ ตำบล _____ ถนน _____

อำเภอ _____ จังหวัด _____ โดยเร็ว.

พร้อมกับค่าดังนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเงิน จำนวน _____ บาท สตางค์.

ไปทางธนาคาร (ป.ณ. กตง) หรือ ดอจดช่อง _____

หรือจะให้ส่งทาง พ. ก. ง. ก็ได้. _____

(ลงนาม) _____ ผู้ส่ง

วันที่ _____ พ.ศ. ๒๔๘๗

(เมื่อตัดแล้วใส่ซองไม่ผนึก ตัดดวงตราไปรษณียากร เพียง ๒ สต. ทุกจังหวัด.)

ระเบียบการบอกรับประจำสำหรับหนังสือ

พจนานุกรมสมุนไพรที่ใช้ในสยาม

- ๑) ตั้งเงินครั้งแรกครั้งเดียว ๓๒ บาท จะได้รับหนังสือชุด แม้ว่าจะออกเกินกว่า ๓๒ ตอน ก็ไม่เรียกเงินเพิ่มขึ้นอีก. และเมื่อหนังสือออกครบชุดแล้ว จะเย็บปกแข็ง หุ้มแพร ดันหนังสือให้ด้วย. วิธีนี้ได้อะไรเงินถูกดังกว่าซื้อปลีก ที่ละตอน ถึง ๓ บาท.
- ๒) ตั้งเงินเป็นงวด ๒ ครั้ง, งวดที่ ๑ ตั้งครั้งแรกเป็นเงิน ๗ บาท, งวดที่ ๒ ตั้งเมื่อได้รับหนังสือตอนที่ ๕ อีก ๖ บาท รวม ๓๓ บาท. ถูกดังกว่าซื้อปลีก ๒ บาท. เมื่อหนังสือออกเกิน ๓๒ ตอน ก็ไม่เรียกเงินเพิ่มขึ้น. และเย็บปกแข็งหุ้มแพรให้ เมื่อหนังสือออกครบชุดแล้ว.
- ๓) ตั้งเงิน ๓ งวดๆ ที่ ๑ ตั้งครั้งแรก ๕ บาท, งวดที่ ๒ ตั้งเมื่อได้รับหนังสือ ตอนที่ ๓ แล้ว ๕ บาท, งวดที่ ๓ ตั้งเมื่อได้รับ หนังสือ ตอนที่ ๗ แล้ว อีก ๕ บาท รวม ๑๕ บาท. ถูกดังกว่าซื้อปลีก ๓ บาท. ถ้าหนังสือ ออกเกินกว่า ๓๒ ตอน ก็ตั้งให้เปล่า โดยไม่เรียก เงินเพิ่มเติม แล้วเย็บปกแข็ง หุ้มผ้าให้.
- ๔) ตั้งเงิน ๔ งวดๆ ที่ ๑ ตั้ง ครั้งแรก ๔ บาท, งวดที่ ๒ ตั้งเมื่อได้รับ หนังสือ ตอนที่ ๒ แล้ว อีก ๔ บาท, งวดที่ ๓ ตั้งเมื่อได้รับ ตอนที่ ๕ แล้ว ๓ บาท, งวดที่ ๔ ตั้งเมื่อได้รับ ตอนที่ ๘ แล้ว อีก ๓ บาท รวมเป็นเงิน ๑๔ บาท. ถูกดังกว่ซื้อปลีก ๓ บาท. ถ้าหนังสือต้องออกเกิน ๓๒ ตอน ก็ตั้งให้เปล่า, เสร็จแล้วเย็บปกกระดาษแข็งให้.

หมายเหตุ

๑. ค่าตั้งหนังสือไปมาในการเย็บปกแข็ง เป็นของเจ้าของหนังสือ.
๒. การเย็บปก จะให้ถึงชื่อเจ้าของที่ดันหนังสือด้วยก็ได้.
๓. ถ้าหนังสือ ออกน้อยกว่า ๓๒ ตอน จะคืนเงินให้ ตอนละ ๓.๒๕ บาท ทุกประเภทของการบอกรับประจำ (แต่เข้าใจว่าจะต้องเกิน ๓๒ ตอน).
๔. ผู้ที่ได้เสียเงินซื้อปลีกสำหรับ ตอนที่ ๑ ซึ่งออกไปแล้วนั้น จะเริ่มรับประจำตามวิธี ต่างๆ แต่ บัดนี้เป็นต้นไปก็ได้ ไม่ถือว่าเป็นการเสียสิทธิ์.

๕. ผู้ที่ส่งเงินเป็นงวดๆ เมื่อถึงคราวที่ควรส่งเงิน แต่หาได้ส่งเงินตามกำหนดไม่ จะได้เตือนให้ทราบ ถ้าหากผู้รับยั้งเดียว ทางสมาคมก็จะไม่ส่งหนังสือให้ต่อไป.
๖. รายละเอียดและใบส่งของหนังสือ จะได้ที่ หน้าหลังของ หน้า ชื่อ (Titled-page) ข้างในแฟ้ม ตอนนี้ กับหน้า 8 (ตอนแจ้งความ), หรือที่ส่งออกไปพร้อมกับระเบียบการนี้.
๗. หนังสือ ถ้าข้อปัดัก ราคา ตอนละ ๑.๒๕ บาท.
๘. เพื่อความสะดวกและความเร็ว เราจะได้เย็บปกแข็งเตรียมไว้เมื่อหนังสือออกครบชุดแล้ว ถ้าท่านส่งหนังสือของท่านมาเย็บเล่มก็จะรับแลกไปได้ทันที และอาจส่งชื่อให้ท่านที่ส่งหนังสือได้เหมือนกัน. เพราะฉะนั้นท่านที่ต้องการและเห็นด้วยตามวิธีนี้ โปรดอย่าลงนาม หรือขีดเขียนข้อความใดๆ หรือทำให้หนังสือของท่านที่ได้รับไว้แล้วนั้นเปราะเปื้อนเป็นอันขาดจะได้สะดวกในการ แลกเปลี่ยน แต่ ถ้าหนังสือของผู้ใด มีรอยขีดเขียน และ เปื้อนเปราะ ดังว่านี้ ก็จะต้องเย็บเฉพาะ หนังสือของคน ที่ส่งมาจะแลกเปลี่ยนตามวิธีนี้ไม่ได้.
๙. หนังสือชุดหนึ่ง จะแยกเป็น สองเล่ม คือ ตัวพจนานุกรม เล่มหนึ่ง กับ ความเห็นและคำชี้แจงอีก เล่มหนึ่ง ต่างหาก.
๑๐. การบอกรับประจำ ให้ติดต่อกับ —

“เลขานุการกิตติมศักดิ์ ส. พ. ส.
๒๔๑๕, ตรอกคั่นวงสวนสวย, ถนนสุริยวงศ์, พระนคร.”
(ใช้แบบใบส่งในหน้า 8)

ตอนที่ ๒ กำลังพิมพ์อยู่

อัตราค่าแจ้งความในหนังสือ

๑. หน้าภายใน—เต็มหน้า ๑๐ บาท; ครึ่งหน้า ๗ บาท; ๑/๔ ของหน้า ๕ บาท; ๑/๘ ของหน้า ๒ บาท.
 ๒. ปกหลังด้านนอก— เต็มหน้า ๑๕ บาท.
 ๓. ปกหลังด้านใน— เต็มหน้า ๑๒ บาท.
 ๔. ปกหน้าด้านใน— เต็มหน้า ๑๕.๐๐ บาท.
- หนังสือสำหรับลง ๑ ตอน (ครั้งเดียว) ถ้าส่งตลอดทั้ง ๑๒ ตอน จะลดลงได้อีก ๓๐ % จากอัตราข้างบนนี้.

ท่านที่ลงแจ้งความในหนังสือนี้ ย่อมได้รับ ประโยชน์ ทั้งสองทาง คือ ทั้งการโฆษณาและได้มี คำว่าไว้เป็นคู่มือทั้งชุด. โปรดติดต่อกับเลขานุการ ฯ แห่งสมาคมนี้.

หนังสือนี้ มีขายปลีกในพระนครที่

๑. ร้านพริ้งพริ้ว, หน้าโรงพยาบาลเคตมบริ.
๒. ที่ขายของภายในสถานีกรุงเทพ, หัวตำโพ.
๓. เฉลิมกรุง สตอล, โรงพยาบาล เคตมกรุง.
๔. กรุงเทพมหานคร, ใกล้ตึกพระยาศรี, ถนนเจริญกรุง.
๕. สำนักงาน นายศิลป์, ตึกแยกเคตมกรุง, ถนนคทอง.
๖. สำนักงานนายเมตตา, ถนนเพื่องนคร.
๗. โมเดินสยาม, ประตู, ถนนบำรุงเมือง.
๘. ปลาซ่า นิวส์, ตรงข้ามปากถนนสุริวงศ์, ถนนเจริญกรุง.
๙. บางกอกบรรณาการ, ตรงข้ามตึกนายเลิศ, ถนนเจริญกรุง.
๑๐. ศิษยานุมิตรสมาคม, เชิงสะพานกาญจนา, ถนนเยาวราช.

สมาคมพืชกรรมแห่งกรุงสยาม,

๒๔๓๘, ตระกอกต้นง้วนด้วย, ถนนสุริวงศ์, พระนคร.

โทรศัพท ๓๐๓๗๗.

แก้คำผิดใน พ.ศ.ศ. ตอนที่ ๑

หน้า III	บรรทัด ๑๖	“ซมกั ซเม่น”	แก้เป็น	“ซมกั เซม่น”
หน้า IV	บรรทัด ๑๑	“คำกร”	แก้เป็น	“คมกร”
	บรรทัด ๑๒	“คำกร”	แก้เป็น	“คมกร”
หน้า VI	บรรทัด ๓	“พรานคร”	แก้เป็น	“พระนคร”
หน้า X	บรรทัดที่ ๒๓	“คำกร”	แก้เป็น	“คมกร”
หน้า XI	บรรทัดที่ ๖	“Tsme”	แก้เป็น	“Times”
	บรรทัดที่ ๗	“Time”	แก้เป็น	“Times”
	บรรทัดที่ ๑๓	“Time”	แก้เป็น	“Times”
	บรรทัดที่ ๒๒	“Time”	แก้เป็น	“Times”
	บรรทัดที่ ๒๓	“Cambridges”	แก้เป็น	“Cambridge”
	บรรทัดที่ ๒๖	“Time”	แก้เป็น	“Times”
	บรรทัดที่ ๒๘	“Time”	แก้เป็น	“Times”
หน้า XV	บรรทัดที่ ๑๓	“บาพ”	แก้เป็น	“บาต”
	บรรทัดที่ ๑๓	“คำกร”	แก้เป็น	“คมกร”
หน้า XVII	บรรทัดที่ ๑๘	“พิช”	แก้เป็น	“พิช”
หน้า XX	บรรทัดที่ ๒๐	ข้อความว่า “รู้ดเชยก็อ่าน”	ออกเสียง	
หน้า XXI	บรรทัดที่ ๗	“ชน”	แก้เป็น	“ชน”
หน้า XXII	บรรทัดที่ ๕	“อศโนมัต”	แก้เป็น	“อศตโนมัต”
หน้า XXIV	บรรทัดที่ ๑๘	ข้อความว่า “เอ๋ย”	ออกเสียง แล้วได้เครื่องหมาย — ลงแทน	
หน้า XXVI	บรรทัดที่ ๑๒ — ๑๓	เดิมในระหว่าง บรรทัดที่ ๑๒ — ๑๓	ตั้งอีกบรรทัดหนึ่ง ดังนี้	
		“th ค,ช (ออกเสียงเหมือนตัว ค หรือ ท ขรรคมดา)”		
หน้า XXXII	บรรทัดที่ ๒๑	“เค็ดคเตย้า”	แก้เป็น	“เค็ดคตย้า”
หน้า ๒	บรรทัดที่ ๘	ข้อความว่า แก่ “Myristicaeeae”	เป็น	“Myristicaceae”
	บรรทัดที่ ๑๗	ข้อความว่า “ผีเสื้อหลวง, ด.น.”	แก้เป็น	“ผีเสื้อหลวง, ด.น.”

ยาของห้างพระจันทร์โอสถ

สี่แยกโรงเรียนนายร้อย พระนคร โทรศัพท ๒๐๐๓๓

เป็นยาที่แก้ ณะเพาะโรคหนึ่งๆ เป็นโรคๆ ไป ดังต่อไปนี้ คือ.-

ยาปราบมดลูก

กินแก้ปวดมดลูก, มดลูกอักเสบ, เค็ดอ่อน
ช้า, บวม, เป็นแผล, แก้กษาว, ระดูเดิน, บำ
รุงโลหิต เป็นยาระบายอ่อนๆ ขวดเล็ก ๕
ดั่งถึงใหญ่ ๒ บาท ใช้ คู่กับ ยาขับลมรายวัน
ละ ๑ บาท เป็นยาช่วยรักษา มดลูก แกัดมด
ทำให้ หน้ามืด, วิงเวียน, อ่อนเพลีย, ขอบ
ตาเขียว, ผิดคำกล่าว ทั้งเป็นยาคุมธาตุด้วย

ยาปราบโรคหัวใจ

กินแก้เจ็บเสียดที่หัวใจ แก้อ่อนเพลีย
หวาดกดันและตกใจง่าย แก้ปวดศีรษะและ
นอนไม่หลับ แกัดมออกหูและต้ออีก แก่หัว
ใจอักเสบ ราบวม และประสาธ บังคับหัว
ใจพิการ ขวดเล็ก ๕ ดั่งถึง ใหญ่ ๒ บาท
ใช้ คู่กับ ยาบำรุงหัวใจ ยับละ ๑ บาท เป็น
ยาหอมแกัดมที่เกิดจากหัวใจพิการ

ยาหัดพระจันทร์

กิน แก้หัด หอม แด ไขหัด ไขหอม แรก
เป็นหรือเรื้อรังมานานปี เป็นยาขับเสมหะ
และรักษาปอด เป็นยาระบายอ่อนๆ ราคา
ขวดละ ๑ บาทเท่านั้น

ยาชูกุมาร

เป็นยารับำรุงกำลังและไขข้อของเด็ก กิน
แก้ช้า, แกัดบซุด, อักเสบ, ช้า, บวม, แก่
ทรวงพุโร และผอมแห้ง เป็นยาเจริญธา
หารและบำรุงธาตุ ทำให้เด็กแข็งแรงและ
อ้วน ราคาขวดละ ๑ บาท ถ้ารู้ดีว่าเด็ก
ท้องผูกใช้ยาปราบทรวงเด็ก ขวดละ ๑ บาท
เป็นยาระบายอ่อนๆ

ยาปราบโรคไต

กินแก้ไตอักเสบ, ช้า, บวม, แก่บั้งสำวะ
กระปริบ กระปรอย, ชุ่น, ค่น, แดง, หรือ
ถ่ายผิดปกติ แก่ครันคว, ปวดเมื่อย, เฝียค,
ยอก ขวดเล็ก ๕ ดั่งถึง ใหญ่ ๒ บาท ใช้คู่กับ
ยารับำรุงไต ยับละ ๑ บาท เป็นยาช่วย
รักษาไต

ยาปราบนาสิก

กินแก้เจ็บ, คั้น, คัด, รักษาแผล และเนื้อ
งอกในจมูก แก้ไขหัดออกจาก ช่องจมูก
บังคับนามุกให้แห้ง ขวดเล็ก ๕ ดั่งถึง ใหญ่
๒ บาท ใช้ คู่กับ ยาสูบ ศ.ช. นาสิก ของดะ
๒๐ ดั่งข้างค

ยาแก้ปวดเสลดแหวด

ฟอสฟอรัส

แก้ไอ

แก้เจ็บคอ

แก้หวัด

แก้เจ็บหู

แก้เจ็บตา

แก้เจ็บจมูก

บอจ เทวกรรมโฮสส

ไม่เจอสุนัข กินง่าย ไม่จืดจาง

หญิง, ชาย, เด็ก ๆ, พระ, เนร, รับประทานได้